

ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน

กุลนรี นุกิจรังสรรค์

บทคัดย่อ

ชาวจีนอพยพใหม่ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่อพยพออกนอกประเทศจีนตั้งแต่ปี 1978 เป็นต้นมา โดยมีการตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานของไทยอย่างถาวร ผู้วิจัยพบว่าชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมีลักษณะต่างจากชาวจีนอพยพเก่า ทั้งในแง่อายุ ภูมิสำเนา ปัจจัยการอพยพ การปรับตัว แม้กระทั่งวิถีชีวิต ชาวจีนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ไม่มีสายสัมพันธ์กับชาวจีนอพยพเก่า มีประสบการณ์ชีวิต และมีทักษะการทำงาน การค้า การลงทุน โดยเฉพาะกลุ่มที่เพิ่งอพยพเข้ามาได้ไม่นานจะมีความพร้อมในการทำงานการค้าการลงทุนมากกว่า ชาวจีนกลุ่มนี้จะมองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นที่ตั้ง ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้ทำงานการค้าการลงทุน มักมีนิสัยสมถะ ชอบความเรียบง่าย รักสงบ ไม่ทะเลาะทะเลาะกัน ศรัทธาในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และคำสอนของศาสนาพุทธ แรงจูงใจในการอพยพสู่ไทยของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมีสองปัจจัยหลัก ได้แก่ แสวงหาแหล่งการค้าการลงทุนใหม่ และแสวงหาชีวิตที่ตนเองพึงพอใจ ซึ่งภาคอีสานตั้งอยู่บนภูมิศาสตร์ที่เป็นศูนย์กลางของอาเซียน กอปรกับไทยและจีนมีนโยบาย ความร่วมมือ และยุทธศาสตร์ต่างๆ ที่เอื้อต่อการเข้ามาทำการค้าการลงทุนของชาวจีน ขณะที่ด้านสังคม วัฒนธรรมอีสานเองก็เอื้อต่อชาวต่างชาติในการเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ทำให้ชาวจีนเหล่านี้อพยพเข้ามาและมีการชักจูงเพื่อนฝูง และเครือญาติให้อพยพตามกันมาภายหลัง จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าชาวจีนเหล่านี้พึงพอใจต่อการดำรงชีวิตอยู่ในไทย ตราบใดที่ไทยยังสามารถตอบสนองความต้องการของพวกเขาได้ ส่วนปัญหาและความน่ากังวลของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานเกิดขึ้นกับชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อทำการค้าการลงทุนมากที่สุด เนื่องด้วยชาวจีนกลุ่มนี้บางส่วนมีการกระทำที่ผิดกฎหมาย และมีแนวโน้มที่จะอพยพเข้ามามากขึ้นเนื่องจากเศรษฐกิจของภาคอีสานที่เติบโตขึ้น

คำสำคัญ ชาวจีนอพยพใหม่ ซินอีหมิน ชาวจีนโพ้นทะเล คนจีนในอีสาน การย้ายถิ่น

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

“ชาวจีนอพยพใหม่” ตรงกับภาษาจีนว่า “ซินอีหมิน (新移民)” มีความหมายโดยกว้างหมายถึง ชาวจีนที่อพยพออกนอกประเทศจีนหลังจากจีนปฏิรูปและเปิดประเทศ โดยส่วนใหญ่มีเป้าหมายเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม ชาวจีนอพยพใหม่ในประเทศไทยประกอบด้วยคนหลากหลายกลุ่ม เช่น นักธุรกิจ นักลงทุน พนักงานบริษัท แรงงาน ผู้ประกอบการ ฯลฯ ซึ่งกระจายตัวอยู่ทั่วประเทศและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ รูปแบบของชาวจีนอพยพในปัจจุบันมิได้เป็นแค่การเคลื่อนย้ายแรงงานดังเช่นในอดีต แต่เป็นการเข้ามาด้วยวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย นำมาซึ่งผลกระทบทั้งในทางบวกและทางลบต่อชุมชนที่อยู่อาศัย บทบาทและอิทธิพลของชาวจีนกลุ่มนี้มีผลต่อเศรษฐกิจและวัฒนธรรมในท้องถิ่นและอาจกระทบต่อไทยในแง่ความมั่นคงด้วย เรื่องชาวจีนอพยพใหม่จึงเป็นประเด็นสำคัญที่หลายฝ่ายให้ความสนใจ

ที่ผ่านมาทั้งในและนอกประเทศจีนต่างให้นิยามของ “ชาวจีนอพยพใหม่” ไว้หลากหลาย แต่ชาวจีนอพยพใหม่ที่กล่าวถึงในรายงานวิจัยนี้หมายถึง

“ชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่อพยพออกนอกประเทศหลังจีนปฏิรูปและเปิดประเทศ (ตั้งแต่ปี ค.ศ.1978 เป็นต้นมา) โดยไม่สนใจว่าชาวจีนเหล่านั้นปัจจุบันจะถือสัญชาติใด อาจถือสัญชาติจีนหรือเปลี่ยนสัญชาติไปแล้วก็ได้ หากแต่มีการตั้งถิ่นฐานในประเทศปลายทางอย่างถาวรล้วนถือเป็นชาวจีนอพยพใหม่ทั้งสิ้น”

ทั้งนี้ จากการทบทวนเอกสารพบว่าชาวจีนอพยพใหม่นิยมไปตั้งถิ่นฐานในประเทศที่พัฒนาแล้วในทวีปอเมริกาและยุโรป แต่ก็มีบางส่วนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ฟิลิปปินส์ ไทย สิงคโปร์ เป็นต้น การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนอพยพใหม่เหล่านี้มีหลายวัตถุประสงค์ เช่น เพื่อประกอบอาชีพ ทำการค้า หรือแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าให้แก่ตัวเองโดยเฉพาะโอกาสด้านเศรษฐกิจ งานวิจัยบางชิ้นกล่าวว่าชาวจีนอพยพใหม่มีลักษณะที่มีโอกาสที่จะโยกย้ายถิ่นฐานอีกหากพบจุดหมายใหม่ที่ให้โอกาสที่ดีกว่าหรือทำหายกว่า และท้ายสุดยังคงมุ่งหวังที่จะกลับไปใช้ชีวิตที่ประเทศจีนหลังจากประสบความสำเร็จจนเป็นที่พอใจ

จากการศึกษาพบว่าชาวจีนอพยพใหม่เริ่มอพยพออกนอกประเทศจีนตั้งแต่ปี 1978 และอพยพเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มขึ้นอย่างมากหลังปี 2000 เนื่องจากนโยบายต่างๆ ของจีน เช่น นโยบายก้าวออกไป (Going Global Policy) ข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI) ประกอบกับการร่วมมือกันในภูมิภาค เช่น กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion: GMS) กรอบความ

ร่วมมือล้านช้าง-แม่โขง (Lancang-Mekong Cooperation: LMC) และการเข้าร่วมการเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ของจีน ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีส่วนสนับสนุนให้ชาวจีนอพยพเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งสิ้น ปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานใดทำการสำรวจจำนวนชาวจีนอพยพใหม่ในประเทศไทย แต่คาดการณ์ว่าชาวจีนอพยพใหม่ในไทยน่าจะมีจำนวนหลายแสนคนกระจายตัวอยู่ในทุกภูมิภาคของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดใหญ่ที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวสูง เช่น กรุงเทพฯ เชียงใหม่ เชียงราย ภูเก็ต ชลบุรี ฯลฯ ชาวจีนกลุ่มนี้เข้ามามีบทบาทสำคัญในท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในเชิงเศรษฐกิจ กระทั่งทำให้หลายท้องถิ่นเกิดความกังวลใจว่าการเคลื่อนไหว และกิจกรรมของชาวจีนกลุ่มนี้จะส่งผลกระทบต่อท้องถิ่นในระยะยาว

เฉพาะงานวิจัยบทนี้จะกล่าวถึงชาวจีนอพยพใหม่ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยเท่านั้น ในรายงานนี้จะใช้คำว่า “ภาคอีสาน” แทนคำว่า “ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” เพื่อความกระชับและเข้าใจง่าย โดยเนื้อหาในรายงานนี้จะประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

(1) ข้อมูลพื้นฐานของภาคอีสานและพัฒนาการของชาวจีนอพยพในภาคอีสาน ข้อมูลส่วนนี้จะช่วยให้ผู้ศึกษามีความเข้าใจถึงลักษณะพื้นฐานและลักษณะเฉพาะของภาคอีสาน ซึ่งจะมีความเชื่อมโยงกับปัจจัยดึงดูดในการอพยพสู่พื้นที่นั้น

(2) สถานการณ์ของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน ซึ่งจะอธิบายข้อมูลส่วนตัวของชาวจีนอพยพใหม่ เช่น มีภูมิลำเนาในจีนอยู่ที่ใด เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดใด ประกอบอาชีพอะไร มีช่องทางและแรงจูงใจอะไรในการอพยพมา เป็นต้น ข้อมูลส่วนนี้จะทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจว่าชาวจีนอพยพใหม่เป็นใครและอพยพมาไทยเพื่ออะไร มีปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดอย่างไร

(3) รูปแบบการดำรงชีวิตของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน ในส่วนนี้จะกล่าวถึงครอบครัว ลูก สถานภาพทางกฎหมาย ปฏิสัมพันธ์กับสังคม การปรับตัวและทัศนคติต่อท้องถิ่นที่อยู่อาศัย รวมถึงปัญหาที่ประสบในระหว่างดำรงชีวิตในไทยและแผนการที่วางไว้ในอนาคต ซึ่งจะให้เห็นภาพ แนวคิด กิจกรรม และการเคลื่อนไหวของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานได้ชัดเจนขึ้น

(4) บทบาท ผลกระทบ และประเด็นเฝ้าระวังจากการเข้ามาของชาวจีนอพยพใหม่ ในส่วนนี้จะชี้ให้เห็นถึง บทบาทและผลดีผลเสียของการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนอพยพใหม่ รวมถึงอธิบายถึงประเด็นเฝ้าระวังที่ควร เฝ้าระวังด้วย

(5) บทอภิปรายและข้อเสนอแนะ ในส่วนสุดท้ายนี้จะกล่าวสรุปภาพรวมและทิศทางในอนาคตของชาวจีน อพยพใหม่ในภาคอีสาน ซึ่งทั้งหมดของรายงานนี้จะทำให้เห็นภาพของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานตั้งแต่ต้นทาง ไปจนถึงชีวิตปลายทาง ผู้ศึกษาจะได้ทราบถึงสาเหตุ แรงจูงใจต่างๆ รวมถึงทัศนคติและกิจกรรมที่ชาวจีนเหล่านี้ ดำเนินการ ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งทั้งหมดนี้จะบ่งชี้ได้ว่าการเข้ามาของชาวจีนอพยพใหม่ ส่งผลในเชิงบวกและเชิงลบอย่างไรบ้าง และมีประเด็นใดบ้างที่ไทยควรทำการเฝ้าระวังเป็นพิเศษ

1.1 วิธีวิจัย

ข้อมูลหลักที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์ได้มาจากการลงพื้นที่ภาคสนามในจังหวัดขอนแก่น อุดรธานี มหาสารคามและนครราชสีมา ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกชาวจีนอพยพใหม่และสำรวจชุมชนรวมถึงวิถีชีวิต ของชาวจีนเหล่านั้น สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกจังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ศึกษาเนื่องจากขอนแก่นมี ภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่ใจกลางภาคอีสาน อีกทั้งยังมีสถานกงสุลใหญ่จีนฯ ตั้งอยู่ จึงสันนิษฐานในเบื้องต้นว่าขอนแก่น น่าจะมีชาวจีนตั้งถิ่นฐานอยู่หรือมีกิจกรรมของชาวจีนเกิดขึ้นประมาณหนึ่ง

ในการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยอาศัยเครือข่ายในพื้นที่ภาคอีสานซึ่งมีทั้งชาวไทยท้องถิ่นและชาวจีนในการ แนะนำให้รู้จักกับชาวจีนอพยพใหม่ โดยมีการพูดคุยทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัยและข้อมูลที่ผู้วิจัย ต้องการก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นจึงมีการแนะนำชาวจีนอพยพใหม่คนอื่นๆ ให้รู้จักต่อไปเป็นทอดๆ ในระหว่างการเก็บข้อมูลนอกจากการสนทนากันแล้ว ผู้วิจัยยังมีโอกาสได้ไปสำรวจที่พักและกิจการร้านค้าของชาวจีนอพยพใหม่ด้วย ซึ่งการเก็บข้อมูลทุกขั้นตอนได้รับความยินยอมและเป็นไปตามความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้ คำโครงคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ได้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนจากคณะกรรมการของ จุฬาฯ แล้ว ดังนั้น ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์จึงมีความถูกต้องทางจริยธรรมการวิจัย มิได้มีการละเมิดสิทธิ์ ผู้ให้ข้อมูลในทางใดทางหนึ่งทั้งสิ้น

1.2 ข้อจำกัดของการศึกษา

ข้อจำกัดของการเก็บข้อมูลเพื่อเขียนงานวิจัยชิ้นนี้คือเรื่องงบประมาณและเวลา ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลภาคสนามในจังหวัดขอนแก่น อุดรธานี มหาสารคาม และนครราชสีมา แต่มิได้หมายความว่าชาวจีนอพยพใหม่ตั้งถิ่นฐานอยู่เพียงแค่นี้เท่านั้น และมีได้หมายความว่าจังหวัดนี้มีชาวจีนอพยพใหม่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่มากที่สุด จากความจริงที่ปรากฏผู้วิจัยพบว่าชาวจีนอพยพใหม่มีการตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ในหลายจังหวัดทั่วภาคอีสาน เช่น สกลนคร กาฬสินธุ์ หนองคาย อุบลราชธานี ฯลฯ แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณและเวลาทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบทุกจังหวัด การลงพื้นที่แต่ละครั้งผู้วิจัยต้องใช้ระยะเวลาในการสร้างความสัมพันธ์ สร้างความไว้วางใจและต้องใช้เวลาในการพูดคุยซักถาม อีกทั้งต้องรอช่วงเวลาให้ผู้ให้ข้อมูลสะดวกว่างเว้นจากการทำงาน จึงทำให้แต่ละวันสามารถเก็บข้อมูลได้เพียง 1-2 คนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ผู้วิจัยจะมีข้อจำกัดบางประการที่เป็นอุปสรรคต่องานวิจัยแต่ผู้วิจัยก็มีข้อได้เปรียบซึ่งเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานวิจัยด้วยเช่นกัน ด้วยผู้วิจัยและคณะสามารถสื่อสารภาษาจีนกลางได้ เคยมีประสบการณ์การเรียน ทำงานและใช้ชีวิตอยู่ในจีนเป็นระยะเวลาหนึ่ง อีกทั้งยังมีอายุไม่ต่างจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมากนัก จึงทำให้ได้เปรียบในการสร้างความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และสามารถพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลได้ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องผ่านล่าม

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานจำนวนทั้งหมด 17 ราย โดยมีข้อมูลปรากฏดังตารางด้านล่าง ทั้งนี้ ด้วยจริยธรรมการวิจัยเพื่อปกป้องความเป็นส่วนตัวผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยจึงไม่สามารถเปิดเผยชื่อจริง และข้อมูลเชิงลึกที่จะบ่งชี้ไปถึงตัวตนของผู้ให้ข้อมูลได้

ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่	จังหวัดที่ตั้งถิ่นฐาน	ภูมิลำเนาในจีน	เพศ	อายุโดยประมาณ	อาชีพ
1	ขอนแก่น	กวางสี	ชาย	36	พนักงานบริษัทเอกชนจีน
2	ขอนแก่น	กวางสี	ชาย	33	ครูสอนภาษาจีน
3	ขอนแก่น	กวางตุ้ง	หญิง	22	นักศึกษา
4	ขอนแก่น	ยูนนาน	ชาย	33	ธุรกิจส่วนตัว
5	ขอนแก่น	เหอเป่ย์	ชาย	31	ธุรกิจส่วนตัว
6	ขอนแก่น	อันฮุย	ชาย	33	เจ้าของโรงงาน
7	ขอนแก่น	ยูนนาน	หญิง	23	นักศึกษา
8	ขอนแก่น	เจ้อเจียง	ชาย	40-45	ธุรกิจส่วนตัว
9	ขอนแก่น	เจ้อเจียง	ชาย	35-45	ธุรกิจส่วนตัว

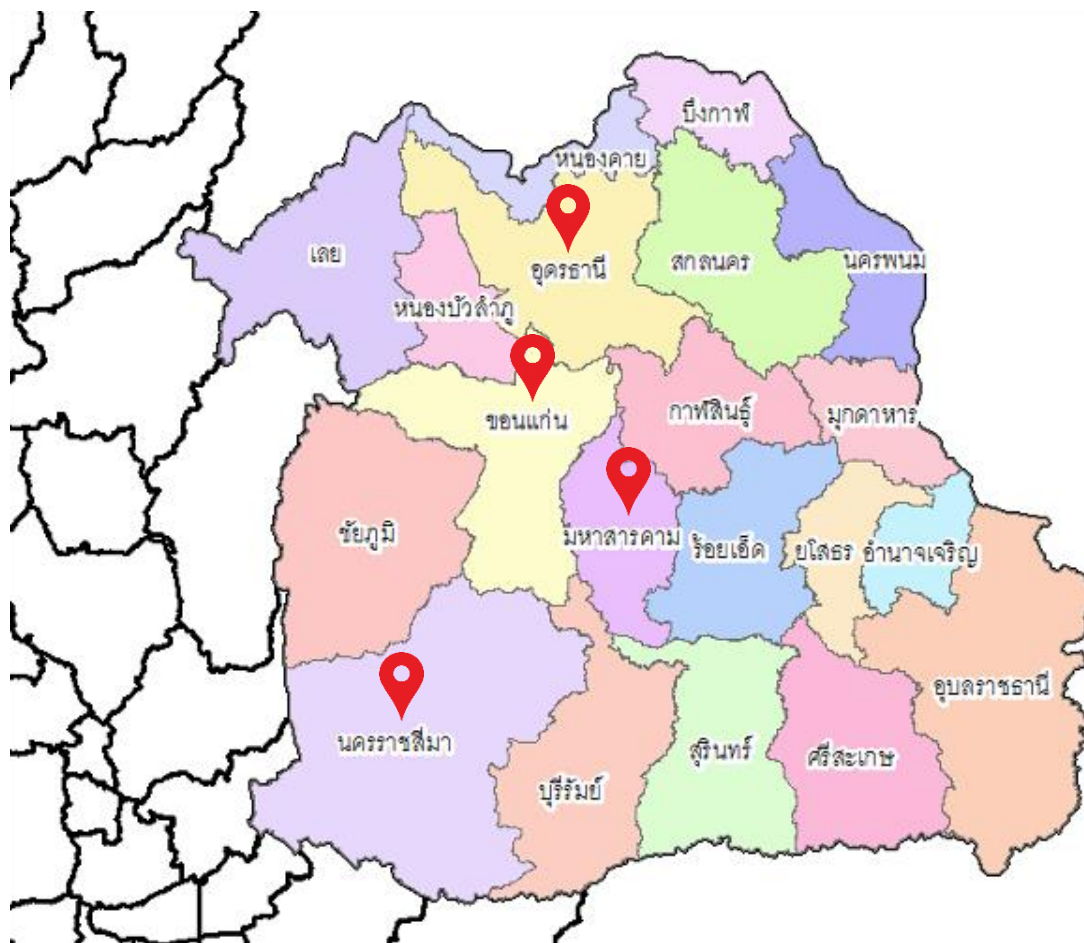
10	ขอนแก่น	เจ้าเจียง	หญิง	40	ธุรกิจส่วนตัว
11	มหาสารคาม	กวางสี	ชาย	35-40	ครูสอนภาษาจีน
12	มหาสารคาม	เทอหนาน	ชาย	35-40	ครูสอนภาษาจีน
13	อุดรธานี	ยูนนาน	ชาย	27	พนักงานบริษัทเอกชนจีน
14	อุดรธานี	เซียงไฮ้	ชาย	35-45	เจ้าของโรงงาน
15	อุดรธานี	เจ้าเจียง	ชาย	40-45	เจ้าของโรงงาน
16	นครราชสีมา	ยูนนาน	ชาย	40-45	เจ้าของโรงงาน
17	นครราชสีมา	ยูนนาน	ชาย	40-45	พนักงานบริษัทเอกชนจีน

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลจำนวน 17 ราย

2. ภูมิหลังของพื้นที่และพัฒนาการของชาวจีนอพยพในภาคอีสาน

2.1 ภูมิหลังของพื้นที่

“ภาคอีสาน” หรือ “ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ตั้งอยู่บนที่ราบสูงทางตะวันออกเฉียงเหนือของไทย มีขนาดพื้นที่ถึงหนึ่งในสามของประเทศซึ่งถือเป็นภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุดของไทย ภาคอีสานประกอบด้วย 20 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครพนม มหาสารคาม มุกดาหาร ร้อยเอ็ด สกลนคร หนองคาย หนองบัวลำภู อุดรธานี เลย (จัดอยู่ในภาคอีสานตอนบน) และชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ยโสธร ศรีสะเกษ สุรินทร์ อำนาจเจริญ อุบลราชธานีและบึงกาฬ (จัดอยู่ในภาคอีสานตอนล่าง) ทางเหนือและตะวันออกของภาคอีสานติดกับประเทศลาว โดยมีแม่น้ำโขงกั้นกลาง ส่วนทางทิศใต้มีพรมแดนติดกับประเทศกัมพูชา

ภาพที่ 1 แผนที่ภาคอีสานและพื้นที่ศึกษา 4 จังหวัด

(ภาพจาก กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

ด้านประชากร ภาคอีสานมีประชากร 21 ล้านคนหรือนับเป็นหนึ่งในสามของประเทศ จัดว่าเป็นภูมิภาคที่มีประชากรมากที่สุดของไทยและมีความหนาแน่นของประชากรมากเป็นอันดับสองรองจากภาคกลาง ประชากรมีอัตราการเกิดสูง ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวใหญ่ ประชากรในภาคอีสานมีอัตราการอพยพย้ายถิ่นสูงมาก ส่วนใหญ่เป็นการอพยพภายในภูมิภาค อพยพย้ายถิ่นจากภาคอีสานตอนล่างไปยังภาคอีสานตอนบน เนื่องจากภาคอีสานตอนล่างมีประชากรหนาแน่น ที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ทำให้ทำการเกษตรได้ผลผลิตต่ำ ประชากรยากจน นอกจากนี้ประชากรภาคอีสานยังมีอัตราการอพยพย้ายถิ่นกระจายออกไปยังภูมิภาคอื่นๆ มากที่สุดด้วย โดยเฉพาะการอพยพไปยังภาคกลางและกรุงเทพมหานคร เพื่อมาประกอบอาชีพเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม การอพยพย้ายถิ่นของประชากรในภาคอีสานมีลักษณะเป็นการย้ายถิ่นชั่วคราว ซึ่งยังคงมีการย้ายเข้าออกอยู่ตลอดเวลา

ด้านสังคมและวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชาวไทยในภาคอีสานค่อนข้างเรียบง่าย ผู้คนอุปนิสัยซื่อตรง อ่อนโยน ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม เป็นมิตร อุตุน และมีระบบสังคมเป็นแบบเครือญาติ ชาวไทยในภาคอีสานนับถือศาสนา พุทธแต่ก็ไม่ละทิ้งการนับถือผีสงเทวดาซึ่งนับถือมาแต่เก่าก่อน

ด้านการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานของประชากรยังมีปัญหาการขาดแคลนสารอาหาร ปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาการศึกษา ปัญหาการขาดความอบอุ่นในครอบครัวซึ่งทวีความรุนแรงขึ้น เนื่องจากมีการอพยพของแรงงาน ไปทำงานในท้องถิ่นอื่นและต่างประเทศ ทำให้หลายครอบครัวไม่ได้อยู่กันพร้อมหน้า ลูกหลานมักอยู่อาศัยกับปู่ย่า ตายาย เพราะพ่อแม่ต้องออกไปทำงานยังต่างพื้นที่

ด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจของภาคอีสานมีการขยายตัวในระดับที่สูงเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ ส่งผลให้ สัดส่วนของประชากรยากจนในภาคอีสานลดลงและยังทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของภาคอีสานเริ่มเปลี่ยนจาก การทำการเกษตร ไร่ทำนา เปลี่ยนมาเป็นเศรษฐกิจนอกภาคการเกษตรมากขึ้น แต่ทว่ามูลค่าเศรษฐกิจของภาค อีสานยังคงมีสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับมูลค่าเศรษฐกิจของไทยทั้งประเทศ รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรในภาค อีสานอยู่ที่ 84,000 บาทต่อปี จัดว่าน้อยที่สุดในบรรดาภูมิภาคทั้งหกภาคของไทยเมื่อเทียบกับรายได้เฉลี่ยต่อหัว ประชากรไทยที่เท่ากับ 236,000 บาท ทั้งนี้ ความเจริญทางเศรษฐกิจในภาคอีสานจะกระจุกตัวอยู่ในสี่จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ขอนแก่น อุบลราชธานี และอุดรธานี (ลงทุนแมน, 2563)

2.2 พัฒนาการของชาวจีนอพยพในภาคอีสาน

ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคอีสานมีทั้งชาวจีนอพยพเก่าและชาวจีนอพยพใหม่ ชาวจีนอพยพเก่าในที่นี้คือ ชาวจีนโพ้นทะเลรุ่นเก่าหรือเหล่าหัวเฉียว (老华侨) หมายถึงชาวจีนที่อพยพออกนอกจีนไปตั้งถิ่นฐานยังต่างแดน อย่างถาวร โดยอพยพออกนอกจีนก่อนจีนปฏิรูปและเปิดประเทศ กล่าวคือก่อนปี 1978 โดยส่วนใหญ่อพยพเพราะ หนีภัยสงครามและความลำบากโดยยอมที่จะไปเสี่ยงชีวิตเอาดาบหน้า ชาวจีนอพยพเก่าเริ่มต้นชีวิตใหม่จากศูนย์ ไม่มีทรัพย์สินเงินทองติดตัวมา อาศัยแต่ความขยันและอดทนเป็นสำคัญ ชาวจีนกลุ่มนี้เมื่ออพยพเข้ามาระยะแรก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพที่ใช้แรงงาน เช่น กรรมกรแบกหาม คนงาน ลากรถสามล้อ เป็นต้น แล้วจึงได้เข้ามาเป็น หัวหน้าหรือช่วยขยายมามีกิจการเป็นของตนเองในภายหลัง

จากการศึกษาเอกสารพบว่า ชาวจีนอพยพเก่าเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาโดยส่วนมาก จะอพยพมาจากตอนใต้ของประเทศจีนเพื่อมาทำการค้า กระทั่งช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ชาวจีนอพยพเก่าได้

อพยพเข้าสู่ภาคอีสานด้วยสาเหตุสามประการ คือ 1) การเข้ามาประกอบการค้าโดยพึ่งพาอาศัยเครือข่ายที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว 2) การโยกย้ายมาจากจังหวัดใหญ่เพื่อเข้ามาสร้างฐานะ เนื่องจากจังหวัดเล็ก เช่น ร้อยเอ็ด มหาสารคามนั้นการค้าขายยังแข่งขันกันไม่สูง โอกาสที่จะสร้างฐานะจึงมีมากกว่าการค้าในจังหวัดใหญ่ที่มีการแข่งขันสูง 3) การเข้ามาเพราะหนีภัยจากรัฐบาล เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวจอมพลแปลก พิบูลสงครามต้องการสนับสนุนญี่ปุ่นและควบคุมชาวจีน ประกอบกับไทยเกรงภัยคอมมิวนิสต์ที่กำลังแพร่ระบาดในจีน จึงส่งผลให้รัฐบาลออกพระราชกฤษฎีกาให้บางพื้นที่ห้ามชาวต่างด้าวเข้า (นาริรัตน์ ปริสุทธิวุฒิพร, 2546) อย่างไรก็ตาม การที่ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทยแล้วสามารถตั้งตัว ส่งเงินและเขียนจดหมายบอกเล่าเรื่องราวกลับไปยังภูมิลำเนาในจีนได้ ทำให้บรรดาเครือข่ายเหล่านั้นเห็นว่าไทยมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถตั้งตัวได้เร็ว จึงต้องการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทยบ้าง ชาวจีนจึงอพยพสู่ไทยอย่างต่อเนื่อง (นาริรัตน์ ปริสุทธิวุฒิพร, 2546)

ในช่วงก่อนปี 1900 การที่ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานส่งผลให้ความเป็นเมืองและเศรษฐกิจเกิดการขยายตัว เนื่องจากชาวจีนที่เข้ามาในยุคนี้นิยมทำการค้า อีกทั้งยังมีการนำวิทยาการต่างๆ มาสู่ท้องถิ่นด้วย นอกจากนี้ชาวจีนยังเป็นผู้นำสินค้าจากในเมืองเข้ามาเผยแพร่ในชนบท ทั้งสินค้าฟุ่มเฟือยและสินค้าแปลกใหม่ที่ไม่มีในท้องถิ่น รวมถึงการนำอาหารชนิดใหม่ เช่น ก๋วยเตี๋ยว เข้ามาขาย ทำให้คนในท้องถิ่นได้บริโภคอาหารแปลกใหม่ ดังนั้น ในยุคนี้ชาวจีนจึงถือว่าเป็นผู้นำความแปลกใหม่เข้ามาในท้องถิ่นภาคอีสาน ทั้งในฐานะตัวกลางและฐานะผู้ผลิต (นาริรัตน์ ปริสุทธิวุฒิพร, 2546) หลังแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 รัฐบาลไทยเกรงกลัวต่อภัยคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะในเขตภาคอีสาน ทำให้รัฐบาลเร่งพัฒนาภาคอีสานมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เพื่อให้ภาคอีสานมีความกินดีอยู่ดี ส่งผลให้ชาวจีนอพยพเข้าสู่ภาคอีสานเพิ่มมากขึ้นและมีการขยายตัวของเมืองอย่างต่อเนื่อง (นาริรัตน์ ปริสุทธิวุฒิพร, 2546)

ปัจจุบันชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานในหลายจังหวัด เช่น นครราชสีมา ขอนแก่น เลย อุดรธานี กาฬสินธุ์ มหาสารคาม อุบลราชธานี หนองคาย เป็นต้น โดยส่วนมากเป็นชาวจีนแต้จิ๋วและชาวจีนแคะที่อพยพมาจากตอนใต้ของจีน ยึดอาชีพด้านการค้าเป็นหลัก ชาวจีนอพยพเข้ามาเหล่านี้อยู่ในไทยเป็นระยะเวลาานาน วิถีชีวิตมีการหลอมรวมวัฒนธรรมไทย-จีน สมรสกับคนไทย มีลูกหลานสืบทอดต่อมาหลายรุ่นจนเปลี่ยนสถานะเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนไปแล้ว

ส่วนชาวจีนรุ่นใหม่¹เข้ามาอยู่ในภาคอีสานมีทั้งที่เข้ามาตั้งโรงงาน ค้าขาย เรียนหนังสือ บางส่วนเข้ามาทำงานเพียงชั่วคราว เช่น วิศวกรในโครงการก่อสร้างรถไฟความเร็วสูง วิศวกรโครงการมอเตอร์เวย์ ผู้บริหารธนาคารจีน ฯลฯ จากการศึกษาพบว่าชาวจีนรุ่นใหม่ที่มาอยู่ในภาคอีสานส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่มาแลกเปลี่ยนตามความร่วมมือของมหาวิทยาลัยไทยและจีน ในขอนแก่นมีนักศึกษาจีนประมาณ 300 คน มหาสารคามมีนักศึกษาจีนประมาณ 200-300 คน นครราชสีมามีนักศึกษาจีนอีกประมาณ 100 กว่าคน ซึ่งเมื่อจบภาคการศึกษา นักศึกษาจีนเหล่านี้จะกลับจีน จึงไม่นับเป็นชาวจีนอพยพใหม่ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานถาวร หากพูดเฉพาะ**ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน** ซึ่งหมายถึงชาวจีนรุ่นใหม่ที่อพยพเข้ามาอยู่ภาคอีสานแบบระยะยาวหรือถาวรจะพบว่ามีปรากฏให้เห็นไม่มากนัก ส่วนมากกระจายตัวอยู่ในจังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา อุตรดิตถ์ อุบลราชธานี หนองคาย บึงกาฬ เป็นต้น

3. สถานการณ์ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน

3.1 จำนวนและที่ตั้งของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน

ภาคอีสานเป็นภาคที่มีพื้นที่ใหญ่ที่สุดและมีประชากรมากที่สุดในไทย แต่ชาวจีนอพยพใหม่ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคอีสานกลับมีจำนวนน้อยมาก อีกทั้งยังไม่มีกรรวมตัวเป็นชุมชนจนเห็นได้ชัดดังจังหวัดอื่น เช่นที่กรุงเทพมหานครมีถนนประชาชาษฎร์บำเพ็ญในเขตห้วยขวางเป็นศูนย์กลางชาวจีนอพยพใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ที่มีถนนนิมมานเหมินท์เป็นย่านการค้าสำคัญของชาวจีนอพยพใหม่² เป็นต้น จากการสำรวจข้อมูลเอกสารผู้วิจัยพบว่าที่ผ่านมายังไม่มีหน่วยงานไหนทำการสำรวจจำนวนชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานไว้อย่างเป็นทางการ แม้กระทั่งสถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยและสถานกงสุลใหญ่จีนประจำจังหวัดขอนแก่นเองก็มิได้มีการสำรวจหรือจัดทำทะเบียนไว้ ทั้งนี้ จำนวนชาวจีนอพยพใหม่กลุ่มนี้ยากที่จะทำการสำรวจหรือประเมินได้เนื่องจากชาวจีนกลุ่มนี้มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา บางคนเดินทางไปๆ กลับๆ ระหว่างจีน ไทย จีน และลาว โดยเฉพาะในรายที่มีการกระทำที่ผิดกฎหมายมักจะคบหาแต่กับพรรคพวกตนเอง ไม่เปิดเผยตัวตนหรือให้ข้อมูลกับหน่วยงานใดๆ

¹ ชาวจีนรุ่นใหม่ในที่นี้หมายถึงชาวจีนรุ่นใหม่ที่มาอยู่ในภาคอีสาน ซึ่งอาจจะอยู่เพียงชั่วคราวหรือถาวรก็ได้ จัดเป็นคนละกลุ่มกับชาวจีนอพยพใหม่

² นับแต่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ชาวจีนอพยพใหม่ที่ทำการค้าอยู่บนถนนประชาชาษฎร์บำเพ็ญและในจังหวัดเชียงใหม่ได้เลิกกิจการและเดินทางกลับประเทศไปมากกว่าครึ่ง

หากเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ ของไทยจะเห็นได้ชัดว่าชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมีจำนวนน้อยกว่ามาก เข้าใจได้ว่าเป็นเพราะภาคอีสานมีโอกาสทางเศรษฐกิจน้อยกว่าทำให้โอกาสในการเติบโตมีขีดจำกัด หากเข้ามาเพื่อประกอบธุรกิจหรือทำการค้าการลงทุน ภาคอีสานมีความเหมาะสมต่อการลงทุนแค่เฉพาะกับธุรกิจบางประเภทเท่านั้น กอปรกับสภาพแวดล้อมและสภาพอากาศของภาคอีสานไม่มีอะไรโดดเด่น ภูมิประเทศแห้งแล้งและเป็นที่ยากลำบาก ความเป็นเมืองจำกัดอยู่แค่หัวเมืองบางจังหวัดเท่านั้น จึงไม่ดึงดูดใจในการตั้งถิ่นฐานเท่ากับภูมิภาคอื่นๆ จากการสำรวจผู้วิจัยพบว่าชาวจีนอพยพใหม่นิยมตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดขอนแก่นมากที่สุด เนื่องจากขอนแก่นมีภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ใจกลางของภาคอีสานใกล้กับภาคกลาง มีพื้นที่ติดกับเก้าจังหวัด มีสนามบินและมีความเจริญกระจายทั่วทั้งจังหวัด แล้วยังตั้งอยู่บนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก หรือ (East-West Economic Corridor: EWEC) ซึ่งเป็นประตูเชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ของประเทศในกลุ่มกลุ่มอนุภูมิภาคผู้นำโขงด้วย

นอกเหนือจากขอนแก่นแล้ว ชาวจีนอพยพใหม่ที่เหลือจะกระจายตัวอยู่ในจังหวัดต่างๆ เช่น อุดรธานี อุบลราชธานี นครราชสีมา หนองคาย มุกดาหาร นครพนม โดยเฉพาะอุดรธานี อุบลราชธานี นครราชสีมานั้นเป็นจังหวัดใหญ่ที่มีความเจริญ การคมนาคมสะดวกสบาย มีสนามบิน สามารถทำการค้าได้ จึงดึงดูดให้ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากกว่าจังหวัดอื่นในภาคอีสาน บางส่วนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อใช้ชีวิต บางส่วนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อทำธุรกิจ การค้า การลงทุน ขณะที่จังหวัดหนองคาย มุกดาหาร นครพนมนั้นเป็นจังหวัดที่มีพรมแดนติดกับลาวจึงเป็นเสมือนประตูในการนำเข้าส่งออกสินค้าจีน-ไทย ยิ่งโดยเฉพาะตั้งแต่ปี 2015 ที่รัฐบาลไทยและจีนลงนามความร่วมมือในการก่อสร้างรถไฟความเร็วสูงเส้นทางกรุงเทพ-หนองคาย ซึ่งจะสามารถเดินทางเชื่อมต่อไปยังจีนผ่านทางลาวได้ ยิ่งทำให้พื้นที่บริเวณชายแดนภาคอีสานของไทยมีความสำคัญยิ่งขึ้น จึงมีชาวจีนบางส่วนอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นั่น

3.2 ข้อมูลพื้นฐานของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน (ภูมิลำเนา เพศ สถานภาพสมรส อายุ)

3.2.1 ภูมิลำเนา จากการสัมภาษณ์ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานจำนวน 17 รายพบว่าชาวจีนเหล่านี้เดินทางมาจากหลากหลายมณฑล ได้แก่ มณฑลเหอเป่ย์ เหนือหนาน เจ้อเจียง อันฮุย กวางสี ยูนนาน และเซียงไฮ้ ซึ่งทั้งหมดเดินทางสู่ไทยโดยเครื่องบินและมีการติดต่อญาติพี่น้องและกลับไปเยี่ยมภูมิลำเนาอยู่เสมอ

ภูมิลำเนา	จำนวน (คน)
ยูนนาน	5
กวางสี	3
เจ้อเจียง	4
อื่นๆ (อันฮุย เทอเป่ย์ เทอหนาน เซียงไฮ้ กวางตุ้ง)	5

ตารางที่ 2 แสดงภูมิลำเนาของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน

จากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งนี้ผู้วิจัยพบข้อสังเกตเกี่ยวกับภูมิลำเนาของชาวจีนอพยพใหม่หลายประการ ดังนี้

- 1) ภูมิลำเนาของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมีความหลากหลายกว่าชาวจีนอพยพเก่า ชาวจีนอพยพเก่าในภาคอีสานส่วนมากเป็นชาวจีนแต้จิ๋วและชาวจีนแคะซึ่งเดินทางมาจากมณฑลกวางตุ้ง ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของจีน
- 2) ในการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งนี้ ผู้วิจัยพบชาวจีนที่เดินทางมาจากมณฑลกวางตุ้งเพียงแค่นักหนึ่งคน สะท้อนให้เห็นพลวัตของชาวจีนอพยพในภาคอีสานที่เปลี่ยนแปลงไป ชาวจีนอพยพเก่าและชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานคือคนละกลุ่มคนและไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกันในเชิงพื้นที่ต้นทาง
- 3) ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานจำนวนครึ่งหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในมณฑลยูนนานและกวางสีซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของจีน ตั้งอยู่บนภูมิศาสตร์ใกล้กับไทย สามารถเดินทางสู่ไทยทางบกได้ ที่สำคัญเป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับไทยทั้งในเชิงเศรษฐกิจการค้า สังคมวัฒนธรรม และการศึกษามายาวนาน
- 4) ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานอีกส่วนหนึ่งเดินทางมาจากทางตะวันออกของจีน ซึ่งเป็นที่พื้นที่ที่มีความเจริญในเชิงเศรษฐกิจ ขณะที่ชาวจีนอพยพใหม่ที่มีภูมิลำเนาอยู่ทางตะวันตกหรือทางเหนือกลับแทบไม่ปรากฏเลย

ภาพที่ 2 แสดงภูมิภาคสำคัญของชาวจีนในภาคอีสาน (สัญลักษณ์ดาวสีเหลือง)

3.3.2 เพศและสถานภาพสมรส ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ในจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 17 คน เป็นเพศชาย 14 คน ทั้ง 14 คนนี้แต่งงานแล้ว โดยจำนวนหกคนแต่งงานกับผู้หญิงไทย ส่วนอีกแปดคนแต่งงานกับผู้หญิงจีน ส่วนใหญ่ภรรยาจะอยู่ที่ประเทศจีนและเดินทางมาเยี่ยมสามีเป็นครั้งคราว มีเพียงส่วนน้อยของผู้ให้ข้อมูลเท่านั้นที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในไทยทั้งครอบครัว ในจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 17 คน มีเพียงสามคนเท่านั้นที่เป็นเพศหญิง

ผู้ให้ ข้อมูล ลำดับที่	จังหวัดที่ ตั้งถิ่นฐาน	เพศ	อายุโดย ประมาณ	สถานภาพสมรส
1	ขอนแก่น	ชาย	36	แต่งงานกับหญิงไทย
2	ขอนแก่น	ชาย	33	แต่งงานกับหญิงไทย
3	ขอนแก่น	หญิง	22	กำลังคบหากับชายไทยเชื้อสายจีน (ยังไม่แต่งงาน)
4	ขอนแก่น	ชาย	33	แต่งงานกับหญิงจีน
5	ขอนแก่น	ชาย	31	แต่งงานกับหญิงไทย
6	ขอนแก่น	ชาย	33	แต่งงานกับหญิงไทย
7	ขอนแก่น	หญิง	23	โสด
8	ขอนแก่น	ชาย	40-45	แต่งงานกับหญิงจีน
9	ขอนแก่น	ชาย	35-45	แต่งงานกับหญิงจีน
10	ขอนแก่น	หญิง	35-40	แต่งงานกับชายจีน
11	มหาสารคาม	ชาย	35-40	แต่งงานกับหญิงไทย
12	มหาสารคาม	ชาย	35-40	แต่งงานกับหญิงไทย
13	อุดรธานี	ชาย	27	แต่งงานกับหญิงไทย
14	อุดรธานี	ชาย	35-45	แต่งงานกับหญิงจีน
15	อุดรธานี	ชาย	40-45	แต่งงานกับหญิงจีน
16	นครราชสีมา	ชาย	40-45	แต่งงานกับหญิงจีน
17	นครราชสีมา	ชาย	40-45	แต่งงานกับหญิงจีน

ตารางที่ 3 แสดงเพศ อายุและสถานภาพสมรสของผู้ให้ข้อมูล 17 ราย

3.2.3 อายุ หากพิจารณาถึงอายุของผู้ให้ข้อมูลจะพบว่าชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคอีสาน (หากไม่นับผู้ที่เป็นนักศึกษาซึ่งมีสองคน) จะมีอายุ 30 กว่า 40 กว่า เป็นส่วนใหญ่ ส่วนผู้ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อทำการค้าการลงทุนจะมีอายุ 40 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นวัยที่กำลังเข้าสู่วัยกลางคน สังเกตฐานะและผ่านประสบการณ์ชีวิตมาพอสมควร ดังปรากฏในตารางที่ 3 ด้านบน

3.3 ช่วงเวลาในการอพยพ

จากการศึกษาพบว่า การอพยพของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมีลักษณะการอพยพแบบทยอยย้ายถิ่น ไม่ได้อพยพมาเป็นกลุ่มก้อนหรือทะลักเข้ามาในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งการอพยพเข้ามาของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานปรากฏมากหลังจากจีนเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) แล้วเป็นระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจจีนกำลังเติบโตและจีนมีนโยบายสนับสนุนให้ชาวจีนออกไปลงทุนยังต่างประเทศ อีกทั้งยังเป็นช่วงที่จีนและประเทศในอาเซียนได้มีการลงนามความร่วมมือหลายอย่าง เช่น ข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI) กรอบความร่วมมือล้านช้าง-แม่โขง (LMC) เป็นต้น ทำให้เกิดการไปมาหาสู่กันและดึงดูดให้ชาวจีนออกมาทำการค้าการลงทุนในอาเซียน รวมถึงภาคอีสานของไทยมากขึ้น

ภาพที่ 3 แสดงช่วงเวลาการอพยพของชาวจีนอพยพใหม่ใน 4 จังหวัด (รายปี)

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามครั้งนี้พบว่า ช่วงเวลาการอพยพของผู้ให้ข้อมูลเริ่มตั้งแต่ปี 2006 แต่ในความเป็นจริงมีชาวจีนอพยพใหม่อพยพเข้ามาก่อนหน้านี้แล้ว ผู้วิจัยพบว่าผู้ที่อพยพมาในช่วงปี 2006 ถึงปี 2013 เป็นกลุ่มคนที่เข้ามาเพื่อการศึกษาและการลงทุน ช่วงแรกที่ชาวจีนกลุ่มนี้เข้ามายังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไทยนัก เนื่องจากขณะนั้นข้อมูลข่าวสารและความเข้าใจเกี่ยวกับไทยในจีนยังมีน้อย จึงไม่ได้มีเป้าหมายที่จะลงหลักปักฐานถาวรตั้งแต่ตอนแรก แต่เมื่ออยู่ไประยะเวลาหนึ่งจึงตัดสินใจตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นั่น

ผู้ให้ข้อมูล ลำดับที่	จังหวัดที่ ตั้งถิ่นฐาน	เพศ	อายุโดย ประมาณ	อาชีพ	ปีที่ อพยพ	ระยะเวลา (ปี)
9	ขอนแก่น	ชาย	35-45	เจ้าของร้านเครื่องนอน	ไม่ระบุ	10+
11	มหาสารคาม	ชาย	35-45	ครูภาษาจีนในโรงเรียนมัธยม	2006	14
1	ขอนแก่น	ชาย	36	พนักงานบริษัทเอกชน	2007	13
4	ขอนแก่น	ชาย	33	เจ้าของโรงเรียนสอนภาษาจีน	2007	13
6	ขอนแก่น	ชาย	33	เจ้าของโรงงานแปรรูปอาหาร	2007	13
12	มหาสารคาม	ชาย	40-45	อาจารย์ภาษาจีนในมหาวิทยาลัย	2007	13
5	ขอนแก่น	ชาย	31	ธุรกิจส่วนตัว	2010	10
2	ขอนแก่น	ชาย	33	ครูภาษาจีนในโรงเรียนมัธยม	2012	9
7	ขอนแก่น	หญิง	23	นักศึกษา	2012	8
16	นครราชสีมา	ชาย	40-45	เจ้าของโรงงานพลาสติก	2012	8
17	นครราชสีมา	ชาย	45	พนักงานบริษัทเอกชน	2012	8
13	อุดรธานี	ชาย	27	ลูกจ้างโรงงานไม้	2013	7
10	ขอนแก่น	หญิง	35	เจ้าของร้านผ้าฆ่า	2014	6
3	ขอนแก่น	หญิง	22	นักศึกษา	2015	5
8	ขอนแก่น	ชาย	40-45	เจ้าของร้านเครื่องนอน	2016	4
14	อุดรธานี	ชาย	35-45	เจ้าของโรงงานไม้	2016	4
15	อุดรธานี	ชาย	40-45	เจ้าของโรงงานไม้	2018	2

ตารางที่ 4 แสดงช่วงเวลาการอพยพสู่ภาคอีสาน (เรียงตามจำนวนปีที่เข้ามา)

3.4 อาชีพของชาวจีนอพยพใหม่

จากการศึกษาพบว่าอาชีพของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมิได้มีความหลากหลายมากนัก ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

3.4.1 ผู้ประกอบการ คือ ชาวจีนที่เป็นเจ้าของกิจการ มีการจัดตั้งธุรกิจเป็นของตนเอง บริหารจัดการและแบกรับความเสี่ยงเอง ในภาคอีสานมีผู้ประกอบการจีนปรากฏให้เห็นในหลายภาคธุรกิจ ส่วนมากเป็นธุรกิจขนาดเล็ก

1) จัดตั้งโรงงาน – จากการลงพื้นที่ภาคสนามผู้วิจัยพบว่าชาวจีนอพยพใหม่หลายรายเข้ามาลงทุนจัดตั้งโรงงานในภาคอีสาน เช่น โรงงานพลาสติก โรงงานแปรรูปไม้ โรงงานแปรรูปอาหาร เป็นต้น แต่ละโรงงานมีลูกจ้าง 30-50 คน ซึ่งลูกจ้างส่วนใหญ่เป็นคนไทยท้องถิ่น ผู้ประกอบการโรงงานเหล่านี้ใช้งบประมาณในการลงทุนตั้งแต่หลักสิบล้านจนถึงหลักร้อยล้านบาท ซึ่งผู้ประกอบการแต่ละรายล้วนมีข้อมูลที่น่าสนใจ เช่น

ชาวจีนอพยพใหม่ในจังหวัดนครราชสีมารายหนึ่งเข้ามาตั้งโรงงานผลิตขวดพลาสติกในเขตอุตสาหกรรมสุนารี สาเหตุที่เลือกเข้ามาตั้งโรงงานที่นครราชสีมาเนื่องจากนครราชสีมาอยู่ใจกลางภาคอีสาน มีความเจริญขนส่งสินค้าสะดวก โรงงานของชาวจีนแห่งนี้ผลิตขวดพลาสติกจำหน่ายในไทยและผลิตขายให้กับกัมพูชาและลาวด้วย ซึ่งเครื่องจักรและเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตทั้งหมดนำเข้ามาจากจีน โรงงานของผู้ให้ข้อมูลรายนี้จ้างลูกจ้างคนไทยท้องถิ่นทั้งหมด ยกเว้นเพียงแต่วิศวกรที่เป็นชาวจีน เนื่องจากเครื่องจักรและเทคโนโลยีที่ใช้เป็นของจีนจึงไม่สามารถใช้วิศวกรชาวไทยได้

ชาวจีนอพยพใหม่อีกรายหนึ่งประกอบธุรกิจโรงงานแปรรูปไม้ โดยนำไม้พะยุงและไม้ประดู่มาแปรรูปเป็นเฟอร์นิเจอร์แบบจีน ผู้ให้ข้อมูลรายนี้บอกกับผู้วิจัยว่าไม้พะยุงและไม้ประดู่ที่ไทยคุณภาพดีและมีให้เลือกเยอะซึ่งไม่สามารถหาไม้แบบนี้ได้ในจีน ไม้เหล่านี้จะถูกนำมาแปรรูปเป็นเฟอร์นิเจอร์แบบจีน เช่น ชุดโต๊ะรับแขก โดยจะผลิตตามออเดอร์ที่สั่งซื้อเข้ามาและส่งกลับไปขายที่จีนทางเรือ เครื่องจักรที่ใช้ทั้งหมดนำเข้ามาจากที่จีน คนงานในโรงงานเป็นคนไทยยกเว้นช่างแกะสลักที่เป็นคนจีน ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่าที่ต้องใช้คนจีนสอนให้คนไทยทำเพราะเฟอร์นิเจอร์เหล่านี้เป็นเฟอร์นิเจอร์แบบจีน ใช้เทคนิคการผลิตแบบจีนที่ไม่ใช่ตะปูแต่ใช้การตอกสลักแทนทั้งหมด อีกทั้งลวดลายแกะสลักก็เป็นศิลปะแบบจีนที่ช่างฝีมือคนไทยไม่สามารถทำได้ เฟอร์นิเจอร์แต่ละชิ้นจึงใช้เวลาทำนานและราคาสูงมาก แต่ก็เป็นที่ต้องการในหมู่คนจีนที่มีฐานะ ซึ่งเฟอร์นิเจอร์แต่ละชุดที่ผลิตขึ้นมาเน้นส่งกลับไปขายที่จีนเท่านั้น เพราะงานเฟอร์นิเจอร์แบบนี้ไม่เป็นที่นิยมในประเทศอื่น

ภาพไม้พะยุงและไม้ประดู่สำหรับรอทำเฟอร์นิเจอร์ส่งกลับไปขายที่จีน (ภาพถ่ายโดยนักวิจัย)

ภาพลักษณะเฟอร์นิเจอร์แบบจีนที่ผลิตจากโรงงานชาวจีนในจังหวัดอุดรธานี (ภาพประกอบจากอินเทอร์เน็ต)

ชาวจีนอพยพอีกรายในขอนแก่นให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยว่า ตนเองนั้นทำธุรกิจแปรรูปอาหาร มีโรงงานอยู่ในขอนแก่นและขยายกิจการไปตั้งโรงงานที่สองอยู่ที่สมุทรสาคร และกำลังสร้างโรงงานที่สามอยู่ในสมุทรสาคร เช่นเดียวกัน โดยโรงงานที่ขอนแก่นนั้นจ้างลูกจ้างเป็นคนไทยทั้งหมด แต่โรงงานที่สมุทรสาครลูกจ้างเกือบทั้งหมดเป็นชาวเมียนมา มีเพียงฝ่ายบัญชีและผู้ช่วยของตนเท่านั้นที่เป็นคนไทย เนื่องจากโรงงานที่สมุทรสาครมีวัตถุดิบในการผลิตที่มีกลิ่นเหม็นคาวรุนแรง มีแต่ลูกจ้างชาวเมียนมาเท่านั้นที่ทนกลิ่นและลุยงานได้

เป็นที่น่าแปลกคือผู้วิจัยพบว่าชาวจีนอพยพใหม่หลายรายประกอบธุรกิจคนละประเภทกับตอนใช้ชีวิตอยู่ที่จีน เช่น ชาวจีนที่ประกอบธุรกิจโรงงานขวดพลาสติกในนครราชสีมา ก่อนหน้าที่จะอพยพมาไทยทำธุรกิจรับเหมาก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ให้กับรัฐบาลจีน ธุรกิจผลิตขวดพลาสติกเพิ่งมาเริ่มศึกษาหาความรู้ตอนที่เข้ามาดู

ตลาดเลาในไทย เนื่องจากเห็นว่าธุรกิจผลิตขวดในไทยในเวลานั้นยังมีไม่มาก น่าจะยังสามารถเติบโตและทำรายได้ได้ดี หรือชาวจีนที่ประกอบธุรกิจโรงงานแปรรูปไม้ในอุดรธานี ขณะอยู่จีนก็ได้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับไม้แต่อย่างใด ผู้ให้ข้อมูลรายนั้นเป็นผู้ประกอบการโรงงานโคมไฟ แต่มีพรรคพวกเข้ามาลงทุนทำโรงงานไม้ในไทยแล้วเห็นว่า น่าสนใจจึงออกมาลงทุนบ้าง

2) เปิดร้านค้า – ในภาคอีสานมีพ่อค้าแม่ค้าชาวจีนอยู่บ้าง แต่ไม่แพร่หลายเหมือนเชียงใหม่ ภูเก็ต หรือ กรุงเทพมหานคร จากที่ผู้วิจัยได้ไปสำรวจในจังหวัดขอนแก่น อุดรธานี มหาสารคาม และนครราชสีมาพบว่ามีเพียงตลาดผู้ฟูที่ขอนแก่น และตลาดโบ้เบ้ที่อุดรธานีเท่านั้น ที่มีพ่อค้าแม่ค้าชาวจีนทำการค้าอยู่เป็นกลุ่มก้อน แต่ก็ไม่ได้มากมายดังถนนประชาธิปไตยในกรุงเทพมหานครหรือดงถนนนิมมานเหมินท์ในเชียงใหม่ ที่ตลาดผู้ฟูในขอนแก่นมีพ่อค้าแม่ค้าชาวจีนมาเปิดร้านขายผ้าผ้าม่านและเครื่องนอนอยู่เพียงแค่ 4-5 ร้านเท่านั้น นอกนั้นเป็นร้านของผู้ประกอบการชาวไทย ซึ่งตลาดค่อนข้างเจียบและซบเซามาก ส่วนที่ตลาดโบ้เบ้อุดรธานีนั้นมีการแยกโซนร้านค้าชาวจีนไว้ด้านใน พื้นที่นี้ถูกเรียกว่าตลาดจีน ตลาดจีนแห่งนี้เป็นแหล่งรวมร้านค้าของชาวจีน จำหน่ายสินค้าประเภทเครื่องนอน ผ้าม่าน ถุงเท้า เครื่องหนาว แวนตา ซึ่งสินค้าทั้งหมดเป็นสินค้าที่นำเข้ามาจากจีน ผู้วิจัยได้ไปสำรวจตลาดแห่งนี้หลายครั้งต่างวันและเวลาพบว่าตลาดแห่งนี้ค่อนข้างเจียบ ไม่คึกครื้น ร้านค้าหลายร้านตั้งชื่อร้านเป็นภาษาไทย จ้างลูกจ้างชาวไทย ดูภายนอกแทบไม่รู้ว่าเจ้าของเป็นชาวจีน ผู้วิจัยพบเพียงแค่ 1-2 ร้านเท่านั้นที่มีเจ้าของร้านชาวจีนนั่งเฝ้า ซึ่งลักษณะของเจ้าของร้านชาวจีนที่ผู้วิจัยพบยังคงวิถีชีวิตแบบจีนอย่างเห็นได้ชัด เช่น ไม่พูดภาษาไทย ดื่มชาจีนร้อน และดูละครจีนบนเว็บไซต์ Youku³

นอกเหนือจากที่กล่าวมายังมีชาวจีนอพยพใหม่ประกอบธุรกิจประเภทอื่นๆ อีก เช่น ร้านขายผลไม้ ร้านขายอาหารทะเล ร้านขายอะไหล่รถยนต์ โรงเรียนสอนภาษาจีน ร้านขายอุปกรณ์ก่อสร้าง มีผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งบอกแก่ผู้วิจัยว่าตนเองนั้นเคยเปิดร้าน Hotpot และปิ้งย่างสไตล์จีนที่ขอนแก่นด้วย ซึ่งได้รับความนิยมพอสมควร แต่ธุรกิจติดขัดเนื่องจากปัญหาเรื่องการขอใบอนุญาตทำงานให้กับพ่อครัวที่เป็นชาวจีน สุดท้ายจึงเลิกกิจการไป

3.4.2 ครูสอนภาษาจีน เป็นอาชีพที่ปรากฏให้เห็นมากในทุกภูมิภาคของไทยรวมถึงภาคอีสานด้วย ซึ่งอาชีพนี้เป็นผลพวงมาจากการที่จีนมีบทบาทเพิ่มขึ้นในเวทีโลก ทำให้คนจำนวนมากตื่นตัวที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศจีน การศึกษาภาษาจีนจึงเป็นกระแสที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนทำให้สถานศึกษาจำนวนมาก

³ Youku คือเว็บไซต์และแอปพลิเคชันบนมือถือของจีนสำหรับรับชมคลิปวิดีโอ รายการวาไรตี้ ภาพยนตร์ ละคร ข่าว สารคดี ฯลฯ เป็นเว็บไซต์และแอปพลิเคชันประเภทเดียวกับ Youtube ที่ได้รับความนิยมมากในประเทศจีน

มากบรรจภาษาจีนเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน ความต้องการครูสอนภาษาจีนในไทยจึงทวีคูณตามมา หากย้อนไปสักสิบกว่าปีก่อนคนไทยที่รู้ภาษาจีนหรือเรียนจบด้านการสอนภาษาจีนยังมีจำนวนไม่มากดังเช่นในปัจจุบัน ประกอบกับจีนต้องการผลักดันให้ภาษาจีนมีบทบาทมากขึ้นในเวทีนานาชาติ การนำเข้าครูสอนภาษาจีนของไทยและส่งออกครูสอนภาษาจีนภายใต้โครงการครูอาสาสมัคร⁴ ของจีนจึงเกิดขึ้นตามมา ซึ่งเมื่อครูสอนภาษาจีนเหล่านี้สิ้นสุดภาระหน้าที่กับโครงการครูอาสาฯ แล้วหลายรายยังคงประกอบอาชีพครูสอนภาษาจีนในไทยต่อ

หากพิจารณาจากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการลงพื้นที่ภาคสนามจะพบว่าชาวจีนอพยพใหม่ที่ประกอบอาชีพครูสอนภาษาจีนนั้น อพยพมาไทยในช่วงที่กระแสการเรียนการสอนภาษาจีนกำลังได้รับความนิยม ผู้ให้ข้อมูลบางรายเริ่มต้นชีวิตในไทยจากการเข้าร่วมโครงการครูอาสาฯ รุ่นแรกๆ และยึดอาชีพสอนภาษาจีนมาจวบจนปัจจุบัน ซึ่งมีทั้งที่เป็นครูสอนภาษาจีนในมหาวิทยาลัยและในโรงเรียนมัธยม ผู้ให้ข้อมูลหลายรายบอกกับผู้วิจัยว่าพอได้มาอยู่เมืองไทยแล้วรู้สึกชอบเมืองไทย เพราะการใช้ชีวิตมีความกดดันน้อย คนไทยมีน้ำใจ จิตใจดี มีวิถีชีวิตสบายๆ ผู้ให้ข้อมูลบางรายบอกว่าเมืองไทยเปิดกว้างและมีอิสระกว่าจีนด้วยจึงทำให้อยากอยู่เมืองไทยต่อ นอกจากนี้ สามในสี่รายของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นครูสอนภาษาจีนได้แต่งงานกับคนไทย และลงหลักปักฐานในภาคอีสานอย่างถาวร

ผู้ให้ข้อมูลลำดับที่	จังหวัดที่ตั้งถิ่นฐาน	เพศ	อายุโดยประมาณ	อาชีพ	ปีที่อพยพ
2	ขอนแก่น	ชาย	33	ครูภาษาจีนในโรงเรียนมัธยม	2012
4	ขอนแก่น	ชาย	33	เจ้าของโรงเรียนสอนภาษาจีน	2007
11	มหาสารคาม	ชาย	35-40	ครูภาษาจีนในโรงเรียนมัธยม	2006
12	มหาสารคาม	ชาย	35-40	อาจารย์ภาษาจีนในมหาวิทยาลัย	2007

ตารางที่ 5 แสดงข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นครูสอนภาษาจีน

⁴ โครงการครูอาสาชาวจีนเป็นโครงการที่กระทรวงศึกษาธิการของไทยร่วมกับสำนักงานส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนนานาชาติของจีน (Hanban: ฮั่นป๋ัน) ในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย โครงการนี้เกิดขึ้นเนื่องจากกระแสความนิยมเรียนภาษาจีนในไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และไทยยังขาดแคลนครูผู้สอนภาษาจีน โดยมีแนวทางการดำเนินงานคือ ส่งครูจีนมาช่วยสอน การส่งผู้เชี่ยวชาญมาพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครูภาษาจีน การให้ทุนฝึกอบรมแก่ครูไทย ตลอดจนจนการให้แบบเรียนเพื่อสอนในโรงเรียนเอกชน เป็นต้น (สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

3.4.3 พนักงานบริษัท ชาวจีนอพยพใหม่ที่ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทในภาคอีสานมีปรากฏไม่มากนักเนื่องจากความต้องการแรงงานจีนในธุรกิจภาคเอกชนในภาคอีสานมีน้อย บริษัทที่ต้องการจ้างชาวจีนส่วนมากเป็นบริษัทของคนจีน หรือเป็นธุรกิจนำเข้าส่งออกที่เกี่ยวข้องกับจีนซึ่งมีไม่มากนัก นอกจากนี้ถึงแม้ชาวจีนอพยพใหม่จะสามารถฟังพูดอ่านเขียนภาษาไทยได้เป็นอย่างดีไม่ต่างจากคนไทย แต่โอกาสที่จะทำงานในบริษัทไทยดังเช่นคนไทยก็มีน้อยกว่า เพราะหากบริษัทไทยทั่วไปต้องการจ้างชาวจีนเป็นพนักงานจะต้องขอใบอนุญาตทำงานให้ถูกต้อง ซึ่งมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก หรือแม้กระทั่งบริษัทจีนเองหากต้องการจ้างคนจีนแต่บริษัทนั้นไม่ได้จดทะเบียนให้ถูกต้องก็ไม่สามารถขอใบอนุญาตทำงานให้กับลูกจ้างชาวจีนให้ถูกต้องตามกฎหมายได้ จากการสำรวจผู้วิจัยพบชาวจีนอพยพใหม่ที่เป็นพนักงานบริษัทเพียงแค่สามราย ซึ่งรายหนึ่งเป็นบริษัทแปรรูปไม้ของคนจีน ส่วนอีกสองรายเป็นพนักงานธนาคารเงินสาขาในภาคอีสาน

3.4.4 นักศึกษา หากพิจารณาจากนิยามของชาวจีนอพยพใหม่ที่ได้กล่าวไว้ในบทนำของรายงานวิจัยชิ้นนี้จะพบว่า นักศึกษาไม่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มชาวจีนอพยพใหม่ เนื่องจากการเข้ามาของชาวจีนกลุ่มนี้เป็นการเข้ามาเพื่อศึกษาต่อเพียงชั่วคราว มิได้มีการลงหลักปักฐานในไทยอย่างถาวร แต่ในกรณีที่ปรากฏในภาคอีสานผู้วิจัยนับผู้ให้ข้อมูลสองรายที่เป็นนักศึกษาให้เป็นชาวจีนอพยพใหม่เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลทั้งสองรายมีลักษณะการอยู่อาศัยในไทยแบบระยะยาวและไม่มีกำหนดกลับบ้าน

ผู้ให้ข้อมูลรายแรกเป็นนักศึกษาหญิงปัจจุบันศึกษาอยู่ที่ขอนแก่น เธอเล่าว่าครอบครัวเธอย้ายมาอยู่เมืองไทยตั้งแต่รุ่นปู่ โดยปู่ พ่อและญาติบางส่วนอยู่เมืองไทย ส่วนแม่และพี่น้องบางส่วนอยู่เมืองจีน ปู่และพ่อยึดอาชีพเปิดร้านขายวัสดุก่อสร้างอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนตัวเธอเองเพิ่งย้ายมาไทยเมื่อตอนอายุ 15 ปี เพื่อมาเรียนต่อระดับมัธยมที่ไทยและอยู่ไทยมาจนถึงปัจจุบัน ขณะที่เรียนมัธยมเธอเข้าเรียนในโรงเรียนไทยในจังหวัดร้อยเอ็ดและเพิ่งเริ่มเรียนรู้ภาษาไทย ถึงแม้เธอจะไม่ชอบชีวิตในเมืองไทยสักเท่าไรแต่เธอก็วางแผนจะหางานทำในไทยไม่กลับบ้าน เพราะไม่รู้จะกลับไปทำอะไร เธอรู้สึกวุ่นวายในจีนการแข่งขันสูงเกินไป อีกทั้งรู้สึกเคยชินกับชีวิตในไทยแล้ว ส่วนผู้ให้ข้อมูลอีกรายเป็นนักศึกษาหญิงเช่นเดียวกัน เธอเพิ่งเรียนจบปริญญาตรีสาขาภาษาไทยจากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น เธอพูดภาษาไทยเก่งมากแล้วยังมีกิจกรรมร่ายรำเรียบร้อยเหมือนคนไทย เธอวางแผนว่าจะศึกษาต่อระดับปริญญาโทในไทยและหางานทำไปด้วย เธอบอกกับผู้วิจัยว่าคิดจะอยู่ไทยไปเรื่อยๆ ไม่อยากกลับบ้านเพราะเคยชินกับชีวิตที่นี่แล้ว

ทั้งนี้ ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานที่มีอาชีพศึกษามีให้เห็นจำนวนไม่มากนัก เพราะเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ ภาคอีสานมีสิ่งดึงดูดใจวัยรุ่นน้อยกว่าทั้งในแง่สภาพอากาศ สภาพแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงวิถีชีวิตของคนในภาคอีสานก็ไม่หวือหวา ทำให้ชาวจีนเลือกที่จะไปตั้งถิ่นฐานเพื่อการศึกษาในภูมิภาคอื่นๆ มากกว่า

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานเป็นกลุ่มคนที่มีความรู้หรือมีทักษะ ลักษณะการประกอบอาชีพจึงเป็นอาชีพที่ไม่ได้ใช้แรงงาน โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการที่มาพร้อมเงินทุน เนื่องจากภาคอีสานมีความเหมาะสมในการทำการค้า การลงทุนเพราะอยู่ใกล้แหล่งทรัพยากร สะดวกในการขนส่ง และมีพร้อมทั้งแรงงาน ส่วนอาชีพอื่นๆ เช่น มัคคุเทศน์เถื่อน ล่าม นายหน้า ฯลฯ ผู้วิจัยยังไม่พบในการเก็บข้อมูลครั้งนี้

3.5 จุดเริ่มต้นการอพยพ

การศึกษาจุดเริ่มต้นการอพยพของชาวจีนอพยพใหม่จะทำให้เห็นภาพว่าชาวจีนกลุ่มนี้เข้ามาไทยได้อย่างไร ผ่านกลไก หรือช่องทางใด หรือมีอะไรเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยง จากการศึกษาพบว่าชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมีเส้นทางอพยพหลักๆ สี่ช่องทาง คือ การเข้ามาผ่านความร่วมมือไทย-จีนด้านต่างๆ การเข้ามาผ่านการทำการค้าการลงทุน การเข้ามาผ่านการแนะนำหรือชักชวนของคนรู้จัก และการเข้ามาผ่านคู่สมรส

1) การเข้ามาผ่านความร่วมมือไทย-จีนด้านต่างๆ เป็นช่องทางสำคัญช่องทางหนึ่งของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานโดยเฉพาะ “ความร่วมมือด้านการศึกษา” ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานหลายรายมีจุดเริ่มต้นชีวิตในไทยจากการเป็นนักศึกษาแลกเปลี่ยนหลักสูตร 3+1⁵ หรือเป็นครูอาสาฯ มาก่อน เมื่อเรียนจบหรือจบโครงการแล้วมีโอกาสทำงานหรือใช้ชีวิตในไทยจึงเลือกที่จะอยู่ต่อ กลุ่มที่เป็นนักศึกษาแลกเปลี่ยนส่วนมากจะมาจากมณฑลยูนนานและกวางสีซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของจีน

ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งเล่าว่า ตนเองนั้นเรียนปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในมณฑลกวางสีและได้มีโอกาสมาเป็นนักเรียนแลกเปลี่ยนที่มหาสารคามหนึ่งปีแล้วยังมีโอกาสได้ฝึกงานในไทยก่อนจบการศึกษาด้วย เมื่อ

⁵ หลักสูตร 3+1 คือ หลักสูตรที่มีการแลกเปลี่ยนนักศึกษาจีน-ไทย โดยมหาวิทยาลัยในจีนทำความร่วมมือ หรือข้อตกลงกับมหาวิทยาลัยในไทยในการแลกเปลี่ยนนักศึกษากันในลักษณะสามปีแรกเรียนที่มหาวิทยาลัยต้นสังกัด และอีกหนึ่งปีเรียนที่มหาวิทยาลัยที่เป็นภาคี กล่าวให้เข้าใจโดยง่ายคือ เป็นการเรียนในประเทศสามปี เรียนในต่างประเทศหนึ่งปี นอกจากหลักสูตร 3+1 แล้ว ยังมีหลักสูตร 2+2 ด้วย คือเรียนในประเทศสองปี เรียนที่ต่างประเทศสองปี

เรียนจบรู้สึกคิดถึงเมืองไทย เพราะตอนเรียนและตอนฝึกงานมีแต่เรื่องประทับใจ จึงพยายามหางานในไทยและได้งานที่ขอนแก่นจึงเข้ามาเรื่อยๆ พร้อมกับเรียนต่อปริญญาโทไปด้วย ปัจจุบันผู้ให้ข้อมูลรายนี้เรียนจบปริญญาโทแล้วและแต่งงานกับหญิงไทย มีบุตรสองคน

มีผู้ให้ข้อมูลอีกรายเล่าว่าเมื่อปี 2007 ตนเองได้มาแลกเปลี่ยนที่สถาบันอาชีววะแห่งหนึ่งในขอนแก่นเป็นระยะเวลาห้าเดือน ตอนนั้นรู้สึกชอบเมืองไทยเลยกลับมาศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีและโทที่ไทย เมื่อเรียนจบก็ปักหลักอยู่ขอนแก่นมาตลอดและไม่คิดย้ายไปที่อื่น ปัจจุบันผู้ให้ข้อมูลรายนี้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการศึกษา มีภรรยาเป็นชาวจีน

ยังมีผู้ให้ข้อมูลอีกรายหนึ่งเล่าว่า ตนเองนั้นเรียนปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยหนึ่งในมณฑลยูนนานและต้องไปแลกเปลี่ยนที่ต่างประเทศตามหลักสูตร 3+1 ตอนนั้นมีหลายประเทศให้เลือก แต่ตนเลือกมาไทยเพราะค่าครองชีพถูกกว่าประเทศอื่น ตนเป็นนักศึกษาแลกเปลี่ยนที่ภาคเหนือหนึ่งปี เมื่อเรียนจบขณะนั้นไทยต้องการครูสอนภาษาจีนจำนวนมากผ่านโครงการครูอาสาฯ พอดี ตนจึงสมัครเข้าร่วมโครงการและได้มีโอกาสสอนภาษาจีนในไทยเมื่อจบโครงการครูอาสาฯ ก็ได้รับการชักชวนให้มาเป็นอาจารย์สอนภาษาจีนในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในภาคอีสาน ตนเองจึงย้ายมาอยู่อีสานและอยู่มาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน

ผู้ให้ข้อมูลอีกรายเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ตนเองนั้นเป็นคนกวาสีและมาไทยครั้งแรกในปี 2006 เพื่อสอนภาษาจีนโดยตนเป็นครูอาสาฯแรกๆของโครงการ ตอนนั้นตนไม่ได้สนใจอยากสอนภาษาจีน แต่ทางอาจารย์ที่จีนและเพื่อนๆ ชักชวนบอกว่าคิดเสียว่าอย่างน้อยก็ได้มาเที่ยวเปิดหูเปิดตาเลยสมัครมาและได้สอนในโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร พอจบโครงการเป็นจังหวะที่มหาวิทยาลัยมหาสารคามมีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยชนชาติกวาสีที่ตนจบมาพอดี พรรคพวกชาวจีนจึงชวนให้ไปอยู่ที่มหาสารคามด้วยกัน ตนจึงย้ายมาสอนภาษาจีนที่มหาสารคามและอยู่มาเรื่อยๆ จนถึงทุกวันนี้

จากข้อมูลที่ปรากฏจะเห็นได้ว่าชาวจีนอพยพใหม่หลายรายมีเริ่มต้นชีวิตในไทยผ่านบทบาทการเป็นนักศึกษาและครูสอนภาษาจีน ซึ่งในยุคนั้นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับไทยยังไม่มาก คนจีนยังไม่ได้รู้จักเมืองไทยดี อีกทั้งการติดต่อสื่อสารและการเดินทางข้ามประเทศยังไม่สะดวกอย่างทุกวันนี้ ความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษาจึงเป็นกลไกและตัวกลางสำคัญในการนำคนจีนสู่ไทย ซึ่งตอนที่ออกมานั้นชาวจีนกลุ่มนี้ยังไม่ได้คิดว่าจะลงหลักปักฐานในต่างแดน แต่เมื่ออยู่ไปนานวันจึงมีปัจจัยอื่นๆ เกิดขึ้นตามมาทำให้ชาวจีนเหล่านั้นตัดสินใจลงหลักปักฐานอยู่ไทยถาวร

2) การเข้ามาผ่านการทำการค้าและการลงทุน จากการลงพื้นที่ภาคสนามผู้วิจัยพบว่า มีชาวจีนอพยพใหม่บางส่วนต้องการประกอบธุรกิจ ทำการค้า การลงทุนในไทย จึงพยายามหาข้อมูล เครือข่ายหรือพรรคพวกที่จะให้ความช่วยเหลือได้ การเข้ามาของชาวจีนกลุ่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบกิจการเท่านั้น โดยมองประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การอพยพมาลงหลักปักฐานเป็นผลพวงตามมาที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เนื่องจากจำเป็นต้องอยู่ต้องดูแลกิจการของตนเอง ชาวจีนกลุ่มนี้มีได้ต้องการมาอยู่อาศัยในไทยหรือขึ้นขอความเป็นไทยแต่แรก บางรายไม่เคยมาเมืองไทยมาก่อนเลยเสียด้วยซ้ำ ธุรกิจของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมีทั้งกิจการร้านค้าขนาดเล็ก เช่น การเปิดร้านค้าปลีก ร้านอาหาร ไปจนถึงโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่ชาวจีนกลุ่มนี้มีเครือข่ายชาวจีนอพยพใหม่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือ ชาวจีนอพยพใหม่ที่เข้ามาจัดตั้งบริษัทในไทยส่วนมากจะมีบริษัทกฎหมายในไทยคอยอำนวยความสะดวกด้านเอกสาร และให้คำปรึกษาในการหาหุ้นส่วนชาวไทย⁶ ซึ่งบริษัทเหล่านี้เน้นให้คำปรึกษาแก่นักลงทุนจีนโดยเฉพาะ

นอกจากกลุ่มที่เข้ามาตั้งโรงงานแล้ว ยังมีกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าชาวจีนเข้ามาปักหลักในภาคอีสานด้วย เช่น ผู้ให้ข้อมูลหญิงรายหนึ่งบอกว่าตนเองย้ายมาอยู่ขอนแก่นเพื่อทำการค้า เป็นกิจการค้าส่งผ้าผ้าม่านในตลาดแห่งหนึ่ง สินค้าตนเองนำเข้ามาจากจีน ที่บ้านเกิดของตนในจีนเป็นแหล่งผลิตผ้าผ้าม่านและเครื่องนอนที่เป็นใยธรรมชาติที่มีชื่อเสียงมาก ตนเองนั้นต้องการแสวงหาโอกาสจึงออกมาทำการค้าในต่างประเทศ เพราะอยู่ในประเทศยังงังก็ไม่มีทางรวย ก่อนหน้าที่จะมาขอนแก่นตนเองเปิดร้านในจังหวัดอื่นมาก่อน แต่ที่นั่นเป็นจังหวัดเล็กมีคนน้อย ตนเองเลยย้ายมาขอนแก่น แต่ย้ายมาแล้วก็ยังไม่ดีอย่างที่คิด ธุรกิจพออยู่ไปได้แค่นั้น

ส่วนผู้ให้ข้อมูลอีกรายเป็นพ่อค้าเครื่องนอนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในขอนแก่นเช่นเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลรายนี้บอกว่าตนเองมาอยู่ไทยได้สิบกว่าปีแล้ว ตอนแรกมีเพื่อนมาก่อนเห็นเพื่อนค้าขายได้ดีตนเองเลยตามมาบ้างเริ่มแรกไปอยู่หนองคาย 2-3 ปีแล้วจึงย้ายมาอยู่ขอนแก่นเพื่อเปิดหน้าร้านที่นี่ แต่ตนเองนั้นมีโรงงานที่อยู่กาฬสินธุ์ด้วย จึงไปๆกลับๆ ระหว่างสองจังหวัด การค้าของตนเป็นธุรกิจขายส่งเมื่อก่อนขายดีแต่ปัจจุบันนี้ซบเซาลงไปมาก

3) การเข้ามาผ่านการแนะนำหรือชักชวนของคนรู้จัก เช่น การเข้ามาเพื่อศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยในขอนแก่นเพราะได้รับคำแนะนำจากเพื่อนชาวจีนด้วยกันที่เข้ามาเรียนอยู่ก่อน การเข้ามาเพื่อเปิดกิจการค้าปลีกในอุดรธานีเนื่องจากได้รับคำชักชวนจากเพื่อนชาวจีนที่เข้ามาตั้งรกรากอยู่ก่อน การเข้ามาสอนภาษาจีนในจังหวัดมหาสารคาม เนื่องจากได้รับคำชวนจากคนรู้จัก เป็นต้น

⁶ ตามกฎหมายไทยกำหนดให้ชาวต่างชาติถือหุ้นได้ไม่เกิน 49% ของจำนวนหุ้นทั้งหมด

ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนักศึกษาบอกกับผู้วิจัยว่า ตนเองเป็นคนยูนนาน ตอนที่กำลังเรียนจบมัธยมปลายตนเองอยากไปเรียนต่อที่ต่างประเทศ ขณะนั้นคิดว่าจะไปแคนาดาเพราะต้องการใช้ภาษาอังกฤษ แต่ขณะนั้นเองมีเพื่อนสนิทชาวจีนที่เป็นรุ่นพี่เรียนอยู่ที่ขอนแก่นได้ชักชวนโน้มน้าวให้มาเรียนต่อที่ขอนแก่นด้วยกัน ตนเองเชื่อเพื่อนจึงตัดสินใจมาเรียนต่อที่ขอนแก่น ตอนมาแรกๆ รู้สึกผิดหวัง เพราะที่ขอนแก่นไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษและตนเองก็พูดภาษาไทยไม่ได้ อีกทั้งวิถีชีวิตค่อนข้างลำบาก ไม่สะดวกสบาย แต่เมื่อมาแล้วจะกลับก็ไม่ได้เลยลองเรียนไปสักพักเมื่อปรับตัวได้ก็รู้สึกชอบขอนแก่นเพราะวิถีชีวิตสบายๆ ส่วนเรื่องการเรียนตนเองได้เปลี่ยนมาเรียนเอกภาษาไทยแทน ตอนนี้สามารถพูดภาษาไทยได้ชัดมากเพราะคบหาแต่กับคนไทย

4) การเข้ามาผ่านคู่สมรส การอพยพเข้ามาเพื่อติดตามคู่สมรสเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เพิ่งปรากฏไม่นานและไม่เคยมีปรากฏในกลุ่มชาวจีนอพยพเก่ามาก่อน จากการลงพื้นที่ผู้วิจัยพบว่า ชาวจีนที่อพยพเข้ามาเพื่อติดตามคู่สมรสทั้งหมดเป็นเพศชาย ชายจีนเหล่านี้พบรักและแต่งงานกับหญิงไทย ซึ่งปัจจัยที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานได้แก่ภรรยาชาวไทยมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสาน จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า มีทั้งไปพบรักกันที่จีนแล้วย้ายกลับมาสร้างครอบครัวที่ไทยและพบรักกันที่ไทย (ภาคอีสาน) แล้วจึงลงหลักปักฐานอยู่ที่นั่นเลย

ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งเล่าว่า ตนเองนั้นเรียนจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยหนึ่งในมณฑลเหอหนาน ขณะนั้นเองได้มีโอกาสรู้จักกับภรรยาชาวไทยเพราะภรรยาของตนไปศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่นั่น และศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยเดียวกันโดยมีเพื่อนชาวจีนแนะนำให้รู้จักกัน ตนเองชอบพอภรรยาเพราะรู้สึกว่าภรรยาอ่อนหวาน นุ่มนวลกว่าผู้หญิงจีน อีกทั้งรู้สึกว่าผู้หญิงไทยข้อเรียกร้องไม่เยอะเหมือนผู้หญิงจีน เมื่อเรียนจบทั้งคู่แต่งงานกันที่จีนและย้ายกลับมาอยู่ที่ขอนแก่น ตนเห็นว่าหากอยู่จีนจะต้องเหนื่อยและกดดันกว่ามากในการสร้างเนื้อสร้างตัว อีกทั้งภรรยาก็ไม่อยากจะไปอยู่จีน ครอบครัวของภรรยาค่อนข้างมีฐานะและมีธุรกิจอยู่ที่ขอนแก่นตนจึงเป็นฝ่ายย้ายมาเมืองไทย โดยครอบครัวของภรรยาตนทำธุรกิจค้าอะไหล่รถยนต์ ตนจึงช่วยครอบครัวภรรยาดูแลและขยายกิจการออกเป็นสองสาขา

ผู้ให้ข้อมูลอีกรายเล่าว่า ขณะที่ตนเองเรียนอยู่ในระดับมหาวิทยาลัยได้มีโอกาสมาแลกเปลี่ยนที่มหาสารคามและได้รู้จักกับภรรยาของตนซึ่งตอนนั้นเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนกัน พอเรียนจบตนจึงหางานทำในไทยเพื่อที่จะได้อยู่กับภรรยา (ขณะนั้นเป็นแฟนกัน) ปัจจุบันผู้ให้ข้อมูลรายนี้แต่งงานและอาศัยอยู่กับครอบครัวภรรยาในจังหวัดอุดรธานี ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทซึ่งมีเจ้าของเป็นชาวจีน

เป็นที่น่าสนใจว่า ปกติตามธรรมเนียมจีนเมื่อแต่งงานแล้วสะใภ้มักจะย้ายเข้าบ้านฝ่ายชาย แต่ที่ปรากฏในไทยเป็นการที่แต่งงานแล้วลูกเขยกลับย้ายมาอยู่กับฝ่ายหญิงแทน สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดที่เปลี่ยนไปของคนรุ่นใหม่ที่ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมเดิมน้อยลง ทั้งนี้ การอพยพมาเพื่อติดตามคู่สมรสเป็นอีกหนึ่งปรากฏการณ์ที่น่าสนใจและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น เนื่องจากความสัมพันธ์ไทย-จีนที่แน่นแฟ้นก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนในหลายด้านซึ่งเป็นโอกาสให้ผู้คนพบปะกันมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป เส้นทางการอพยพของชาวจีนอพยพใหม่มีหลากหลายเส้นทาง ซึ่งมีเพียงการแนะนำจากคนรู้จักเท่านั้นที่เป็นเส้นทางเดิมที่มีมาตั้งแต่สมัยของการอพยพของชาวจีนรุ่นเก่า ส่วนเส้นทางอื่นล้วนเป็นกลไกที่เกิดขึ้นใหม่ตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ทั้งสิ้น

3.6 แรงจูงใจในการตั้งถิ่นฐานในภาคอีสาน

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่มีประชากรมากที่สุดและประสบปัญหาความยากจนมากสุดในไทย เมื่อพิจารณาความน่าสนใจของภาคอีสานโดยเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นของไทยจะเห็นได้ว่าภาคอีสานด้อยกว่าหลายประการ เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่หลากหลายและไม่โดดเด่น ภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงเพาะปลูกไม่ดี สภาพอากาศแห้งแล้ง ฯลฯ จึงเป็นที่น่าสงสัยว่าเหตุใดชาวจีนอพยพใหม่จึงเลือกลงหลักปักฐานที่นี่ จึงเป็นที่มาให้ผู้วิจัยสนใจหาคำตอบในเรื่องนี้

จากการศึกษาพบว่าแรงจูงใจในการตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานของชาวจีนอพยพใหม่มีอยู่หลายประการและมีลักษณะที่แตกต่างจากแรงจูงใจในการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอื่นๆ ของไทย ซึ่งแรงจูงใจในการตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานของชาวจีนอพยพใหม่แต่ละคนจะต่างกันไปขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการอพยพ และสามารถอธิบายได้ ดังนี้

1) แรงจูงใจด้านที่ตั้งและความเจริญของเมืองเหมาะสมกับการทำการค้าและการลงทุน เนื่องจากชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานส่วนหนึ่งเป็นผู้ประกอบการ โดยเฉพาะในกลุ่มที่เข้ามาตั้งโรงงานต่างเห็นว่าภาคอีสานตั้งอยู่บนภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม สามารถขนส่งสินค้าระหว่างจีน ไทย และประเทศอื่นๆ ในอาเซียนได้สะดวกทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศ นอกจากนี้ถึงแม้ประเทศอื่นๆ ใกล้เคียง เช่น เวียดนาม ลาว กัมพูชาจะมีนโยบายด้านการค้าการลงทุนที่ผ่อนปรนกว่าไทยเพื่อดึงดูดให้ชาวจีนเข้าไปลงทุน แต่ชาวจีนเหล่านั้นก็ยังมองว่าไทยเป็นประเทศที่น่าลงทุนกว่า เพราะมีความเจริญเข้าถึง สามารถดำรงชีวิตได้อย่างไม่ลำบาก

2) **แรงจูงใจด้านนโยบายการค้าการลงทุนและภาพลักษณ์ของไทย** ในภูมิภาคอาเซียนมีหลายประเทศที่ชาวจีนนิยมเข้าไปทำการค้าและลงทุนแต่ไทยเป็นตัวเลือกอันดับต้นๆ ของนักธุรกิจและนักลงทุนจีนเพราะไทยมีนโยบายการค้าการลงทุนที่เปิดกว้าง และยืดหยุ่นเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้กับชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีน นอกจากนี้ ในบรรดาประเทศอาเซียนใกล้เคียง ไทยถือเป็นประเทศที่มีภาพลักษณ์ดีและมีบทบาทเด่นสุดในภูมิภาคอาเซียน ทำให้ชาวจีนมีความเชื่อมั่นต่อการค้าการลงทุนในไทย

3) **แรงจูงใจด้านความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร** ชาวจีนอพยพใหม่ที่เข้ามาทำธุรกิจ การค้าและการลงทุนต่างเห็นว่า ภาคอีสานมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ ชาวจีนกลุ่มหนึ่งในจังหวัดอุดรธานีเข้ามาตั้งโรงงานแปรรูปไม้เพื่อผลิตเป็นเฟอร์นิเจอร์ส่งกลับไปขายที่จีน ตอนเริ่มแรกมีแค่เพียงหนึ่งโรงงาน ต่อมาได้ขยายมีการชักชวนพรรคพวกเข้ามาลงทุนเพิ่ม กลายเป็นบริเวณนั้นมีโรงงานแปรรูปไม้กระจุกตัวอยู่และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอีก เจ้าของโรงงานเหล่านี้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยว่า ภาคอีสานมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ แต่คนไทยไม่ค่อยเห็นคุณค่า ทั้งไม้พะยุง ไม้ประดู่มีมูลค่าสูงและคุณภาพดี ไม่สามารถหาได้ที่จีน และที่อุดรธานีก็อากาศดี มีความเป็นธรรมชาติ ผู้คนก็จิตใจดี ค่าครองชีพถูก จึงเลือกมาตั้งโรงงานที่นี่ โดยปัจจุบันได้ขยายโรงงานใหญ่ขึ้น มีการนำเข้าเครื่องจักรมาจากจีน และมีการชักชวนเพื่อนฝูงชาวจีนในวงการค้าไม้ให้มาลงทุนแบบเดียวกัน จนปัจจุบันมีโรงงานไม้ของชาวจีนอพยพใหม่ตั้งอยู่ระแวกเดียวกันจำนวนหลายโรง

4) **แรงจูงใจด้านวิถีชีวิตและความปลอดภัย** ชาวจีนอพยพใหม่บางส่วนพอใจที่จะตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานเพราะรักสงบ ชอบความเรียบง่าย ไม่ชอบความวุ่นวายในเมืองใหญ่ โดยเฉพาะในกลุ่มชาวจีนที่ไม่ได้มาทำธุรกิจ การค้าและการลงทุน เหตุที่ตัดสินใจลงหลักปักฐานในภาคอีสานเพราะติดใจในความเรียบง่าย มีความเป็นธรรมชาติ บ้านเมืองมีความปลอดภัยและมีชีวิตที่ไม่กดดันไม่ต้องแข่งขัน ซึ่งชาวจีนกลุ่มนี้จะไม่ชอบทำการค้า ไม่มีความทะเยอทะยานในชีวิต ดังเช่นผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ชาวจีนอพยพใหม่ที่มีอาชีพสอนภาษาจีน ทูกรายต่างบอกเป็นเสียงเดียวกันว่าชอบภาคอีสานตรงที่สงบ ไม่วุ่นวาย ไม่คิดจะโยกย้ายไปที่อื่นและไม่คิดจะเปลี่ยนงาน เพราะไม่รู้จะไปทำอะไร ซึ่งเมื่อผู้วิจัยถามชาวจีนกลุ่มนี้ว่ามีแนวคิดที่จะประกอบธุรกิจบ้างหรือไม่ เนื่องจากชาวจีนส่วนใหญ่มักมีหัวการค้าและประสบความสำเร็จจากการทำธุรกิจกันเยอะ ผู้ให้ข้อมูลตอบได้ไปในแนวเดียวกันว่าสนใจ อยากทำแต่ไม่รู้จะทำอะไร เอาไว้ดูสถานการณ์ไปก่อน

5) **แรงจูงใจด้านโอกาสในการเติบโตทางธุรกิจ** ถึงแม้ว่าภาคอีสานจะมีความเจริญและการเติบโตทางเศรษฐกิจน้อยกว่าภูมิภาคอื่นๆ และไม่สามารถทำรายได้ได้เป็นกอบเป็นกำ แต่ชาวจีนอพยพใหม่ต่างเห็นว่าจะอย่างไร

เศรษฐกิจของอีสานก็ยังเติบโตได้ คนส่วนใหญ่มุ่งเข้าไปที่เมืองใหญ่ตลาดใหญ่โดยมองข้ามภาคอีสานไปทำให้ภาคอีสานมีการแข่งขันไม่สูง กล่าวได้ว่าภายใต้ความเรียบๆ เรื่อยๆ นั้นยังมีโอกาสซ่อนอยู่ นอกจากนี้ ในอนาคตภาคอีสานยังจะมีบทบาทสำคัญขึ้นจากการที่จีนและอาเซียนเชื่อมโยงกัน ซึ่งอาจเพิ่มโอกาสใหม่ๆ ให้กับชาวจีนด้วย

6) แรงจูงใจด้านสังคมวัฒนธรรม ภาคอีสานถือว่ามีความวัฒนธรรมที่ไม่ต่างจากจีนมากนัก อยู่ในระดับที่ชาวจีนสามารถเรียนรู้และปรับตัวได้ ทั้งในเรื่องขนบธรรมเนียม อาหารการกินและวิถีชีวิต นอกจากนี้ ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานต่างรู้สึกไปในแนวทางเดียวกันว่าคนอีสานมีความเป็นมิตร มีน้ำใจ จิตใจดี ผู้คนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ขอความช่วยเหลือจากใครก็มีแต่คนพร้อมจะช่วยเหลือ ไม่เคยกีดกันคนต่างชาติ ซึ่งชาวจีนอพยพใหม่หลายรายมองว่าเป็นเช่นนี้เพราะคนไทยมีศาสนาพุทธเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยเฉพาะในภาคอีสานศาสนายังมีอิทธิพลต่อสังคม ทำให้คนมีความยำเกรงต่อการทำบาป ไม่กล้าทำผิด สังคมจึงน่าอยู่และมีความปลอดภัย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่หาไม่ได้จากเมืองใหญ่

7) แรงจูงใจด้านความสัมพันธ์ไทย-จีนที่แนบแน่น ไทยและจีนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาตลอดตั้งแต่อดีต สังคมไทยไม่เคยกีดกันคนจีน ในแง่ประวัติศาสตร์ไทยและจีนไม่เคยมีเรื่องบาดหมางหรือทำสงครามต่อกันด้วยความสัมพันธ์อันดีแต่อดีตนี้เองก่อให้เกิดโอกาสจากความร่วมมือไทย-จีนต่างๆ ตามมา โดยเฉพาะการก่อสร้างรถไฟความเร็วสูงเส้นทางกรุงเทพฯ-หนองคาย ชาวจีนอพยพใหม่ต่างคาดหวังว่าจะได้ประโยชน์จากความร่วมมือนี้ ทั้งในแง่ของการเดินทางที่น่าจะสะดวกรวดเร็วและประหยัดขึ้น ขณะเดียวกันก็น่าจะทำให้การขนส่งสินค้าต่างๆ เป็นไปได้อย่างง่ายขึ้นด้วย ซึ่งชาวจีนอพยพใหม่ต่างเชื่อมั่นว่าโครงการนี้จะดำเนินการสำเร็จในเร็วๆ นี้ ด้วยเชื่อมั่นในศักยภาพการดำเนินงานของฝ่ายจีน ซึ่งผลจากความร่วมมือไทย-จีนนี้เป็นจุดเด่นของภาคอีสานทำให้ภาคอีสานมีบทบาทโดดเด่นมากขึ้นในสายตาชาวจีน

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่าแรงจูงใจในการเลือกตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานมีหลายปัจจัย ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการอพยพเข้ามา กลุ่มที่ต้องการมาทำการค้า การลงทุนจะมองเรื่องที่ตั้ง ทรัพยากร โอกาสทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นสำคัญ ส่วนกลุ่มที่เข้ามาอยู่อาศัยเพื่อประกอบอาชีพอื่น มองเรื่องสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิตในท้องถิ่น ความถูกจริต และความพึงพอใจเป็นสำคัญ

4. รูปแบบการดำรงชีวิตของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน

4.1 ครอบครัวของชาวจีนอพยพใหม่

ตามขนบธรรมเนียมจีน ชาวจีนจะให้ความสำคัญกับครอบครัวและการมีลูกเพื่อสืบสกุล ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานส่วนใหญ่มีอายุอานามพอสมควรจึงไม่น่าแปลกใจที่ส่วนใหญ่แต่งงานมีครอบครัวแล้ว จากการศึกษาพบว่าชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมีทั้งที่แต่งงานกับคนจีนและแต่งงานกับคนไทย มีรายละเอียดดังนี้

1) *กรณีแต่งงานกับคนไทย* มีชาวจีนอพยพใหม่หลายรายขณะที่อพยพมาไทยนั้นยังอายุไม่มากและยังไม่ได้แต่งงาน เมื่อมาอยู่ไทยเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้วจึงพบรักและแต่งงานกับคนไทย บางรายจัดงานแต่งงานทั้งในไทยและจีน แต่บางรายอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยาโดยไม่ได้จัดงานแต่งงานก็มี กรณีที่แต่งงานกับคนไทยในภาคอีสาน ผู้วิจัยพบว่าเป็น “ชายจีนแต่งงานกับหญิงไทย” ทั้งหมด โดยภรรยาชาวไทยเหล่านั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสาน บางรายแต่งงานเข้าบ้านฝ่ายหญิงอาศัยอยู่ร่วมกับพ่อตาแม่ยาย บางรายแยกบ้านไปอยู่กันตามลำพัง

ในจำนวนผู้ให้ข้อมูลหญิงชาวจีนจำนวนสามราย ผู้วิจัยพบว่า มีหนึ่งรายแต่งงานกับสามีชาวจีนและสามีใช้ชีวิตอยู่ที่จีน ฝ่ายหญิงใช้ชีวิตอยู่ในไทยเพียงลำพัง และมีหนึ่งรายยังอายุยังไม่มากกำลังคบหากับชายไทยเชื้อสายจีน ส่วนอีกหนึ่งรายนั้นเพิ่งเรียนจบปริญญาตรีจึงไม่มีแฟนหรือสามี ตลอดระยะเวลาการเก็บข้อมูลวิจัยไม่พบหญิงชาวจีนที่แต่งงานกับชายไทยเลย

2) *กรณีแต่งงานกับคนจีน* ชาวจีนอพยพใหม่บางส่วนแต่งงานกับคนจีนด้วยกัน ลักษณะเป็นการคบหากันหรือแต่งงานกันมาก่อนที่จะอพยพมาไทย เมื่ออพยพมาไทยแล้วบางส่วนคู่สมรสยังใช้ชีวิตอยู่ที่จีน จะบินมาหาที่ไทยเป็นครั้งคราวเท่านั้น แต่บางส่วนคู่สมรสอพยพมาอยู่ไทยด้วย ทั้งนี้จากการสำรวจพบว่ากรณีที่คู่สมรสอพยพมาอยู่ไทยด้วยนั้นมีน้อยกว่าเนื่องจากหลายสาเหตุ เช่น คู่สมรสเมื่อย้ายมาอยู่ไทยจะไม่สามารถประกอบอาชีพในไทยได้เนื่องจากใช้วีซ่าติดตาม⁷ บางรายคู่สมรสเป็นลูกคนเดียวสืบเนื่องจากนโยบายลูกคนเดียวของจีน⁸ ทำให้มีภาระต้องดูแลพ่อแม่ที่แก่ตัวลง อีกทั้งบางรายให้ลูกเข้าเรียนที่จีนทำให้คู่สมรสต้องอยู่จีนเพื่อดูแลลูก เป็นต้น

⁷ ชาวจีนที่อพยพมาเพื่อติดตามคู่สมรสจะถือวีซ่าติดตาม (Non-O) ตามกฎหมายไทยจะไม่ได้รับอนุญาตให้ทำงาน

⁸ นโยบายลูกคนเดียว (One Child Policy) เริ่มบังคับใช้ในปี 1979 สืบเนื่องจากจีนต้องการควบคุมจำนวนประชากร จึงออกกฎหมายให้ประชากรสามารถมีลูกได้ครอบครัวละ 1 คน นโยบายลูกคนเดียวสามารถลดจำนวนประชากรได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็

4.2 ลูกของชาวจีนอพยพใหม่

4.2.1 สัญชาติของลูก ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานที่แต่งงานแล้วเกือบทุกครอบครัวมีลูกจำนวน 1-3 คน อายุระหว่าง 1-13 ปี กรณีที่ทั้งพ่อและแม่เป็นชาวจีนทั้งคู่ลูกจะถือสัญชาติจีน แต่ในรายที่พ่อเป็นชาวจีนแม่เป็นชาวไทยผู้วิจัยพบว่ามักให้ลูกถือสัญชาติไทยและสัญชาติจีน และยังมีบางรายที่รอให้ลูกโตแล้วค่อยเลือกสัญชาติเองตามความสมัครใจด้วย ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าลูกของชาวจีนอพยพใหม่ที่เกิดในประเทศไทยจะมีความรู้สึกว่าเป็นคนไทยมากกว่าคนจีน

4.2.2 การศึกษา ด้านการศึกษาของลูกมีปรากฏทั้งที่ให้เรียนในไทยและเรียนที่จีน ซึ่งชาวจีนอพยพใหม่แต่ละรายต่างมีแนวคิดและมุมมองต่อการศึกษาของลูกที่แตกต่างกันไป

1) เรียนที่จีน – ชาวจีนอพยพใหม่ที่ให้ลูกเรียนที่จีนให้เหตุผลว่าการเรียนการสอนที่จีนเข้มข้นกว่าที่ไทย อีกทั้งต้องการให้ลูกอดทน รู้จักความกดดันเพื่อที่โตไปแล้วจะได้เข้มแข็งต่อสู้กับโลกภายนอกได้ อีกทั้งยังต้องการให้ลูกซึมซับความเป็นจีนและเข้าใจขนบธรรมเนียมจีน จึงให้ลูกไปอยู่กับปู่ย่าหรือให้ภรรยาดูแล

2) เรียนที่ไทย – ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างดี หากให้ลูกเรียนที่ไทยมักจะส่งลูกเรียนในโรงเรียนนานาชาติ แต่บางส่วนที่แต่งงานกับหญิงไทยให้ลูกเรียนในโรงเรียนไทยทั่วไปก็มี โดยชาวจีนกลุ่มนี้ให้เหตุผลว่าเชื่อมั่นและยอมรับในคุณภาพการศึกษาของไทย อีกทั้งคิดว่าสังคมไทยมีความกดดันน้อยกว่าลูกจะได้มีอิสระทางความคิด ซึ่งการเรียนในเมืองไทยน่าจะพื้นฐานที่ดีในการให้ลูกไปเรียนต่อในประเทศทางตะวันตกในอนาคต ทั้งนี้มีชาวจีนอพยพใหม่บางรายให้ลูกเรียนที่เมืองไทยแต่ส่งลูกกลับไปเมืองจีนในช่วงปิดเทอมเพื่อเรียนรู้สัมผัสกับวัฒนธรรมจีนและเพิ่มสายสัมพันธ์กับเครือญาติที่จีน

4.2.3 การเลี้ยงดู ในครอบครัวที่ “พ่อและแม่เป็นชาวจีน” ทั้งคู่และมีลูกอยู่เมืองไทยจะเลี้ยงดูลูกแบบจีน แต่เน้นการสอนมารยาทแบบสากล เนื่องจากครอบครัวชาวจีนอพยพใหม่กลุ่มนี้มักมีฐานะดีและอยู่ในสังคมอีกระดับหนึ่ง ภาษาที่ใช้ในครอบครัวจะใช้ภาษาจีนเป็นหลัก ตามมาด้วยภาษาอังกฤษและภาษาไทย ส่วนครอบครัวที่เป็น “ครอบครัวแบบผสมไทย-จีน” ผู้วิจัยพบว่าหากลูกอยู่เมืองไทยลูกจะมีความเป็นไทยมากกว่าจีน กล่าวคือลูก

ส่งผลให้โครงสร้างประชากรขาดความสมดุล ประชากรเพศชายมากกว่าเพศหญิง แล้วยังทำให้จีนประสบกับปัญหาประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้น ประชากรวัยแรงงานลดลง และจำนวนคนที่เกษียณอายุและได้รับบำนาญเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว นโยบายลูกคนเดียวจึงถูกยกเลิกไปในปี 2015

จะมีความใกล้ชิดแม่ (ซึ่งเป็นคนไทย) และครอบครัวของแม่มากกว่า ถึงแม้จะให้ลูกเรียนโรงเรียนนานาชาติ แต่ภาษาหลักที่ใช้ในครอบครัวยังคงเป็นภาษาไทย บางครอบครัวลูกสามารถพูดภาษาไทยกับแม่และพูดภาษาจีนกับพ่อได้ แต่บางครอบครัวพ่อซึ่งเป็นชาวจีนแทบจะไม่ได้สอนภาษาจีนหรือขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมจีนแก่ลูกเลยก็มี

4.3 สถานภาพทางกฎหมายและสัญชาติของชาวจีนอพยพใหม่

4.3.1 สถานภาพทางกฎหมายของชาวจีนอพยพใหม่ ในที่นี้หมายถึงสถานภาพในการอยู่อาศัยในไทยซึ่งแบ่งได้เป็นแบบ “ถูกกฎหมาย” หรือ “ผิดกฎหมาย” โดยพิจารณาจากการถือหนังสือการตรวจลงตราหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าวีซ่า (Visa) จากการศึกษาพบว่าชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานถือวีซ่าอยู่ห้าประเภทได้แก่

1) วีซ่าธุรกิจและทำงาน (Non-Immigrant B) – ชาวจีนอพยพใหม่ที่ถือวีซ่าธุรกิจและทำงาน ได้แก่ ชาวจีนที่เข้ามาทำธุรกิจ การค้า การลงทุนรวมถึงทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายอื่นๆ เช่น ครูสอนภาษาจีน พนักงานบริษัท ฯลฯ วีซ่าประเภทนี้มีขั้นตอนการขอย้ายยากต้องใช้เอกสารประกอบหลายอย่าง⁹ ชาวจีนที่ทำงานให้กับกิจการที่ไม่ได้จดทะเบียน หรือบริษัทที่ไม่ได้จัดตั้งอย่างถูกต้องจะไม่สามารถขอวีซ่าประเภทนี้ได้

2) วีซ่าการลงทุนหรือการอื่นภายใต้ข้อบังคับกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน (Non-Immigrant IB) – เป็นวีซ่าที่ออกให้แก่ชาวต่างชาติที่เข้ามาลงทุนหรือทำงานในโครงการลงทุนที่อยู่ภายใต้การสนับสนุนของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment: BOI) จากการศึกษาพบว่ามีชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานถือวีซ่าประเภทนี้อยู่ในจังหวัดนครราชสีมา เป็นชาวจีนที่ประกอบกิจการภายใต้การสนับสนุนของ BOI หรือเป็นลูกจ้างชาวจีนที่ทำงานให้กับกิจการที่อยู่ภายใต้การสนับสนุนของ BOI ซึ่งมีจำนวนเพียงแค่นี้เท่านั้น

3) วีซ่าติดตาม (Non-Immigrant O) – โดยทั่วไปวีซ่าประเภทนี้จะออกให้คนสามกลุ่ม ได้แก่ (1) ชาวต่างชาติที่แต่งงานกับคนไทยหรืออุปการะบุตรคนไทย (2) ผู้ติดตามหรือครอบครัวของผู้ถือวีซ่าธุรกิจและทำงาน (Non-B) และ (3) ผู้ติดตามหรือครอบครัวของผู้ถือวีซ่าเกษียณซึ่งอายุต่ำกว่า 50 ปี ในกรณีของชาวจีนอพยพใหม่ในประเทศไทยที่ถือวีซ่าติดตามมักเป็นชาวจีนที่มาติดตามคู่สมรส และชาวจีนที่มาติดตามบุตรที่มาเรียนต่อในไทย แต่กรณีที่ปรากฏในภาคอีสานนั้นมีเพียงแค่วีซ่าติดตามคู่สมรสเท่านั้น บางรายถือวีซ่าติดตามและทำงาน

⁹ ดูรายละเอียดเรื่องวีซ่าได้ในภาคผนวก

หรือประกอบธุรกิจไปด้วย ซึ่งหากว่าตามกฎหมายแล้วถือเป็นเรื่องผิด เพราะตามกฎหมายไทยผู้ถือวีซ่าติดตามไม่สามารถทำงานหรือประกอบธุรกิจในประเทศไทยได้

4) วีซ่านักเรียน (Non-Immigrant ED) – วีซ่านักเรียนของไทยจะออกให้กับชาวต่างชาติที่มาศึกษาต่อในไทย มีระยะเวลาพำนักในไทยตั้งแต่สามเดือนถึงหนึ่งปี วีซ่าประเภทนี้ไม่อนุญาตให้ทำงานได้ การขอวีซ่านักเรียนจะต้องมีหนังสือรับรองจากสถานศึกษาในประเทศไทยประกอบการยื่นขอซึ่งไม่ยุ่งยากเท่ากับการขอวีซ่าประเภทอื่นๆ ทำให้ที่ผ่านมามีชาวจีนจำนวนมากอาศัยวีซ่านักเรียนในการพำนักอยู่ในไทย แต่มีได้มีสถานะเป็นนักเรียนจริงๆ ชาวจีนกลุ่มนี้เพียงแค่อุปสมักรเรียนตามมหาวิทยาลัย จ่ายค่าเทอมครบ เมื่อได้วีซ่าแล้วก็อันตธานหายไปไม่เคยแม้แต่จะมาเข้าเรียน แต่กลับไปประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น เป็นมัคคุเทศน์เถื่อน เป็นนายขายสินค้า สอนภาษาจีน เป็นต้น แต่จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าชาวจีนอพยพใหม่ที่ถือวีซ่านักเรียนที่ปรากฏในภาคอีสานนั้นมีสถานภาพเป็นนักศึกษาจริงๆ มิใช่เป็นการถือวีซ่านักเรียนเพื่อให้ได้สถานะในการอยู่ในไทยเพื่อประกอบอาชีพอื่นดังที่มีปรากฏในภูมิภาคอื่นๆ แต่ทว่าชาวจีนอพยพใหม่ที่ถือวีซ่านักเรียนในภาคอีสานนั้นมีไม่มากนัก ส่วนมากเป็นนักศึกษาแลกเปลี่ยนระยะสั้นจึงไม่จัดเป็นชาวจีนอพยพใหม่ในงานวิจัยนี้

5) วีซ่าท่องเที่ยว (Tourist Visa) – เป็นวีซ่าที่ออกให้แก่ชาวต่างชาติที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว สามารถพำนักอยู่ในไทยได้ครั้งละไม่เกิน 60 วัน และไม่สามารถใช้วีซ่าท่องเที่ยวทำงานได้ ทั้งนี้จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่าชาวจีนอพยพใหม่จำนวนไม่น้อยพำนักในไทยโดยใช้วีซ่าท่องเที่ยวซึ่งเป็นเรื่องผิดกฎหมายโดยชาวจีนเหล่านี้จะเดินทางกลับจีนหรือเดินทางออกนอกประเทศไทยทุกๆ สองเดือน ซึ่งชาวจีนกลุ่มนี้บอกกับผู้วิจัยว่า แท้จริงแล้วพวกเขาไม่ได้ต้องการเข้ามาอย่างผิดกฎหมาย แต่ด้วยกฎหมายไทยและระเบียบต่างๆ มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก อีกทั้งใช้เวลาดำเนินการนานทำให้พวกเขาไม่มีทางเลือก นอกจากนี้ยังมีชาวจีนอพยพใหม่บางส่วนไม่สามารถทำวีซ่าธุรกิจหรือทำงานได้ เนื่องจากบริษัทไม่ได้มีการจดทะเบียนอย่างถูกต้อง หรือธุรกิจที่ทำเป็นเพียงแค่อกิจการร้านค้าเล็กๆ เท่านั้น จึงจำเป็นต้องใช้วีซ่าท่องเที่ยวในการอยู่อาศัย โดยเมื่อวีซ่าหมดอายุจะเดินทางกลับประเทศแล้วกลับมาใหม่ หรืออาจจะเดินทางออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านอย่างลาวและกัมพูชาแล้วค่อยกลับเข้ามา

นอกจากการถือวีซ่าผิดประเภทแล้ว จากการลงพื้นที่ภาคสนามผู้วิจัยยังได้ข้อมูลมาว่า มีชาวจีนอพยพใหม่บางรายถือวีซ่าติดตามคู่สมรส โดยจ้างคนไทยมาแต่งงานด้วยเพื่อให้ได้มาซึ่งสถานะในการอยู่ไทยอย่างถูกต้อง แต่แท้จริงแล้วมิได้แต่งงานหรืออยู่กินกันฉันท์สามีภรรยาจริงๆ โดยปรากฏในรูปแบบชายชาวจีนจ้างหญิงไทยจด

ทะเบียนสมรสแบบหลอก ซึ่งชาวจีนเหล่านี้จะได้ประโยชน์จากการได้วีซ่าติดตาม และสามารถใช้อักรรยาเป็นนอ มินีในการซื้ออสังหาริมทรัพย์ในไทยได้ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลส่วนนี้เป็นเพียงการบอกเล่าจากผู้ที่อยู่ในพื้นที่เท่านั้น ผู้วิจัยยังไม่ได้มีโอกาสพบหรือพูดคุยกับชาวจีนกลุ่มนี้ด้วยตัวเอง

4.3.2 สัญชาติ ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานทั้งหมดถือสัญชาติจีน เมื่อผู้วิจัยถามถึงความสนใจในการ เปลี่ยนสัญชาติพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดไม่ได้มีความสนใจเรื่องการเปลี่ยนสัญชาติ เพราะทราบดีว่าประเทศไทย ไม่ใช่ประเทศที่เปิดรับผู้อพยพ อีกทั้งขั้นตอนการเปลี่ยนสัญชาติก็ยุ่งยากมิได้ทำได้ง่ายๆ ชาวจีนอพยพใหม่ในภาค อีสานจึงมิได้มีความกระตือรือร้นในเรื่องนี้

4.4 การถือครองอสังหาริมทรัพย์

อสังหาริมทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์ที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้หรือทรัพย์ที่ติดกับที่ดินที่มีลักษณะถาวร เช่น ที่ดิน อาคาร บ้าน คอนโดมิเนียม เป็นต้น ซึ่งอสังหาริมทรัพย์ในบริบทนี้มีความหมายถึงที่อยู่อาศัยของชาวจีน อพยพใหม่ การถือครองอสังหาริมทรัพย์ในไทยเป็นเรื่องหนึ่งที่ชาวจีนอพยพใหม่ให้ความสนใจมาก เนื่องจาก *ประการแรก* ลักษณะที่อยู่อาศัยในประเทศจีนส่วนใหญ่จะเป็นที่พักในแนวตึก ลักษณะเหมือนอะพาร์ตเมนต์หรือ ห้องชุดขนาดเล็กเรียกว่า “กงยู่วู (公寓)” ไม่ได้มีอาณาบริเวณหรือพื้นที่กว้างขวาง ส่วนที่พักแนวราบที่มีอาณา บริเวณ มีรั้วรอบขอบชิดจะเรียกว่า “เปี่ยชู่วู (別墅)” จะเป็นที่อยู่ของคนรวยระดับเศรษฐีเท่านั้น ซึ่งที่พักในไทยจะมีลักษณะเหมือนเปี่ยชู่วูของจีนแต่ราคาต่ำกว่ามาก *ประการที่สอง* ที่อยู่อาศัยในจีนโดยเฉพาะในเขตเมืองมีราคาสูง มาก ค่านิยมหนึ่งในการบ่งชี้ความสำเร็จในชีวิตคือการมีบ้าน แต่การมีบ้านในจีนในปัจจุบันกลับเป็นเรื่องที่ ยากลำบากและสร้างความกดดันสูงมากในหมู่ชนชั้นกลาง *ประการต่อมา* ในจีนนั้นคนจีนสามารถถือครอง กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยได้เพียงแค่ 70 ปี เท่านั้น ต่างจากที่ไทยที่เป็นกรรมสิทธิ์แบบถาวร ด้วยเหตุนี้ ชาวจีน จำนวนมากที่พอมีกำลังทรัพย์จึงนิยมออกมาซื้อที่อยู่อาศัยในต่างประเทศ เพื่อชดเชยสิ่งที่ไม่สามารถกระทำได้ใน จีน

จากการศึกษาเรื่องชาวจีนอพยพใหม่ในประเทศไทย ผู้วิจัยพบว่า ในหลายจังหวัดของไทย เช่น เชียงใหม่ ภูเก็ต มีชาวจีนรุ่นใหม่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อใช้ชีวิตหลังเกษียณ โดยมีการซื้อบ้านหรือคอนโดมิเนียมเป็นของ ตนเอง แต่ผู้วิจัยไม่พบกรณีนี้ในภาคอีสาน คาดคะเนได้ว่า สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในภาคอีสานอาจจะไม่ถึงจุด ใจให้ใช้ชีวิตหลังเกษียณเท่ากับภูมิภาคอื่นๆ

หากกล่าวตามกฎหมายไทยแล้วชาวต่างชาติที่อยู่อาศัยในประเทศไทยได้รับอนุญาตให้ซื้อที่อยู่อาศัยประเภท คอนโดมิเนียมได้ แต่สัดส่วนที่ขายให้กับชาวต่างชาตินั้นต้องไม่เกิน 49% ของจำนวนห้องทั้งหมดในคอนโดนั้นๆ และตามกฎหมายไทยไม่อนุญาตให้ชาวต่างชาติทั่วไปซื้อที่ดินได้ ทั้งนี้ หากชาวต่างชาติต้องการเป็นเจ้าของที่ดิน โดยถูกกฎหมายสามารถกระทำได้สองวิธี คือ (1) *ทำสัญญาเช่าแบบระยะยาว* การทำสัญญาเช่าแบบระยะยาวเป็นวิธีที่ปลอดภัยและง่ายกว่าวิธีอื่น การทำสัญญาเช่าแบบระยะยาวมีค่าเทียบเท่ากับการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน โดยปกติแล้วจะเป็นการเช่าที่ดินเป็นระยะเวลา 30 ปี และสามารถต่อสัญญาได้สองครั้งๆ ละ 30 ปีรวมเป็นระยะเวลาทั้งหมด 90 ปี ยกเว้นที่ดินเพื่ออุตสาหกรรมสามารถทำสัญญาได้ 50 ปี (2) *การจัดตั้งบริษัทจำกัด* ชาวต่างชาติสามารถจัดตั้งบริษัทโดยต้องมีคนไทยถือหุ้น 51% ขึ้นไป เมื่อมีการจัดตั้งบริษัทแล้วชาวต่างชาติจะมีสิทธิในการซื้อที่ดินในนามบริษัทที่ได้จัดตั้งขึ้น ทั้งนี้ ที่ดินจะถูกซื้อในนามบริษัทที่จัดตั้งขึ้นเท่านั้น ไม่สามารถซื้อในนามบุคคลหรือชื่อเจ้าของบริษัทได้

ในการซื้อที่ดินในไทยนอกจากการวิธีการทำสัญญาเช่าระยะยาวและการจัดตั้งบริษัทจำกัดที่กล่าวไป ยังมีอีกวิธีที่ชาวต่างชาตินิยมใช้ในการซื้อที่ดิน ได้แก่ การซื้อที่ดินในนามคู่สมรสที่เป็นคนไทย แต่การซื้อวิธีนี้ตามกฎหมาย กรรมสิทธิ์ในที่ดินจะเป็นของคู่สมรสชาวไทยเท่านั้น สำหรับการถือครองอสังหาริมทรัพย์ของชาวเงินอพยพใหม่ในภาคอีสาน จากการลงพื้นที่ภาคสนามผู้วิจัยพบลักษณะการถือครองสองรูปแบบ คือ การถือครองโดยใช้ชื่อคู่สมรสชาวไทยและการถือครองโดยใช้ชื่อบริษัท

1) *การถือครองโดยใช้ชื่อคู่สมรสชาวไทย* ชาวเงินอพยพใหม่ที่แต่งงานกับคนไทยมักจะซื้อที่อยู่อาศัยเป็นของตัวเองโดยใช้ชื่อภรรยาชาวไทยในการซื้อ ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งแต่งงานกับหญิงไทยในจังหวัดขอนแก่นเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ตนเพิ่งซื้อบ้านเมื่อต้นปี 2019 เพราะแต่งงานแล้วเพิ่งมีลูกเล็กๆ สองคน ภรรยาตนเป็นคนขอนแก่น ตนเองก็ชอบขอนแก่น อยู่มานานมีเพื่อนฝูงมาก ไม่คิดจะย้ายไปอยู่ที่อื่นแล้วจึงตัดสินใจปลูกบ้านเป็นบ้านชั้นเดียวตามสไตล์บ้านต่างจังหวัด ที่ดินขนาดประมาณ 60 ตารางวา ใช้ชื่อภรรยาซื้อที่ดิน ตอนนี้นั่งต้องขยันทำงานเพราะต้องหาเงินมาผ่อนบ้าน

2) *การถือครองโดยใช้ชื่อบริษัท* การถือครองรูปแบบนี้มีปรากฏให้เห็นพอสมควร โดยปรากฏในกลุ่มชาวเงินที่เข้ามาประกอบธุรกิจ ทำการค้า การลงทุนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นการใช้ชื่อบริษัทในการซื้อขายที่ดินอย่างถูกต้องตามกฎหมาย บางส่วนที่เข้ามาตั้งโรงงานสร้างบ้านพักอยู่ในพื้นที่โรงงานตนเอง บางส่วนออกไปซื้อบ้านและที่ดินอยู่อีกที่หนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่ายังมีชาวจีนอพยพใหม่บางส่วนที่ไม่ได้ซื้อที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง แต่ใช้วิธีการเช่าแทน ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปสำรวจที่พักอาศัยของกลุ่มชาวจีนที่เข้ามาตั้งโรงงานในจังหวัดอุดรธานี พบว่า ชาวจีนกลุ่มนี้เช่าที่อยู่อาศัยอยู่ละแวกโรงงาน ลักษณะที่อยู่อาศัยคล้ายรีสอร์ท มีรั้วรอบขอบชิด ภายในรั้วมีบ้านชั้นเดียวหลายหลังเรียงกันไปพร้อมที่จอดรถและต้นไม้ร่มรื่น และบางหลังมีสระว่ายน้ำและพื้นที่สำหรับกินเลี้ยงสังสรรค์ด้วย

4.5 กิจกรรมและปฏิสัมพันธ์กับคนไทย

4.5.1 กิจกรรมและการรวมตัวกัน ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานไม่ได้อยู่อาศัยรวมกันเป็นชุมชน แต่ก็มี การรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน เริ่มต้นตั้งแต่ในอดีตที่มีการจัดตั้งกลุ่มในโปรแกรมแชต QQ¹⁰ จนปัจจุบันมีการจัดตั้งกลุ่มใน WeChat¹¹ แทน เพื่อไว้แจ้งข่าวสารแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน ชาวจีนอพยพใหม่ในแต่ละจังหวัดส่วนมากจะ รู้จักกัน แต่ความสัมพันธ์จะขึ้นอยู่กับว่าคุยกันถูกคอหรือไม่ ในแต่ละกลุ่มที่คบหากันจะมีการจัดกิจกรรมนัด พบปะกันสังสรรค์กัน ทานอาหารร่วมกัน โดยเฉพาะตามเทศกาลสำคัญของจีน เช่น ตรุษจีน ไหว้พระจันทร์ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการไปออกกำลังกายด้วยกัน ส่วนมากจะนิยมตีกอล์ฟเพราะสามารถเล่นไปคุยธุรกิจไปได้ นอกจาก การรวมตัวกันเองแล้ว กิจกรรมของสถานกงสุลจีนในจังหวัดขอนแก่น เช่น การเฉลิมฉลองเทศกาลตรุษจีนยังเป็น โอกาสหนึ่งที่ชาวจีนอพยพใหม่ในขอนแก่นและจังหวัดใกล้เคียงจะได้มีโอกาสรวมตัวกัน ในกลุ่มของคนที่เป็นนัก ธุรกิจและนักลงทุนยังมีการรวมตัวกันตามสมาคมจีนหรือหอการค้าต่างๆ ด้วย เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลทางธุรกิจและ สร้างเครือข่ายชาวจีนให้เหนียวแน่นยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การพบปะสังสรรค์ของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานจะมีลักษณะ พิเศษอย่างหนึ่งคือ การพูดคุยหรือประเด็นในการสนทนาจะเป็นเรื่องการทำธุรกิจเสียเป็นส่วนใหญ่ กลุ่มคนที่มาจะเป็นคนค้าขาย นักลงทุน หรือนักธุรกิจมากกว่า ส่วนกลุ่มครูสอนภาษาจีนมักจะชอบใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัว มากกว่าออกมาร่วมกิจกรรมทางสังคม

¹⁰ QQ แรกเริ่มเป็นโปรแกรมสำหรับแชตบนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสัญชาติจีนของบริษัท Tencent ได้รับความนิยมในจีนมา ตั้งแต่ปี 1998 มีลักษณะคล้ายโปรแกรมแชต MSN ต่อมาได้พัฒนาเป็นแอปพลิเคชันบนมือถือด้วย มีผู้ใช้งานกว่า 900 ล้านคน แต่ปัจจุบันความนิยมการเล่น QQ ของคนจีนลดลงเนื่องจากมี Wechat เข้ามาแชร์ส่วนแบ่งตลาดไป

¹¹ WeChat คือแอปพลิเคชันและโปรแกรมสำหรับแชตคล้ายกับ Line มีผู้ใช้กว่า 800 ล้านคนทั่วโลก นอกจากฟีเจอร์หลักคือการ ส่งข้อความ และ Video Call แล้ว WeChat ยังสามารถอ่านข่าว โปสต์รูปภาพและเรื่องราวได้เช่นเดียวกับ Facebook แล้วยังสามารถทำธุรกรรมการเงินและอื่นๆ ได้อีกมากมาย

ในช่วงที่จีนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 อย่างหนัก (ช่วงเดือน ม.ค.-ก.พ. 63) ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานส่วนใหญ่ยังคงใช้ชีวิตอยู่ในไทย โดยทั้งหมดต่างมีความกังวลต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในจีน ในระยะแรกที่เกิดการแพร่ระบาด สถานการณ์ในจีนยังวุ่นวายและยังไม่มีความพร้อมในการรับมือ เชื้อไวรัสโควิด-19 เป็นเชื้อไวรัสอุบัติใหม่ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ทำให้ในจีนเกิดการขาดแคลนอุปกรณ์ทางการแพทย์ ชาวจีนอพยพใหม่ในไทย และในภาคอีสานมีบทบาทในการรวมตัวกันจัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์ เช่น ชุด PPE หน้ากากอนามัยแบบใช้แล้วทิ้ง หน้ากาก N95 ถุงมือทางการแพทย์ ฯลฯ ส่งกลับไปจีนในนามกลุ่มบุคคลและสมาคมต่างๆ นอกจากนี้ ชาวจีนอพยพใหม่เหล่านี้ยังติดตามข่าวสารและสถานการณ์การแพร่ระบาดอย่างใกล้ชิด และมีความพอใจและภูมิใจต่อการทำงานของรัฐบาลจีนที่รวดเร็วและเด็ดขาดด้วย

4.5.2 ปฏิสัมพันธ์กับคนไทย ผู้วิจัยพบว่าชาวจีนอพยพใหม่ที่ตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานนอกจากจะมีการรวมตัวกันในหมู่คนจีนแล้ว หลายคนยังมีปฏิสัมพันธ์กับคนไทยด้วย เช่น ในกลุ่มพนักงานบริษัทที่มีการออกไปเตะฟุตบอล รับประทานอาหาร ดื่มเบียร์กับกลุ่มคนไทยสม่ำเสมอ กลุ่มที่เข้ามาตั้งโรงงานและทำธุรกิจก็มีการออกรอบตีกอล์ฟกับกลุ่มคนไทยซึ่งเป็นข้าราชการหรือนักธุรกิจด้วยกัน นักศึกษาจีนที่พบก็คบหาแต่กับคนไทยนิยมออกไปกินหมูกระทะ เดินตลาดนัด ไปร้านกาแฟกับเพื่อนนักเรียนไทย

4.6 การปรับตัวและอิทธิพลของสังคมไทย

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงการปรับตัวของชาวจีนอพยพใหม่ เป็นที่น่าสนใจว่าหลังจากที่ชาวจีนกลุ่มนี้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคอีสานแล้วพวกเขามีความรู้สึกอย่างไร ต้องปรับตัวกับเรื่องใดบ้าง และมีเรื่องใดบ้างที่ไม่สามารถปรับตัวได้ นอกจากนี้เมื่ออยู่อาศัยในภาคอีสานมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้วชาวจีนกลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลจากสังคมวัฒนธรรมไทยบ้างหรือไม่ อย่างไร

4.6.1 การปรับตัวของชาวจีนอพยพใหม่ เป็นเรื่องปกติของทุกคนที่เมื่อย้ายไปอยู่ในอีกสังคมหนึ่งแล้วจะต้องเจอสิ่งแวดล้อมใหม่ เพื่อนใหม่ วัฒนธรรมใหม่ วิถีชีวิตใหม่ที่เป็นต้องเรียนรู้และปรับตัวเพื่อให้อยู่ในสังคมนั้นได้ ในกลุ่มชาวจีนอพยพใหม่ช่วงเริ่มต้นชีวิตในไทยล้วนพบเจอประสบการณ์ที่ต้องเรียนรู้และปรับตัวไม่ต่างกัน เช่น *มารยาทการทักทายของคนไทย* ต้องยกมือไหว้ เจอหน้ากันต้องยิ้ม ทักทายกันด้วยคำว่า “ไปไหน” ซึ่งต่างจากจีนที่การทักทายจะไม่มีท่าทางและจะทักกันด้วยคำว่า “กินอะไรหรือยัง (吃了嗎?)” *การเรียนรู้ภาษาไทย* ชาวจีนที่ต้องการอยู่ในไทยอย่างน้อยต้องสามารถสื่อสารภาษาไทยในชีวิตประจำวันได้ เพื่อลดอุปสรรคในการดำรงชีวิต

ภาษาไทยง่ายๆ เหล่านี้ ได้แก่ การสอบถามราคา การถามสถานที่ การบอกความต้องการ เป็นต้น *การแต่งตัว* คนไทยพิถีพิถันเรื่องการแต่งตัวมากกว่าคนจีน เสื้อผ้าต้องซักรีดและเปลี่ยนทุกวัน คนจีนบางคนไม่ชินกับการต้องรีดผ้า เมื่อมาไทยจึงต้องปรับตัวเพื่อไม่ให้แปลกแยกไปจากสังคม เป็นต้น

นอกจากที่กล่าวมานี้ ชาวจีนเหล่านี้ยังต้องเรียนรู้นิสัยใจคอ พฤติกรรมและธรรมเนียมของคนไทยด้วย เช่น การมาสาย การขอบงานรีนเริง การมีวันหยุดประจำปีที่มาทมาย เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ชาวจีนอพยพใหม่ที่แต่งงานกับคนไทยหรือมีการไปมาหาสู่กับคนไทยบ่อยจะสามารถปรับตัวได้ดีกว่า และมีความเข้าใจในสังคมวัฒนธรรมอีสานลึกซึ้งกว่าชาวจีนที่คบหาแต่กับคนจีนด้วยกัน กลุ่มชาวจีนที่คบหากันเองส่วนมากจะเป็นกลุ่มที่เพิ่งมาไทยได้ไม่นาน และวัตถุประสงค์ในการเข้ามาคือ เพื่อทำการค้าการลงทุน จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้สังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นนัก

ผู้วิจัยพบว่า ฐานะของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานไม่มีผลต่อการปรับตัวมากนัก กล่าวคือ ในอดีตชาวจีนที่มีฐานะยากจนจะปรับตัวได้ดีกว่าชาวจีนที่มีฐานะดี เพราะมีความกดดันมากกว่าและได้รับการยอมรับในสังคมน้อยกว่า แต่ในกลุ่มชาวจีนอพยพใหม่กลับไม่เป็นเช่นนั้น การปรับตัวของชาวจีนกลุ่มนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมรอบตัวมากกว่าฐานะ อาจเป็นเพราะชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานเป็นกลุ่มคนที่ความรู้ หรือมีเงินทุน ไม่ใช่กลุ่มคนยากจนที่เข้ามาเป็นแรงงานแบบในอดีต

ทั้งนี้ถึงแม้ชาวจีนอพยพใหม่จะมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมไทย แต่ชาวจีนกลุ่มนี้ก็ยังไม่ลืมรากเหง้าวัฒนธรรมจีนของตน พวกเขายังคงเคยชินกับการกินข้าวในถ้วยและใช้ตะเกียบมากกว่าช้อนส้อม มีการตกแต่งบ้านด้วยของตกแต่งแบบจีน มีการแจกอั่งเปาให้ลูกหลานหรือลูกน้องในโรงงาน มีการจัดงานเทศกาลจีนสำคัญๆ เช่น ตรุษจีน ไหว้พระจันทร์ เป็นต้น อนึ่ง ผู้วิจัยได้มีโอกาสถามชาวจีนอพยพใหม่เกี่ยวกับสิ่งที่ชอบและไม่ชอบในระหว่างใช้ชีวิตอยู่ที่ไทย พบว่า คำตอบชาวจีนอพยพใหม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

1) *สิ่งที่ชอบ* การที่ชาวจีนอพยพใหม่เลือกที่จะตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานนั้นหมายความว่า ชาวจีนกลุ่มนี้ขณะใช้ชีวิตอยู่ในภาคอีสานต้องมีความสุขหรือมีความพอใจอยู่บ้างไม่มากก็น้อย จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าชาวจีนอพยพใหม่ค่อนข้างชอบวิถีชีวิตแบบอีสานที่มีความเรียบง่าย ใช้ชีวิตแบบสบาย ไม่วุ่นวาย ไม่กดดัน ไม่เครียด ค่าครองชีพไม่สูง รถไม่ติด มีเทศกาลและประเพณีที่หลากหลาย สนุกสนาน ที่สำคัญ ชาวจีนอพยพใหม่ต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าคนอีสานท้องถิ่นนั้นเป็นมิตรกับคนต่างชาติ มีความเกรงใจ เอื้อเฟื้อ และมีน้ำใจมาก อีกทั้งยังจิตใจ

ดี ซึ่งหลายคนคิดว่าที่คนอีสานมีลักษณะเช่นนี้เพราะมีศาสนาพุทธเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่พวกเขาไม่เคยพบเจอตอนอาศัยอยู่ในประเทศจีน ผู้วิจัยพบว่า มีชาวจีนอพยพใหม่จำนวนหนึ่งนับถือศาสนาพุทธ และอีกจำนวนหนึ่งไม่ได้นับถือศาสนาใด แต่มีการเข้าวัด ไหว้พระ ทำบุญเช่นเดียวกับคนไทย ซึ่งมีทั้งที่ศรัทธาในศาสนาจริงๆ และปฏิบัติตามคนไทยแบบเข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิวตาตาม

2) *สิ่งที่ไม่ชอบ* ชาวจีนอพยพใหม่ใช้ชีวิตอยู่ในภาคอีสานเป็นเวลานานหลายปี บางรายแทบจะไม่เจอเรื่องใดที่ไม่ชอบเลย บางรายพบเจอเรื่องที่ไม่ถูกใจอยู่บ้างแต่เป็นเพียงแค่เรื่องเล็กน้อยเท่านั้น เช่น การถอดรองเท้าเดินในบ้าน อากาศร้อน เป็นต้น แต่บางรายก็พบเจอประสบการณ์ที่ไม่ประทับใจถึงขั้นทำให้มีทัศนคติต่อไทยในเชิงลบด้วย

เรื่องแรกคือเรื่อง *การเมือง* ชาวจีนอพยพใหม่สะท้อนมุมมองว่าไทยมีการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ทำให้ทุกคนมีสิทธิมีเสียงเต็มที่ในการวิพากษ์วิจารณ์และแสดงออกทางการเมือง ด้วยความอิสระนี้เองทำให้ชาวจีนมองว่าการเมืองไทยไม่มีเสถียรภาพ ขาดความต่อเนื่อง เพราะคนไทยสามารถออกมาชุมนุมขับไล่รัฐบาลได้ตลอดเวลา ทำให้หลายครั้งมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือผู้บริหารประเทศ ส่งผลต่อเศรษฐกิจของประเทศ กระทบต่อปากท้องของประชาชน ขณะเดียวกันเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารประเทศ บางครั้งนโยบายต่างๆ โดยเฉพาะด้านการค้าการลงทุนก็เปลี่ยนแปลงไปหรือขาดตอน กระทบต่อการค้าการลงทุนของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานด้วย เรื่องต่อมาคือ *การคอร์รัปชัน* ผู้ให้ข้อมูลหลายรายบอกว่า ไม่ว่าจะพวกเขาจะขยับตัวทำอะไรมักจะถูกเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเรียกรับสินบนอยู่เสมอ โดยเฉพาะเวลาติดต่อกับหน่วยงานราชการ เช่น การเดินเรื่องจดทะเบียนบริษัทหรือแม้กระทั่งการเดินทางเข้าประเทศ ไม่ว่าจะพวกเขาจะมีเอกสารครบถ้วนและถูกต้องหรือไม่อย่างไรก็มักถูกเรียกเงินเก็บใต้โต๊ะอยู่ดี ชาวจีนหลายรายยอมที่จะจ่ายเงินเพื่อแลกกับความสะดวก โดยมองว่าเป็นเรื่องปกติที่ใครๆ ก็ทำ

3) *สิ่งที่ไม่ชิน* ในที่นี้หมายถึงสิ่งที่ถึงแม้ว่าเวลาผ่านไปนานเท่าใดชาวจีนก็ยังรู้สึกว่าจะยังไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งนั้นได้ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า มีเพียงเรื่องเดียวคือเรื่อง *อาหาร* มีชาวจีนอพยพใหม่บางส่วนชื่นชอบอาหารไทยสามารถทานอาหารไทยได้ทุกวัน แต่ก็มีส่วนที่ไม่ชอบและยังไม่สามารถปรับตัวให้เคยชินกับอาหารไทยได้ โดยเฉพาะอาหารอีสาน เช่น ส้มตำ อาหารดิบหรืออาหารรสจัด ถึงแม้ว่าบางรายอาจจะแต่งงานและใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัวคนไทยก็ตาม ชาวจีนกลุ่มนี้จะทำอาหารทานเองหรือบางรายที่มีฐานะอาจจะจ้างแม่บ้านชาวจีน หรือชาว

เมียนมาได้ดูแลบ้านและทำอาหารด้วย ผู้วิจัยพบว่า ชาวจีนบางส่วนที่ชื่นชอบอาหารไทย แต่เมื่อต้องประกอบอาหารเองมักจะเลือกทำอาหารจีนมากกว่าอาหารไทยอยู่ดี

4.6.2 อิทธิพลของสังคมไทยที่มีผลต่อชาวจีนอพยพใหม่ เป็นที่น่าสนใจว่าชาวจีนอพยพใหม่เมื่ออยู่อีสานมาเป็นระยะเวลาหนึ่งพวกเขาไม่เพียงแต่สามารถปรับตัวได้เท่านั้น พวกเขายังซึมซับเอาวิถีชีวิตแบบอีสานหรือนิสัยแบบคนไทยติดตัวไปด้วย ผู้วิจัยพบว่า มีหลายเรื่อง เช่น

ในสายตาชาวจีนมองว่าคนไทยค่อนข้างมีมารยาท พุดจาสุภาพมีมโนล หากเป็นผู้หญิงก็จะดูอ่อนหวานกว่าหญิงจีน ชาวจีนเหล่านี้เมื่ออยู่ไทยเป็นระยะเวลาหนึ่งจะปรับตัวตามคนไทย ผู้วิจัยรู้สึกแปลกใจว่า ชาวจีนที่อยู่ไทยมาเป็นเวลานาน เวลาพูดจะพูดเสียงเบาและสุภาพมีมโนลมาก ต่างจากชาวจีนในแผ่นดินใหญ่ที่พูดจาเสียงดังและห้วน ซึ่งชาวจีนอพยพใหม่ต่างยอมรับว่าสิ่งนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดหลังจากที่พวกเขาย้ายมาอยู่เมืองไทย ซึ่งเมื่อเวลาพวกเขากลับจีนมักจะถูกญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงทักว่าทำไมพูดจาเสียงเบาเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลายรายยังบอกว่าตนเองทำอะไรช้าลงและใจเย็นขึ้นตั้งแต่มาอยู่เมืองไทย สังคมจีนมีความกดดันสูงเพราะประชากรเยอะจึงต้องแข่งขันกันมาก หากใครไวกว่าคนอื่นนั้นจะมีโอกาสมากกว่า จึงทำให้คนจีนทำอะไรว่องไว คิดแล้วต้องรีบลงมือทำ ช่วงแรกชาวจีนเหล่านี้จะรู้สึกขัดใจที่คนไทยทำอะไรช้าและเอะอะอะไรก็บอกแต่ “ใจเย็นๆ” จนเมื่ออยู่ไปนานวันจึงเข้าใจว่าสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมอีสานเป็นสังคมเอื้ออาทร ไม่มีความกดดัน ผู้คนใช้ชีวิตแบบสบายๆ ค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป จนชาวจีนหลายคนเริ่มติดนิสัย “ใจเย็นๆ” เริ่มทำอะไรช้าลง ไม่ว่าจะทำงาน รับประทานอาหาร ทำกิจกรรมต่างๆ เหมือนจังหวะชีวิตช้าลง ไม่รีบเร่งเท่ากับตอนอยู่จีนและไม่ใจร้อนเหมือนเมื่อก่อน

มีชาวจีนบางส่วนที่พูดภาษาไทยได้ยอมรับว่า ตนเองชินกับการพูดภาษาไทยมากกว่าภาษาจีน ถึงขั้นที่เมื่อกลับไปเยี่ยมบ้านที่จีนยังติดคำพูดภาษาไทย คิดเป็นภาษาไทยเนื่องจากใช้ภาษาไทยบ่อยกว่าภาษาจีน

นอกจากพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปแล้ว อิทธิพลของสังคมไทยยังส่งผลต่อความคิดของชาวจีนอพยพใหม่ด้วย เป็นที่น่าสนใจว่ามีชาวจีนบางส่วนบอกกับผู้วิจัยว่า ตั้งแต่ตนเองย้ายมาอยู่ไทยตนเองคิดถึงเรื่องผลประโยชน์น้อยลง สังคมจีนกดดันคนรุ่นใหม่ให้ต้องแข่งขันกันเพื่ออนาคตที่ดีกว่า ในมหาวิทยาลัยก็แข่งขันเรียน ทุกคนต้องตั้งใจเรียนให้มากเพื่อจะได้มีงานดีๆทำ ใครอยากรวยก็ต้องคิดทำการค้า เวลาไปกินเลี้ยงก็เจรจาธุรกิจ คนจีนมีแนวคิดว่าจะไม่ยอมเป็นลูกจ้างไปตลอดชีวิต ทำให้คนจีนมีความทะเยอทะยานและมุ่งมั่น ต่างจากที่ไทยที่ในมหาวิทยาลัยมี

กิจกรรมเยอะ เพื่อนก็ช่วยเหลือกัน คนไทยไม่สนใจทำการค้า ใช้ชีวิตสบายๆ ไม่ได้ทะเยอทะยานหรือมุ่งมั่นแบบคนจีน เวลาไปกินเลี้ยงก็กินเหล้าสังสรรค์สนุกสนานไม่ได้มาคิดเรื่องผลประโยชน์ เมื่อชาวจีนอพยพใหม่คลุกคลีกับคนไทยเหล่านี้เป็นระยะเวลาหนึ่งจะเข้าใจว่าคนไทยมีความสุขกับชีวิตปัจจุบัน มีความพอเพียง และติดแนวความคิดเหล่านี้มาด้วย

4.7 ทักษะชีวิตที่มีต่อสังคม

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ทักษะชีวิตของชาวจีนที่มีต่อสังคมไทยสามารถสรุปได้สี่ประเด็น ดังนี้

1) *สังคมไทยสบายๆ* – ชาวจีนอพยพใหม่มองว่าไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ ไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นชาติใด คนไทยมีอยู่มีกินมาตั้งแต่อดีต สามารถเลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก หาปลาได้ ทำให้คนไทยไม่รู้สึกกดดัน ใช้ชีวิตสบายๆ ถึงเทศกาลก็กินเลี้ยงสังสรรค์กันสนุกสนาน ต่างจากสังคมจีนที่รีบเร่ง กดดัน นอกจากนี้ ชาวจีนเหล่านี้ยังมองว่าสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการระลုံးอวลวย มีความยืดหยุ่นสูง คนไทยโกรธง่ายลืมง่าย ในด้านดีการระลုံးอวลวยเช่นนี้ทำให้สังคมสงบสุข ไม่มีความบาดหมางผิดใจกัน ส่งผลให้คนมีสุขภาพจิตดี แต่ก็ส่งผลเสียทำให้คนไทยไม่มีระเบียบวินัย เช่น การมาสายของคนไทยเป็นเรื่องปกติแทบจะในทุกสังคม เด็กไม่มีใบขับขี่ขี่มอเตอร์ไซค์ในต่างจังหวัดเป็นเรื่องปกติ เป็นต้น เมื่อแรกอพยพมาไทยชาวจีนเหล่านี้ต่างรู้สึกว่าคุณคนไทยทำอะไรซ้ำ ไม่กระตือรือร้น ต้องใช้เวลาระยะหนึ่งจึงจะเข้าใจว่าเป็นลักษณะเฉพาะของคนไทยที่เกิดจากการอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ต่างจากจีน

2) *คนไทยดีกับชาวต่างชาติ* – ถึงแม้ว่าช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาจะมีข่าวในแง่ลบของชาวจีนและนักท่องเที่ยวจีนในไทยออกมามากมาย แต่ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานก็ยังได้รับการต้อนรับจากคนในท้องถิ่นดี และสามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างกลมกลืน ไม่เคยมีปัญหาขัดแย้งใดๆ ไม่ว่าจะเป็นลูกค้าคนไทย เพื่อนบ้าน คนไทยที่เปิดร้านค้าข้างเคียงต่างปฏิบัติตัวกับชาวจีนกลุ่มนี้เป็นอย่างดี มีน้ำใจ ช่วยเหลือแบ่งปันสม่่าเสมอ ไม่เคยแบ่งแยกกว่าเป็นคนต่างชาติต่างภาษา

3) *ศาสนาพุทธกล่อมเกลาคิดใจคน* – จีนเป็นประเทศที่ไม่มีศาสนาประจำชาติสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติวัฒนธรรมในปี 1966 ทำให้วัฒนธรรมความเชื่อต่างๆ ของจีนถูกทำลายไป แต่สังคมไทยมีศาสนาพุทธค้ำจุน ชาวจีนอพยพใหม่เชื่อว่าหลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธช่วยกล่อมเกลาคิดใจคนไทยมีจิตใจดี ยึดมั่นในศีลธรรม ให้อภัยซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมน่าอยู่และปลอดภัย

4) *สังคมมีความอิสระ* ชาวจีนอพยพใหม่เมื่อออกมาอยู่ต่างประเทศแล้วจะรู้สึกมีอิสระมากขึ้น เนื่องจากสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้อย่างเสรี ประเทศไทยเปิดกว้างในการใช้สื่อออนไลน์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น Google Youtube Facebook Twitter ฯลฯ นอกจากนี้ ชาวจีนเหล่านี้เมื่ออยู่นอกประเทศยังสามารถแสดงออกทางความคิดได้อย่างอิสระในทุกเรื่อง เช่น เรื่องการเมือง เรื่องเพศ เป็นต้น

4.8 ปัญหาในการดำรงชีวิต จากการลงพื้นที่ภาคสนามผู้วิจัยพบว่า โดยส่วนใหญ่ชาวจีนอพยพใหม่ที่อยู่อาศัยในไทยมานานจะไม่มีปัญหาที่ถึงขั้นเป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิต มีเพียงชาวจีนกลุ่มที่เพิ่งเข้ามาได้ไม่นาน (2-3 ปี) เท่านั้นที่พบเจอปัญหา ปัญหาเหล่านั้นได้แก่

1) *การถูกเรียกเงินสินบน* – ชาวจีนอพยพใหม่บางรายถูกเรียกเงินสินบนหรือเงินใต้โต๊ะบ่อยครั้ง ไม่ว่าจะเดินทางเข้าประเทศ ติดต่องานราชการ ฯลฯ มักถูกเจ้าหน้าที่หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเรียกเงินเป็นค่าอำนวยความสะดวกเสมอ ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งยอมรับว่าตนเองนั้นยังใช้ชีวิตท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาไทย เนื่องจากบริษัทยังอยู่ในระหว่างดำเนินการจดทะเบียน ทุกครั้งที่เขาเดินทางเข้ามาจะถูกเจ้าหน้าที่เรียกเงินหนึ่งหมื่นบาททุกครั้ง เนื่องจากเจ้าหน้าที่รู้ว่าเขาไม่ได้เข้ามาท่องเที่ยวจริง

ทั้งนี้ การเรียกเงินสินบนเช่นนี้ไม่ได้เกิดกับหน่วยงานราชการเท่านั้น ผู้ให้ข้อมูลอีกรายที่เข้ามาประกอบธุรกิจโดยใช้วีซ่าท่องเที่ยวเช่นกันบอกกับผู้วิจัยว่า “ป่าข้างบ้าน” รู้ว่าเขาและพรรคพวกถือวีซ่าผิดประเภทจึงมักมาข่มขู่เรียกเงินครั้งละหนึ่งถึงสองหมื่นบาทหลายครั้ง หากเขาไม่ยอมจ่าย ป่าข้างบ้านผู้นั้นขู่ว่าจะไปแจ้งตำรวจ ตนไม่ยอมมีปัญหาจึงยอมจ่ายไป เรื่องนี้สร้างความรำคาญใจให้กับตนมาก อย่างไรก็ตาม กรณีการข่มขู่เพื่อเรียกเงินเช่นนี้เกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลรายนี้เพียงรายเดียว

2) *การขาดประสิทธิภาพของระบบราชการไทย* – ชาวจีนอพยพใหม่ในไทยทุกคนหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการติดต่อกับหน่วยงานราชการไทย ทั้งในเรื่องธุรกิจ เช่น การจดทะเบียนบริษัท การขอใบอนุญาตทำงาน และในเรื่องส่วนตัว เช่น การต่อวีซ่า เป็นต้น ซึ่งชาวจีนหลายรายพบเจออุปสรรคเรื่องความล่าช้าและความไม่ชัดเจนของการดำเนินงาน เช่น การที่เจ้าหน้าที่ทำงานช้าทำให้ต้องรอเป็นเวลานาน ความไม่ชัดเจนของเอกสารที่ต้องยื่นทำให้ต้องเสียเวลากลับไปทำและกลับมายื่นใหม่ ความไม่แน่นอนของระยะเวลาดำเนินการที่ไม่มีมาตรฐานที่แน่นอน เป็นต้น

ชาวจีนรายหนึ่งบอกกับผู้วิจัยว่า สิ่งที่ทำให้เขารู้สึกเช่นนี้เกิดจากตอนที่เขาต้องต่อวีซ่าและต้องไปดำเนินการที่สถานกงสุลไทยในจีน ตัวเขาดำเนินการใช้เวลาหนึ่งเดือน ในขณะที่เพื่อนใช้เวลาดำเนินการเพียงสองสัปดาห์ ทั้งที่วิธีการทุกอย่างทำเหมือนกัน ทุกอย่างขึ้นอยู่กับโชคชะตาล้วนๆ

ชาวจีนอีกรายที่เป็นนักลงทุนบอกว่า ตนเองเดินเรื่องเพื่อจดทะเบียนบริษัท ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนมาเกือบปีแล้ว แต่แทบจะไม่มีอะไรคืบหน้าจึงทำให้รู้สึกหงุดหงิดมาก เพราะเมื่อตนจดทะเบียนบริษัทไม่ได้ก็ขอวีซ่าธุรกิจไม่ได้ ทำให้ตนเองต้องเข้ามาโดยใช้วีซ่าท่องเที่ยว เมื่อตนทำผิดกฎหมายเจ้าหน้าที่ก็หาเรื่องเอาผิดกับตน นอกจากนี้ ยังกระทบต่อชีวิตประจำวัน ทำให้ไม่สามารถทำธุรกรรมต่างๆ ได้ เช่น เปิดบัญชีธนาคาร ทำบัตรเครดิตที่เอ็มเพราะไม่มีวีซ่า

4.9 แผนการในอนาคต

การศึกษาแผนการในอนาคตมีเป้าหมายเพื่อต้องการทราบว่า สุดท้ายแล้วชาวจีนอพยพใหม่เหล่านี้วางแผนชีวิตอย่างไร ต้องการกลับไปใช้ชีวิตในจีนหรือมีแนวคิดจะอพยพไปยังที่อื่นอีกหรือไม่ ซึ่งผลการศึกษาที่ได้ออกมาสามทิศทาง คือ ต้องการอยู่ไทยถาวร มีโอกาสโยกย้ายถิ่นฐาน และกลับจีน

4.9.1 อยู่ไทยถาวร มีชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานส่วนหนึ่งฟันธงแล้วว่าจะใช้ชีวิตบั้นปลายอยู่เมืองไทย ไม่คิดอพยพกลับจีนแล้วถึงแม้ว่าจะมีพ่อแม่หรือญาติพี่น้องอยู่จีนก็ตาม ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตัดสินใจเช่นนี้ ได้แก่

1) *การเปลี่ยนแปลงของสังคมจีน* - เหตุผลสำคัญที่ทำให้พวกเขาเลือกที่จะไม่กลับไปใช้ชีวิตที่เมืองจีนไม่ใช่เพราะพวกเขาหลงรักเมืองไทยจนไม่อยากกลับเมืองจีน แต่เป็นเพราะพวกเขา “ไม่สามารถปรับตัวตามสังคมจีนได้ทัน” สังคมจีนเปลี่ยนแปลงไปเร็วมาก ยิ่งพวกเขาออกห่างเมืองจีนเท่าไรยิ่งต้องปรับตัวมากเท่านั้น ทุกวันนี้เมื่อพวกเขากลับไปเยี่ยมบ้านที่ประเทศจีนกลับพบว่าบ้านเกิดเมืองนอนพวกเขาเปลี่ยนไปมาก กลับไปแล้วหลงทางรถไฟฟ้าใต้ดินเปลี่ยนไปหมด ธุรกิจบริการบางอย่างใช้หุ่นยนต์แทนคน การซื้อขายทุกที่ไม่ใช้เงินสด บางคนที่ใช้ชีวิตอยู่เมืองไทยมานานไม่ได้กลับจีนบ่อย ไม่มีกระเป๋าตังค์ในมือถือจึงไม่สามารถใช้จ่ายทางมือถือ (Mobile

payment) ได้¹² กลายเป็นชีวิตที่ลำบากมาก อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าชาวจีนเหล่านี้จะยอมรับว่าตัวเองนั้นตามไม่ทันเมืองจีน แต่พวกเขาก็ภูมิใจที่เห็นมาตุภูมิตัวเองพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว

2) ลูกและครอบครัว - ชาวจีนอพยพใหม่ที่แต่งงานกับคนไทยมีลูกเกิดและโตที่เมืองไทย ลูกจะรู้สึกว่าเป็นคนนั้นเป็นคนไทยมิใช่คนจีน ดังนั้น ชาวจีนกลุ่มนี้จะเลือกใช้ชีวิตบั้นปลายในไทยมากกว่ากลับจีน เพราะลูกและครอบครัวอยู่ที่นี้

3) ธุรกิจ บ้าน และที่ดิน - ชาวจีนอพยพใหม่บางส่วนไม่มีแผนจะอพยพกลับจีนเพราะมีธุรกิจที่มั่นคงอยู่ในไทย การเกษียณตัวเองและขายกิจการเพื่อกลับไปอยู่จีนจึงเป็นเรื่องที่พวกเขาไม่เคยคิด นอกจากนี้ อีกปัจจัยสำคัญคือ ชาวจีนกลุ่มนี้ขณะที่ใช้ชีวิตอยู่ในไทยมีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง จึงรู้สึกว่าชีวิตมีการลงหลักปักฐานและมีความมั่นคงทางจิตใจ จึงไม่อยากจะกลับไปอยู่เมืองจีน ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งประกอบอาชีพธุรกิจโรงเรียนสอนภาษาจีนบอกแก่ผู้วิจัยว่า เขาต้องการขยายธุรกิจให้เติบโต ทั้งเรื่องการเพิ่มสาขาทั้งในไทยและจีน การเพิ่มความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ การเพิ่มหลักสูตรอบรมต่างๆ เขาคาดหวังว่าโรงเรียนของเขาจะต้องได้มาตรฐานและเป็นглоสำคัญในการกระชับความสัมพันธ์ไทย-จีน อีกทั้งตัวเองได้ซื้อบ้านที่นี้ไว้แล้ว ซึ่งที่จีนเขาไม่สามารถมีบ้านลักษณะนี้ได้ เขาจึงยังไม่คิดจะกลับไปอยู่จีน

4) การเริ่มต้นชีวิตใหม่ - ผู้วิจัยพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลเรื่องการอพยพกลับไปอยู่จีน ผู้ให้ข้อมูลหลายรายพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “ไม่รู้จะกลับไปทำอะไร” การบอกว่าไม่รู้จะกลับไปทำอะไรที่ชาวจีนเหล่านี้หมายถึงคือไม่รู้ว่าจะกลับไปประกอบอาชีพอะไรได้ การที่ชาวจีนอพยพใหม่ใช้ชีวิตอยู่ในไทยเป็นเวลานานแล้วจะอพยพกลับจีนไม่ใช่เรื่องง่าย บางรายพร้อมที่จะปรับตัวตามสังคมจีนที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ก็มี ความกังวลใจต่อการหางานหรือประกอบอาชีพ การหางานใหม่ในช่วงที่อายุมากแล้วในสังคมจีนไม่ใช่เรื่องง่าย ถึงแม้ว่าพวกเขาจะสามารถสื่อสารภาษาไทยได้หรือมีประสบการณ์ทำงานในไทยมายาวนาน แต่ความสามารถหรือประสบการณ์เหล่านี้ก็ไม่ได้เป็นที่ต้องการมากในจีน การจะกลับไปประกอบธุรกิจการแข่งขันในประเทศก็สูง การกลับไปจีนนั้นเหมือนต้องเริ่มต้นชีวิตใหม่ซึ่งยังมองไม่เห็นโอกาสอยู่ในไทยต่อไปเสียดีกว่า

¹² Mobile payment คือ การทำธุรกรรมทางการเงินผ่านเครือข่ายของระบบโทรศัพท์มือถือ โดยใช้สมาร์ตโฟนเพื่อเป็นตัวกลางในการชำระค่าสินค้าหรือบริการต่าง ๆ

4.9.2 มีโอกาสโยกย้ายถิ่นฐานอีกครั้ง ชาวจีนอพยพใหม่ที่เข้ามาเพื่อทำธุรกิจ การค้า การลงทุนมีโอกาสที่จะโยกย้ายถิ่นฐานอีกครั้งหากธุรกิจที่พวกเขาทำอยู่ไม่ประสบความสำเร็จหรือไม่เป็นไปตามเป้า เพราะชาวจีนเหล่านี้มีเป้าหมายในการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทยคือ เพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ มิใช่เข้ามาเพื่อดำรงชีวิตในไทย ผู้ให้ข้อมูลบางรายยอมรับว่า ที่ไหนให้ผลประโยชน์ดีกว่ก็พร้อมจะไปที่นั่น ถ้าภาคอีสานอยู่แล้วไม่ได้เงินก็ไม่รู้จะอยู่ไปทำไม การย้ายถิ่นฐานของชาวจีนกลุ่มนี้จะเป็นการอพยพย้ายไปทำธุรกิจ การค้า การลงทุนที่ประเทศอื่นซึ่งยังไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นที่ใด

4.9.3 กลับจีน ชาวจีนอพยพใหม่บางส่วนยังไม่สามารถระบุได้ว่าจะกลับจีนหรือไม่เพราะเป็นเรื่องของอนาคต แต่คำตอบแรกที่ขึ้นมาในใจคืออยากกลับจีน ชาวจีนกลุ่มนี้ยังหวงแหนคิดถึงแผ่นดินเกิด ถึงแม้จะใช้ชีวิตอยู่ต่างประเทศมานานแต่พวกเขาก็ยังรักและภูมิใจในความเป็นคนจีน ดังนั้น ถ้าเป็นไปได้พวกเขาขอเลือกกลับไปใช้ชีวิตอยู่เมืองจีน ในบั้นปลายพวกเขาอาจจะขายกิจการขายทรัพย์สินแล้วอพยพกลับจีนก็เป็นไปได้ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตัดสินใจเช่นนี้คือ *ลูกและครอบครัว* ชาวจีนที่มีลูกและครอบครัวอยู่ที่จีนมีแนวคิดจะอพยพกลับจีนมากกว่าเนื่องจากเมื่อกลับไปแล้วยังมีที่ให้อยู่อาศัย มีคนคอยดูแลช่วยเหลือ ชาวจีนกลุ่มนี้ระหว่างที่อยู่ไทยมักจะมีการติดต่อกับลูก ครอบครัว และเครือญาติที่จีนอยู่เป็นประจำ

5. บทบาทและผลจากการเข้ามาของชาวจีนอพยพต่อท้องถิ่น

5.1 บทบาทของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมีบทบาทสำคัญต่อท้องถิ่น 2 ด้าน คือ

1) ด้านเศรษฐกิจ ชาวจีนอพยพใหม่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเชื่อมโยงเศรษฐกิจระหว่างจีนกับไทย โดยมีการนำสินค้าจากจีนเข้ามาขายในไทยและมีการนำสินค้าที่ผลิตในไทยส่งไปขายในจีน ขณะเดียวกันการเข้ามาประกอบธุรกิจในไทยก็ทำให้เกิดการจ้างแรงงานในท้องถิ่น ทำให้คนมีงานทำ และมีส่วนช่วยให้เศรษฐกิจของภาคอีสานเติบโตขึ้น

2) บทบาทด้านการศึกษา – ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมีส่วนช่วยลดช่องว่างการขาดแคลนบุคลากรที่รู้ภาษาจีนและช่วยพัฒนาการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมจีนในไทย อีกทั้งยังมีส่วนช่วยกระชับความสัมพันธ์ไทย-จีนด้วย

3) บทบาทในการช่วยขยายอิทธิพลจีน – ชาวจีนอพยพใหม่ที่เข้ามาอยู่ในภาคอีสานไม่ได้มีบทบาทในการนำเข้าภาษาและวัฒนธรรมจีนเท่านั้น ชาวจีนกลุ่มนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการนำเข้านวัตกรรมและเทคโนโลยีของจีน และมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแทนของจีนในต่างประเทศด้วย

5.2 ผลจากการเข้ามาของชาวจีนอพยพใหม่ต่อภาคอีสาน

หากพิจารณาผลกระทบต่อสังคมที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวของชาวจีนกลุ่มนี้จะเห็นได้ว่า มีทั้งผลกระทบทั้งในเชิงบวกและในเชิงลบ **ในเชิงบวก** การเข้ามาของชาวจีนที่เป็นนักธุรกิจนักลงทุน ส่งผลทำให้เศรษฐกิจในภูมิภาคเติบโต การเข้ามาประกอบกิจการของชาวจีนให้เกิดการจ้างแรงงานท้องถิ่น ส่งผลให้แรงงานในท้องถิ่นไม่ต้องอพยพไปยังเมืองใหญ่เพื่อหางาน นอกจากนี้ ยังช่วยเติมเต็มช่องว่างในการขาดแคลนบุคลากรบางประเภท เช่น ครูสอนภาษาจีน เป็นต้น **ในเชิงลบ** กรณีที่ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อทำการค้า รูปแบบการทำการค้าที่ปรากฏในภาคอีสานส่วนมากจะเป็นลักษณะการนำสินค้าจากจีนเข้ามาจำหน่ายในไทย เช่น ผ้าม่าน เครื่องนอน ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตภายในประเทศที่ต้องผลิตสินค้าแข่งกับผู้ประกอบการชาวจีน การเข้ามาประกอบธุรกิจค้าขายเช่นนี้ ไม่มีผู้ใดทราบได้ว่าชาวจีนกลุ่มนี้มีการเสียภาษีอย่างถูกต้องหรือไม่ นอกจากนี้ ในบางอุตสาหกรรมยังจำเป็นต้องนำเข้าเครื่องจักรมาจากจีน ซึ่งหากไม่มีการควบคุม เครื่องจักรหรืออุตสาหกรรมเหล่านั้นอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นด้วย ที่แย่ไปกว่านั้น การเข้ามาของชาวจีนอพยพใหม่ไม่ว่าจะเพื่อทำการค้า การลงทุน หรือประกอบอาชีพ ยังมีการดำเนินการที่ผิดกฎหมายอยู่ เช่น การเข้าเมืองโดยใช้วีซ่าผิดประเภท การทำงานโดยไม่มีใบอนุญาต การใช้นอมินีชาวไทยดำเนินธุรกิจแทน การหลบเลี่ยงการจ่ายภาษี ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้ อาจส่งผลให้เกิดความไม่เป็นระเบียบในสังคม เกิดการคอร์รัปชัน หรืออาจกระทบต่อผลประโยชน์ของประเทศและนำมาซึ่งปัญหาอื่นๆ ตามมาได้

5.3 ปัญหาและประเด็นเฝ้าระวังจากการเข้ามาของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน

ในทัศนะของผู้เขียนมองว่า การเคลื่อนไหวของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานยังไม่ได้สร้างความกังวลใจนัก เนื่องจากชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานยังมีจำนวนน้อย ไม่ได้มีการอยู่อาศัยรวมตัวกันเป็นชุมชน และลักษณะอาชีพหรือธุรกิจที่ดำเนินการมีความหลากหลาย ไม่ได้ยึดครองธุรกิจประเภทใดประเภทหนึ่ง และไม่ได้มีอำนาจควบคุมเศรษฐกิจ หรือครอบงำของท้องถิ่นได้ อย่างไรก็ตาม มีบางประเด็นที่ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการติดตามและ

เผื่อระวัง เนื่องจากในระยะยาวพฤติกรรมหรือการดำเนินกิจกรรมเหล่านี้อาจมีเพิ่มขึ้น และอาจส่งผลกระทบต่อไทยได้

1) การจ้างคนไทยเป็นนอมินี – ธุรกิจของชาวจีนอพยพใหม่เมื่อตรวจสอบเอกสารการจดทะเบียนจะพบว่าการจดทะเบียนถูกต้อง มีหุ้นส่วนชาวไทย 51% หุ้นส่วนชาวจีน 49% ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด แต่ในความเป็นจริงแล้วโดยส่วนใหญ่เจ้าของกิจการกลับเป็นชาวจีน 100% หุ้นส่วนชาวยุโรปนั้นแทบจะไม่มีตัวตนจริงเป็นการจ้างมาเพื่อใช้ชื่อจดทะเบียนตามกฎหมายเท่านั้น หรือเรียกอีกอย่างว่าเป็น “นอมินี¹³” ซึ่งชาวจีนอพยพใหม่ได้นอมินีเหล่านี้มาจากการแนะนำจากคนรู้จัก หรือบริษัทที่ปรึกษากฎหมายช่วยจัดหามาให้ โดยผลตอบแทนของนอมินีมีทั้งได้รับค่าจ้างแบบเหมาจ่ายก้อนเดียว และได้รับค่าจ้างแบบรายเดือน คล้ายทำเป็นว่านอมินีเหล่านั้นรับเงินเดือนจากการบริหารกิจการ

ทั้งนี้ หากผู้ประกอบการชาวจีนเหล่านี้มีจิตสำนึกที่ดี การใช้นอมินีถือหุ้นเช่นนี้อาจจะไม่มีผลกระทบที่น่ากังวลใจนัก แต่หากผู้ประกอบการชาวจีนคิดถึงแต่ผลประโยชน์ตนเอง เน้นแต่ตัวผลกำไรโดยไม่สนใจสังคมและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น หรือหากมีการดำเนินการที่ร้ายแรงกว่านั้น คือใช้ชื่อนอมินีชาวไทยดำเนินกิจการ 100% เช่นนี้ ชาวจีนจะสามารถประกอบกิจการได้ทุกประเภทภายใต้ชื่อเจ้าของคนไทยที่เป็นนอมินี¹⁴ สามารถซื้อที่ดิน ที่อยู่อาศัย และอาวุธปืนได้อย่างอิสระ การกระทำเช่นนี้อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศได้

2) การกว้านซื้อที่ดิน – จากการสำรวจเอกสารและพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลพบว่า มีชาวจีนบางกลุ่มเข้ามากว้านซื้อที่ดินทำเลทองไปเก็บไว้ ซึ่งวิธีการในการซื้อนั้นมีทั้งที่ซื้อในนามบริษัท และใช้นอมินีชาวไทยช่วยซื้อให้โดยมีการตกลงผลประโยชน์กันอยู่เบื้องหลัง ผู้ประกอบการชาวจีนบางรายเข้ามากว้านซื้อที่ดินแปลงใหญ่ๆ ในพื้นที่ภาคอีสานจำนวนหลักพันไร่เพื่อนำไปทำการเกษตร เช่น ปลูกกล้วยหอม มะม่วง และยังมีภารกิจซื้อที่ดินในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาและหนองคาย ซึ่งมีโครงการสร้างรถไฟทางคู่และรถไฟความเร็วสูงผ่าน ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ให้กับผู้ประกอบการชาวจีนในการใช้ระบบโลจิสติกส์สำหรับการขนส่งสินค้าไปจีนด้วย การดำเนินการเช่นนี้เห็นได้ชัดว่าเป็นการดำเนินการที่ผิดกฎหมาย และส่งผลกระทบต่อไทยทั้งในเชิงเศรษฐกิจและความมั่นคง ซึ่ง

¹³ การรับถือหุ้นแทนชาวจีนหรือ “นอมินี” เป็นความผิดตาม มาตรา 36 พ.ร.บ.การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542 มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาท – หนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

¹⁴ ตามกฎหมายไทย กิจการบางประเภทไม่อนุญาตให้ชาวต่างชาติดำเนินการได้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเฝ้าระวัง และหาทางป้องกันอย่างเอาจริงเอาจัง เพื่อมิให้ชาวจีนกลุ่มนี้ขยายอิทธิพลจนไม่สามารถควบคุมได้

3) การถือวีซ่าผิดประเภทและไม่มีใบอนุญาตทำงาน (Work Permit) ที่ปรากฏมากในภาคอีสานมีอยู่สองกรณี คือ กรณีแรกใช้วีซ่าท่องเที่ยวเข้ามาทำงานหรือประกอบกิจการ กรณีที่สองใช้วีซ่าติดตามทำงาน ซึ่งชาวจีนกลุ่มที่ถือวีซ่าผิดประเภทนี้ล้วนไม่มีใบอนุญาตทำงานทั้งหมด เนื่องจากการจะขอใบอนุญาตทำงานได้ ชาวต่างชาติผู้นั้นจะต้องถือวีซ่าธุรกิจหรือวีซ่าทำงานเท่านั้น

4) การขยายบทบาทและอิทธิพลของชาวจีนอพยพใหม่ ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนขึ้น โดยเฉพาะหลังจากที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 สามารถควบคุมได้ ชาวจีนอพยพใหม่มีโอกาสที่จะอพยพมาตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานเพิ่มขึ้นเนื่องจากบทบาทที่เพิ่มขึ้นของภาคอีสานและความร่วมมือต่างๆ ในอาเซียน ซึ่งลักษณะสำคัญของชาวจีนอพยพใหม่คือ เมื่อมาประกอบอาชีพหรือกิจการในไทยจนตั้งตัวได้แล้ว จะมีการชักชวนพรรคพวกให้เข้ามาประกอบกิจการด้วยกัน ทำให้ภาคอีสานในอนาคตมีโอกาสที่จะมีชาวจีนอาศัยอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อน ซึ่งการที่ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มขึ้นและมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนเช่นนี้ จะมีผลอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจไทย และอาจขยายอำนาจมากขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นผู้มีอิทธิพลหรือมีความเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์มากมาย ต่อเนื่องไปยังผลประโยชน์ด้านการเมืองด้วย ซึ่งหากไทยไม่มีการจัดการที่ดีตั้งแต่ต้น การจัดการประเด็นนี้จะเป็นเรื่องยากเพราะชาวจีนบางกลุ่มมีเครือข่ายที่มีอิทธิพลที่ให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง

5) การใช้ทรัพยากรของไทย ชาวจีนอพยพใหม่ที่เข้ามาประกอบกิจการในไทยจำนวนมากมักกล่าวว่าพวกตนนั้นนำผลประโยชน์ต่างๆ มาให้แก่ท้องถิ่น เช่น พวกเขาเป็นผู้นำมาซึ่งความเจริญ ทำให้เศรษฐกิจเติบโต ทำให้คนมีงานทำ หรือพวกเขาเป็นผู้ส่งออกสินค้าไทย ฯลฯ แต่แท้จริงแล้วไทยควรพิจารณาว่า ไทยได้ประโยชน์ตามที่ชาวจีนเหล่านั้นกล่าวอ้างจริงหรือไม่ และอย่างน้อยแค่ไหน ที่สำคัญ การเข้ามาสร้างคุณูปการที่ชาวจีนเหล่านี้กล่าวอ้างทำให้ไทยต้องสูญเสียอะไรบ้าง โดยเฉพาะในเรื่องของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เห็นได้ชัดจากกรณีชาวจีนอพยพใหม่ที่เข้ามาตั้งโรงงานไม่ในจังหวัดอุดรธานีซึ่งไม่ได้มีแค่โรงงานเดียว ชาวจีนกลุ่มนี้จัดตั้งบริษัทโดยใช้นอมินีคนไทย ใช้วัตถุดิบเป็นไม้ของไทยแปรรูปเป็นเฟอร์นิเจอร์ต่างๆ ส่งกลับไปขายที่จีน กำไรตกเป็นของเจ้าของกิจการชาวจีน แต่ใช้ทรัพยากรของไทย ชาวจีนกลุ่มนี้กล่าวชัดเจนว่า เหตุที่มาตั้งถิ่นฐานและตั้งโรงงานที่นั่นเพราะที่นั่นมีทรัพยากร หากวันใดไม้ที่อุดรฯ หมดพวกเขาจะย้ายไปที่อื่น ฉะนั้น ในอนาคตอันใกล้หากชาวจีนกลุ่มนี้มีการ

ขยายโรงงานหรือชักชวนพรรคพวกเข้ามาเพิ่ม หรือมีชาวจีนเข้ามาประกอบกิจการเช่นนี้เพิ่ม ไทยควรมีแนวทางรองรับว่าจะป้องกันการใช้ทรัพยากรอย่างไรไม่ให้หมดไปจากท้องถิ่น

6) การขยายอำนาจละมุนของจีน บทบาทของคนจีนโพ้นทะเลหรือคนเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่นอกจีนแผ่นดินใหญ่ มีส่วนในการพัฒนาประเทศและสร้างความมั่งคั่งให้กับจีน ชาวจีนอพยพใหม่เป็นกลไกหนึ่งที่จีนใช้ขยายอำนาจละมุน (Soft power) ทุกวันนี้การขยายอำนาจของจีนนั้นไม่จำเป็นต้องรุกด้วยกำลังทหารหรือใช้ความรุนแรง แต่จีนใช้วัฒนธรรมและเศรษฐกิจเป็นตัวขยายอำนาจแบบเนียนๆ ซึ่งหากไทยไม่รู้เท่าทันอาจเสียเปรียบจีนได้

6. อภิปรายและข้อเสนอแนะ

จากรายงานทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่า ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมีลักษณะต่างจากชาวจีนอพยพเก่า ทั้งในแง่อายุ ภูมิสำเนา และช่องทางการเข้ามา ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานเดินทางมาจากหลากหลายมณฑล ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีประสบการณ์ชีวิตและมีประสบการณ์การทำงานค้าการลงทุน ชาวจีนกลุ่มนี้มีทักษะความรู้ หากไม่มีทักษะความรู้ก็มีเงินทุนและทักษะการประกอบอาชีพ บางรายมีพร้อมทั้งความรู้ เงินทุนและทักษะการประกอบอาชีพ ในกลุ่มที่ค้าขายหรือทำธุรกิจบางรายอาจไม่ได้มีการศึกษาสูงแต่มีเงินทุน โดยเฉพาะกลุ่มที่เพิ่งอพยพเข้ามาได้ไม่นานจะมีความพร้อมในการลงทุนและทำการค้ามากกว่า โดยส่วนใหญ่ชาวจีนเหล่านี้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ มีฐานะมั่นคง เห็นได้ชัดจากวิถีชีวิตและกิจกรรมที่ทำประจำ เช่น ที่พักมีบริเวณกว้างขวาง มีสระว่ายน้ำ และสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน การมีแม่บ้านคอยดูแลความสะอาดและทำอาหาร การออกรอบตีกอล์ฟกับกลุ่มเพื่อนฝูง การใช้รถยนต์ราคาแพง การให้ลูกศึกษาในโรงเรียนนานาชาติ เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานส่วนใหญ่ไม่มีสายสัมพันธ์กับชาวจีนอพยพเก่า เส้นทางการอพยพเป็นการได้รับความช่วยเหลือหรือคำแนะนำจากชาวจีนอพยพใหม่ด้วยกัน หรือด้วยเหตุปัจจัยอื่น เมื่ออพยพมาแล้วก็ไม่มี的去มาหาสู่กันกับชาวจีนอพยพรุ่นเก่า อีกทั้งแนวคิดและวิถีชีวิตยังมีความต่างกันด้วย ชาวจีนอพยพรุ่นเก่าจะมีการรวมตัวกันตามตระกูล (แซ่) หรือภูมิสำเนา มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และเมื่อตั้งตัวได้จะมีกิจกรรมที่ทำเพื่อสังคมด้วย เช่น การจัดตั้งสมาคมหรือมูลนิธิต่างๆ ขณะที่ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานจะไม่รวมตัวกันแบบชาวจีนอพยพรุ่นเก่า การอยู่อาศัยจะเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่เสียมากกว่า การคบหาหรือการ

ไปมาหาสู่กันจะเป็นเฉพาะในกลุ่มตัวเองเท่านั้น ซึ่งไม่ได้รวมตัวกันตามตระกูลหรือภูมิลำเนาตั้งเช่นชาวจีนอพยพรุ่นเก่าแล้ว

อาชีพของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมีเพียงไม่กี่อาชีพ ได้แก่ นักธุรกิจ นักลงทุน ครูสอนภาษาจีน นักศึกษา มีส่วนน้อยทำงานเป็นพนักงานบริษัทเอกชน ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า อาชีพของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมีความหลากหลายน้อยกว่าชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอื่นๆ ชาวจีนอพยพในภูมิภาคอื่นของไทยนั้นยังมีกลุ่มที่อพยพมาไทยเพื่อการรักษาพยาบาล ประกอบอาชีพ เกษียณอายุ ติดตามลูกที่มาศึกษาต่อที่เมืองไทย ฯลฯ เข้าใจได้ว่าความเป็นเมือง ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต และโอกาสในการประกอบอาชีพในภาคอีสานนั้นมีน้อยกว่าจังหวัดอื่นๆ อย่างเชียงใหม่ ภูเก็ต กรุงเทพมหานคร เนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคอีสานน้อยกว่า นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า ชาวจีนที่ไม่ได้ประกอบธุรกิจหรือทำการค้า มักจะมีนิสัยสมถะ ชอบความเรียบง่าย รักสงบ ไม่มีความทะเยอทะยาน ศรัทธาในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และคำสอนของศาสนาพุทธ ไม่ได้หวังร่ำรวยเป็นกอบเป็นกำ ด้วยเหตุนี้ จึงเลือกที่จะอยู่อาศัยในภาคอีสาน เพราะชื่นชอบวิถีชีวิตแบบนี้ จากการศึกษาผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า แรงจูงใจในการอพยพสู่ไทยของชาวจีนอพยพใหม่ในอีสานมีสองประเด็น คือ

1) แสวงหาแหล่งการค้าการลงทุนใหม่ ชาวจีนอพยพใหม่จำนวนไม่น้อยมีวัตถุประสงค์หลักในการอพยพคือต้องการเข้ามาทำธุรกิจ การค้า หรือการลงทุน โดยเอาผลประโยชน์หรือผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง มิได้มีความสนใจวิถีชีวิตหรือสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่อย่างใด

2) แสวงหาชีวิตที่ดีกว่าเดิม คำว่า “ชีวิตที่ดีกว่าเดิม” ของแต่ละคนนั้นมีลักษณะต่างกัน ตัวบ่งชี้ชีวิตที่ดีกว่าของแต่ละคนก็ต่างกันไป บางคนอาจวัดจากรายได้ที่เพิ่มขึ้น บางคนอาจวัดจากความสุขที่เพิ่มขึ้น หรือบางคนอาจวัดจากความพึงพอใจของตน ชาวจีนอพยพใหม่ที่ออกมาทำการค้าการลงทุนอาจต้องการรายได้ที่มากกว่าตอนที่อยู่ในประเทศ ชาวจีนอพยพใหม่ที่ออกมาทำงานยังต่างประเทศอาจต้องการคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า กอดันน้อยกว่า ชาวจีนอพยพใหม่ที่ออกมาศึกษาต่ออาจคิดว่าเมื่อเรียนจบแล้วน่าจะมีโอกาสที่ดีกว่า ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม แรงจูงใจสำคัญในการออกนอกประเทศล้วนแต่เพื่อชีวิตที่ดีกว่าเดิมทั้งสิ้น

จากการศึกษาปัจจัยการอพยพและแรงจูงใจในการอพยพแล้ว ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยที่มีส่วนผลักดันชาวจีนอพยพใหม่ให้ออกนอกประเทศมีอย่างน้อยสามประการ ได้แก่

1) กฎหมาย นโยบาย และยุทธศาสตร์ต่างๆ ของจีน มีส่วนผลักดันให้คนจีนเดินทางออกนอกประเทศทั้งในทางตรงและทางอ้อม เช่น นโยบายก้าวออกไป¹⁵ เป็นนโยบายทางตรงที่สนับสนุนให้ชาวจีนออกไปทำการลงทุนในต่างประเทศ ยุทธศาสตร์ BRI มีส่วนผลักดันทางอ้อมให้ชาวจีนออกไปทำการค้าตามแนวหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง กฎหมายด้านการถือครองที่อยู่อาศัยของจีนมีส่วนผลักดันให้ชาวจีนออกมาซื้อที่อยู่อาศัยในต่างประเทศ เป็นต้น

2) เศรษฐกิจภายในประเทศจีนมีการแข่งขันสูง โอกาสประสบความสำเร็จนั้นจึงยากกว่า เพราะในตลาดจีนมีผู้ประกอบการจำนวนมาก เฉพาะนักธุรกิจ นักลงทุนที่มีศักยภาพเท่านั้นที่จะประสบความสำเร็จได้ เป็นเหตุให้ชาวจีนจำนวนหนึ่งถือเงินลงทุนออกมาลงทุนยังต่างประเทศ

3) สภาพสังคมในจีนมีความกดดัน เนื่องจากจีนเป็นประเทศที่มีประชากรมากถึง 1,400 ล้านคน ทำให้เกิดการแข่งขันกันในทุกภาคส่วน นอกจากนี้ ค่าครองชีพและที่อยู่อาศัยตามเมืองใหญ่ยังมีราคาสูงมาก ทำให้ชาวจีนอพยพใหม่อพยพออกนอกประเทศเพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีกว่าเดิม

ส่วนปัจจัยดึงดูดให้ชาวจีนเหล่านี้อพยพสู่ไทย ได้แก่

1) ที่ตั้งและความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานของไทย มีความเหมาะสมทั้งสำหรับอยู่อาศัยและทำธุรกิจการค้าและการลงทุน เพราะภาคอีสานอยู่ในจุดที่สามารถเชื่อมต่อไปยังจีน ลาว กัมพูชา เวียดนามได้ ทำให้สามารถขนส่งกระจายสินค้าได้สะดวก มีระบบโลจิสติกส์และเส้นทางคมนาคมรองรับพร้อม

2) บทบาทในภูมิภาคอาเซียนของไทย ถึงแม้ว่าประเทศใกล้เคียงจะมีนโยบายด้านการค้าการลงทุนที่เอื้อให้กับนักธุรกิจและนักลงทุนจีน แต่นักธุรกิจ นักลงทุนจีนกลับเลือกมาลงทุนในไทยมากกว่า เพราะบทบาทในภูมิภาคของไทยมีความโดดเด่นและมีภาพลักษณ์ที่ดีกว่าประเทศอื่นๆ

3) สังคมวัฒนธรรมในภาคอีสานเอื้อต่อชาวต่างชาติในการเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ชาวอีสานท้องถิ่นเป็นคนไม่ซับซ้อน เป็นมิตร อธิบายไม่ตรีตี สามารถอยู่ร่วมกับชาวต่างชาติได้ ไม่มีการกีดกันทางเชื้อชาติ อีกทั้งวัฒนธรรมท้องถิ่นยังไม่ฉีกไปจากวัฒนธรรมจีนมากนัก ทำให้ชาวจีนเมื่ออพยพมาแล้วสามารถปรับตัวได้ไม่ยาก

¹⁵ นโยบายก้าวออกไป (Go Out Policy หรือ 走出去战略) คือ นโยบายส่งเสริมให้รัฐวิสาหกิจและภาคเอกชนของจีนออกไปลงทุนภายนอกประเทศ

4) เศรษฐกิจของภาคอีสานมีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้นจากความร่วมมือไทย-จีนและกรอบความร่วมมือต่างๆ ของภูมิภาค ซึ่งจะทำให้ภาคอีสานและอาเซียนเพิ่มบทบาทมากขึ้น ทำให้ชาวจีนอพยพใหม่เห็นช่องทางในการ ประกอบอาชีพและทำธุรกิจ การค้า การลงทุน จึงอพยพมา

เมื่ออพยพสู่ภาคอีสานแล้ว ชาวจีนอพยพใหม่ต่างรู้สึกที่ภาคอีสานมีวิถีชีวิตที่สบายๆ ผู้คนมีน้ำใจ อธิษาคัย ดี ด้วยสังคมที่เป็นมิตรกับชาวต่างชาติและวัฒนธรรมที่ไม่ต่างจากจีนมาก ทำให้ชาวจีนเหล่านี้เมื่ออพยพมาได้ ระยะเวลาหนึ่งนอกจากจะปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้แล้ว ยังได้รับอิทธิพลทางความคิดและพฤติกรรมจากคนไทย ด้วย มีชาวจีนอพยพใหม่บางส่วนซึ่งเป็นส่วนน้อยพบเจออุปสรรคในการดำรงชีวิตบ้าง เช่น การเรียกเงินสินบนจาก เจ้าหน้าที่ ปัญหาจากการติดต่อกับหน่วยงานราชการ แต่อย่างไรก็ตาม ชาวจีนเหล่านี้ก็ยังพึงพอใจต่อการดำรงชีวิต อยู่ในไทย ตราบใดที่ไทยยังสามารถตอบสนองความต้องการของชาวจีนกลุ่มนี้ได้

ปัญหาและความน่ากังวลของชาวจีนอพยพใหม่เกิดขึ้นกับชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อประกอบธุรกิจ ทำ การค้า การลงทุนมากที่สุด เนื่องด้วยชาวจีนกลุ่มนี้บางส่วนมีการกระทำที่ผิดกฎหมาย และมีแนวโน้มที่จะอพยพ เข้ามามากขึ้นจากการที่เศรษฐกิจของภาคอีสานเติบโต และการแข่งขันยังไม่สูง ส่วนชาวจีนอพยพใหม่ที่เข้ามาเพื่อ ประกอบอาชีพอื่นๆ หรือติดตามคู่สมรสนั้นก็แทบจะไม่มีปัญหาใดให้กังวลใจ

นับแต่เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา หรือโรคโควิด-19 (COVID-19)¹⁶ ชาวจีนอพยพใหม่ใน หลายพื้นที่ของไทยต่างได้รับผลกระทบมหาศาล โดยเฉพาะชาวจีนอพยพใหม่ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในกรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ชลบุรี ภูเก็ต การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในปัจจุบันถึงขั้นทำให้ชาวจีนเหล่านี้อพยพกลับ ประเทศไปกว่า 80% เนื่องจากธุรกิจที่ดำเนินการอยู่ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ บางรายเป็นลูกจ้างที่บริษัทได้รับ ผลกระทบจนต้องปิดตัวลง เช่น บริษัททัวร์ ร้านอาหารของที่ระลึก ต่างเดินทางกลับประเทศทั้งหมด เห็นได้ชัดที่ บริเวณถนนประชาชื่นราษฎร์บำเพ็ญในกรุงเทพมหานครและถนนนิมมานในเชียงใหม่ สองพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่ชาวจีน

¹⁶ การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา หรือโรคโควิด-19 เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศจีนที่เมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ในช่วงเดือน ธันวาคม 2019 หลังจากนั้นเชื้อไวรัสได้แพร่กระจายไปในอีกหลายมณฑลทั่วประเทศ ทำให้จีนต้องประกาศปิดเมืองอู่ฮั่นเป็น ระยะเวลาสองเดือนจึงจะสามารถควบคุมโรคได้ ขณะที่สถานการณ์ในจีนเริ่มนิ่งแต่ในต่างประเทศเชื้อไวรัสกลับแพร่ระบาดไปยัง หลายประเทศทั่วโลกและยังไม่สามารถควบคุมได้จนถึงปัจจุบัน (มิถุนายน 2021) ทำให้จีนและไทยเลือกใช้มาตรการปิดประเทศ เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส ส่งผลให้ชาวจีนไม่สามารถเดินทางมาไทยได้ หากนับเวลารวมตั้งจีนเริ่มปิดประเทศจนถึง ปัจจุบันจะพบว่าจีนปิดประเทศเป็นเวลามากกว่าหนึ่งปีแล้ว

อพยพใหม่เข้ามาลงหลักปักฐานทำการค้าอย่างโดดเด่นโดยมีลูกค้าหลักเป็นนักท่องเที่ยวจีน แต่เมื่อนักท่องเที่ยวจีนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวไม่ได้ กิจกรรมเหล่านี้จึงขาดรายได้จนต้องปิดตัวลง แต่ทว่าภาคอีสานไม่ปรากฏเหตุการณ์เช่นนี้เท่าไรนัก เนื่องจากธุรกิจและอาชีพของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานไม่ได้อิงกับการท่องเที่ยวและไม่ได้เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวจีนจึงไม่ได้รับผลกระทบนัก ชาวจีนอพยพใหม่ที่เป็นครูสอนภาษาจีนยังคงสอนภาษาจีนอยู่เช่นเดิม กลุ่มที่เข้ามาทำการค้าการลงทุนอาจจะได้รับผลกระทบบ้างในเชิงเศรษฐกิจ เนื่องจากเศรษฐกิจทั่วโลกชะลอตัวลง ทำให้การใช้จ่ายเพื่ออุปโภคบริโภคลดลงตาม ชาวจีนอพยพบางรายจึงชะลอการลงทุนออกไป รายที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือ กลุ่มชาวจีนอพยพใหม่ที่เข้าประเทศโดยใช้วีซ่าท่องเที่ยว เพราะนับแต่เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในปี 2019 ไทยยังไม่อนุญาตให้ผู้ถือวีซ่าท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศจวบจนทุกวันนี้

ในภาพรวมผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่งผลกระทบให้การอพยพของชาวจีนกลุ่มนี้ในภาคอีสานชะงักลงเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดยังไม่สิ้นสุด เชื้อไวรัสยังไม่สามารถควบคุมได้ อีกทั้งไทยและจีนยังคงปิดประเทศและยังต้องมีการกักตัวผู้เดินทางเข้าประเทศ (Quarantine) ทำให้เสียเวลาและมีค่าใช้จ่ายสูง ประกอบกับเศรษฐกิจทั่วโลกที่ชะลอตัวลง การจะเข้ามาทำการค้าการลงทุนช่วงนี้จึงมีความเสี่ยงสูง อย่างไรก็ตาม ในอนาคตอันใกล้เมื่อสถานการณ์โควิด-19 คลี่คลาย เศรษฐกิจฟื้นตัว ภาคอีสานน่าจะยังคงเป็นปลายทางสำคัญสำหรับชาวจีนรุ่นใหม่

จากการศึกษาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อการจัดการกับชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน ดังนี้

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐต้องปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ชัดเจน และอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาขอรับบริการให้ได้มากที่สุด เพื่อลดโอกาสในการคอร์รัปชัน การเรียกเงินสินบนหรือเงินใต้โต๊ะ ที่สำคัญ ผู้ปฏิบัติงานของไทยต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึก ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส และหากพบว่ามีกรณีทุจริตต้องมีการลงโทษอย่างจริงจังและรุนแรง เพื่อมิให้เกิดการดำเนินการเช่นนี้อีก

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความรู้และสร้างความตระหนักแก่คนไทยและคนในท้องถิ่น อีกทั้งต้องอธิบายให้เข้าใจถึงผลเสียของการรับจ้างชาวต่างชาติเป็นนอมินี เพื่อให้คนไทยเกิดจิตสำนึกในการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการดำเนินการตรวจสอบการจัดตั้งบริษัทร่วมทุนทั้งหลาย ว่ามีนอมินีร่วมให้ความช่วยเหลือหรือไม่

3) ไทยควรมีการควบคุมการเข้ามาทำการค้าการลงทุนของชาวจีน คัดกรองเฉพาะชาวจีนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศไทย มีจิตสำนึกและพร้อมที่จะเรียนรู้และปรับตัวในการอยู่ร่วมกับชุมชน โดยการสนับสนุนให้ชาวจีนอพยพรุ่นใหม่เข้ามาลงทุนตั้งถิ่นฐานผ่านโครงการต่างๆ ของรัฐบาล อาจมีการผ่อนปรนกฎระเบียบข้อบังคับบางประการเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับชาวจีน และเพื่อให้ไทยสามารถควบคุมและจัดระเบียบกิจการของชาวจีนเหล่านี้ได้ นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องบังคับใช้กฎระเบียบกับชาวจีนที่เข้ามาประกอบกิจการให้ดำเนินกิจการโดยไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรของไทยอย่างรู้คุณค่า

4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสำรวจจำนวนชาวจีนอพยพใหม่ในภูมิภาคต่างๆ อย่างเป็นทางการ เพื่อจะได้ทราบสถานการณ์ ทิศทาง และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต และเพื่อจะได้วางแผนป้องกันหรือวางนโยบายที่เหมาะสมได้

5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการตรวจสอบหรือเฝ้าระวังบริษัทที่ปรึกษาทางกฎหมาย ซึ่งเป็นตัวกลางสำคัญในการให้คำแนะนำและช่วยเหลือชาวจีนอพยพใหม่ในการเข้ามาทำการค้า การลงทุน และตั้งถิ่นฐาน ควรมีการสำรวจจำนวนบริษัทเหล่านี้ และขอความร่วมมือจากบริษัทเหล่านี้ในการให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ชาวจีนที่จะเข้ามาทั้งที่เพื่อประกอบกิจการ ประกอบอาชีพ และตั้งถิ่นฐาน โดยไม่อาศัยช่องว่างทางกฎหมายเอื้อประโยชน์ให้กับชาวจีน

6) ไทยต้องมีช่องทางสื่อสารที่เป็นทางการ (Official) และเป็นภาษาจีนสำหรับสื่อสารกับชาวจีนที่ต้องการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทย ไม่ว่าจะเพื่อประกอบกิจการ ประกอบอาชีพ หรือเพื่อการอื่นใด โดยจะต้องมีข้อมูลด้านต่างๆ เช่น ขั้นตอนการดำเนินการ ข้อควรระวัง ข้อห้ามต่างๆ เป็นต้น เนื่องจากยุคปัจจุบันพฤติกรรมของชาวจีนอพยพใหม่เริ่มเข้ามาผ่านการหาข้อมูลด้วยตัวเองมากขึ้น ดังนั้นการให้ข้อมูลที่ถูกต้องจึงเป็นเรื่องสำคัญ

หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามข้อเสนอแนะข้างต้นได้ ปัญหาความน่ากังวลจากการเคลื่อนไหวของชาวจีนอพยพใหม่จะลดลง และอยู่ในสถานการณ์ที่ควบคุมได้ การเข้ามาของชาวจีนกลุ่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นมากกว่าเป็นภัยคุกคามที่ต้องเฝ้าระวัง

ภาคผนวก

1. วีซ่าของไทย

1.1 วีซ่าประเภทต่างๆ

- 1) การตรวจลงตราประเภทคนเดินทางผ่านราชอาณาจักร (Transit Visa) - สำหรับคนต่างแดนที่ประสงค์จะเดินทางเข้ามาในประเทศไทย เพื่อเดินทางผ่านราชอาณาจักร เล่นกีฬา หรือเป็นผู้ควบคุมพาหนะหรือเป็นคนประจำพาหนะที่เข้ามายังท่า สถานี หรือท้องที่ในราชอาณาจักร ระยะเวลาอาศัยอยู่ได้ครั้งละไม่เกิน 30 วัน
- 2) การตรวจลงตราสำหรับคนต่างแดนที่ประสงค์จะเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร (Tourist Visa) - สำหรับคนต่างแดนที่ประสงค์จะเดินทางเข้ามาในประเทศไทย เพื่อวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว ระยะเวลาอาศัยอยู่ได้ครั้งละ 60 วัน
- 3) การตรวจลงตราประเภทคนอยู่ชั่วคราว (Non-Immigrant Visa) - สำหรับคนต่างแดนที่ประสงค์จะเดินทางเข้ามาในประเทศไทย เพื่อวัตถุประสงค์การปฏิบัติหน้าที่ทางราชการ การติดต่อหรือประกอบธุรกิจ การศึกษา ดูงาน และฝึกอบรมต่างๆ เป็นต้น ซึ่งจะมีระยะเวลาอาศัยอยู่ได้ครั้งละไม่เกิน 90 วัน
- 4) การตรวจลงตราประเภททูต (Diplomatic Visa) - สำหรับคนต่างแดนที่ประสงค์จะเดินทางเข้ามาในประเทศไทย โดยจำกัดเฉพาะการขอรับการตรวจลงตราเพื่อปฏิบัติหน้าที่ทางการทูตหรือกงสุล หรือการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ระยะเวลาอาศัยอยู่ได้ครั้งละไม่เกิน 90 วัน
- 5) การตรวจลงตราประเภทราชการ (Official Visa) - สำหรับคนต่างแดนที่ประสงค์จะเดินทางเข้ามาในประเทศไทย โดยจำกัดเฉพาะการขอรับการตรวจลงตราเพื่อปฏิบัติหน้าที่ทางราชการ และผู้ร้องจะต้องถือหนังสือเดินทางราชการหรือหนังสือเดินทางสหประชาชาติ ระยะเวลาอาศัยอยู่ได้ครั้งละไม่เกิน 90 วัน
- 6) การตรวจลงตราประเภทอภัยยศยไม่ตรี (Courtesy Visa) - สำหรับคนต่างแดนที่ประสงค์จะเดินทางเข้ามาในประเทศไทย โดยจำกัดเฉพาะการขอรับการตรวจลงตราเพื่อการอื่นนอกจากการเข้ามาประจำการในราชอาณาจักร เพื่อปฏิบัติหน้าที่การทูต หรือกงสุล หรือราชการ ระยะเวลาอาศัยอยู่ได้ครั้งละไม่เกิน 90 วัน
- 7) การตรวจลงตราประเภทคนอยู่ชั่วคราวเพื่อการพำนักในราชอาณาจักรระยะยาว - สำหรับคนต่างแดนที่อายุ 50 ปีขึ้นไป เข้ามาเพื่อพักผ่อน โดยระยะเวลาอาศัยอยู่ได้ 1 ปี

1.2 วีซ่าประเภทคนอยู่ชั่วคราว (Non-Immigrant Visa)

1) การตรวจลงตราประเภทนี้จะออกให้แก่คนต่างด้าวที่ประสงค์จะเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- การปฏิบัติหน้าที่ทางราชการ (รหัส F)
- การติดต่อหรือประกอบธุรกิจ และการทำงาน (รหัส B)
- การลงทุนที่ได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงที่เกี่ยวข้อง (รหัส IM)
- การลงทุนหรือการอื่นภายใต้ข้อบังคับกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน (รหัส IB)
- การศึกษา ดูงาน และฝึกอบรมต่างๆ (รหัส ED)
- การปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชน (รหัส M)
- การเผยแพร่ศาสนาที่ได้รับความเห็นชอบจากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (รหัส R)
- การค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์หรือฝึกสอนในสถาบันการค้นคว้า หรือสถาบันการศึกษาในราชอาณาจักร (รหัส RS)
- การปฏิบัติงานด้านช่างฝีมือผู้เชี่ยวชาญ (รหัส EX)
- การอื่น (รหัส O) ได้แก่
 - การเข้ามาใช้ชีวิตในบั้นปลายในฐานของผู้สูงอายุ
 - การเข้ามาในฐานะคู่ความหรือพยานสำหรับการพิจารณาคำเนินคดี
 - การปฏิบัติหน้าที่หรือภารกิจในครอบครัวคนต่างด้าว ซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว เพื่อปฏิบัติหน้าที่ทางการทูต กงสุลหรือปฏิบัติภารกิจอื่น โดยเป็นบิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตร ซึ่งอยู่ในความอุปการะและเป็นส่วนแห่งครัวเรือนของบุคคลดังกล่าว
 - การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะคนรับใช้ส่วนตัวซึ่งเดินทางมาจากต่างประเทศเพื่อมาทำงานตามปกติ ณ ที่พักอาศัยของบุคคลในขณะผู้แทนทางการทูต หรือบุคคลซึ่งมีเอกสิทธิ์เท่าเทียมกัน กับบุคคลซึ่งมีตำแหน่งทางการทูตตามความตกลงที่รัฐบาลไทยได้ทำไว้กับรัฐบาลต่างประเทศ หรือกับองค์การหรือทบวงการะหว่างประเทศ

- การให้ความอุปการะแก่หรือรับความอุปการะจากบุคคลสัญชาติไทย หรือบุคคลผู้มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร โดยเป็นบิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตร ซึ่งอยู่ในความอุปการะและเป็นส่วนแห่งครัวเรือนของบุคคลดังกล่าว
- การปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครให้แก่องค์กรการกุศลสาธารณะหรือมูลนิธิ/สมาคม
- การเข้ามาในราชอาณาจักรของผู้เคยมีสัญชาติไทย เพื่อเยี่ยมญาติ หรือขอกลับเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักร
- การเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อการรักษาพยาบาล

2) อายุวีซ่า

- 3 เดือน สำหรับการเดินทางเข้าราชอาณาจักรได้ครั้งเดียว (single entry)
- 1 ปี สำหรับการเดินทางเข้าราชอาณาจักรได้หลายครั้ง (multiple entries)

3) ค่าธรรมเนียม 2,000 บาท (single entry) และ 5,000 บาท (multiple entries)

4) ระยะเวลาพำนักในราชอาณาจักร ครั้งละไม่เกิน 90 วัน

5) จำนวนเงินที่คนต่างด้าวต้องมีติดตัวขณะเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร คือ ต้องมีเงินหรือเอกสารที่จะพึงจ่ายหรือแลกเปลี่ยนได้เป็นมูลค่าเท่ากับอัตราแลกเปลี่ยนเป็นเงินไทยคนละไม่น้อยกว่า 20,000 บาท ครอบครัวละไม่น้อยกว่า 40,000 บาท

6) การขยายระยะเวลาพำนักในราชอาณาจักร คนต่างด้าวที่มีคุณสมบัติตรงตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดโดยสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง จะได้รับการพิจารณาขยายระยะเวลาพำนักให้อยู่ต่อไปในราชอาณาจักรเป็นระยะเวลาครั้งละไม่เกิน 1 ปี ทั้งนี้ คนต่างด้าวสามารถยื่นคำร้องได้ ณ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ศูนย์ราชการฯ ถนนแจ้งวัฒนะ กรุงเทพฯ โทร. 02-141-9889 เว็บไซต์ <http://www.immigration.go.th/> การพิจารณาอนุมัติขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมือง

7) เอกสารที่เขี่ยื่นประกอบในการขอรับการตรวจลงตรา

8) เนื่องจากการตรวจลงตราประเภทคนอยู่ชั่วคราวครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการเดินทางเข้าประเทศไทยหลายประการ เอกสารหลักฐานที่ใช้ยื่นประกอบในการขอรับการตรวจลงตราจึงแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง และสถานทูตหรือสถานกงสุลอาจขอให้แสดงเอกสารเพิ่มเติมหรือสัมภาษณ์ผู้ขอรับการตรวจลงตราด้วย เอกสารที่ต้องนำไปแสดง ได้แก่

- หนังสือเดินทางที่มีอายุใช้งานไม่น้อยกว่า 6 เดือน
- แบบฟอร์มวีซ่าที่กรอกข้อความสมบูรณ์
- รูปถ่ายขนาด 2 ½ นิ้ว จำนวน 2 รูป (ถ่ายในระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน / ไม่สวมหมวกและแว่นตา ดำ)

9) เอกสารประกอบตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง เช่น

- การเข้ามาในฐานะเป็นบุคคลในครัวเรือนหรือในความอุปการะ (รหัส 0)
 - หลักฐานการเป็นบิดา มารดา บุตร / สุตบุตร / ใบสำคัญการสมรส
 - หนังสือรับรองการทำงาน ใบอนุญาตทำงานที่ยังมีอายุใช้งาน ของผู้ที่ทำงานในประเทศไทย
 - หลักฐานแสดงว่าคุณสมรสเป็นคนสัญชาติไทย หรือเป็นผู้ที่มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร หลักฐานแสดงฐานะทางการเงิน
 - หนังสือจากสถานเอกอัครราชทูต สถานกงสุลใหญ่ องค์การระหว่างประเทศ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ แล้วแต่กรณี
- เข้ามาเพื่อรับการรักษาพยาบาล (รหัส 0)
 - หนังสือตอบรับจากสถานพยาบาลที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานของรัฐในประเทศไทย
- เข้ามาเป็นคู่ความหรือพยานในศาล (รหัส 0)
 - หนังสือหรือหมายจากศาลของไทย
- การเข้ามาเพื่อใช้ชีวิตในฐานะผู้สูงอายุ (รหัส 0)
 - ผู้ร้องต้องมีอายุตั้งแต่ 50 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ระบุวัตถุประสงค์ว่าจะขอเข้ามาใช้ชีวิตในฐานะผู้สูงอายุหรือเกษียณ และจะไม่ทำงานในระหว่างพำนักในไทย
 - หลักฐานแสดงฐานะทางการเงินหรือหลักฐานการได้รับเงินบำนาญ (ต้องมีเงินฝากไม่น้อยกว่า 200,000 บาท หรือมีรายได้/บำนาญไม่น้อยกว่าเดือนละ 65,000 บาท)

หมายเหตุ

1. เมื่อคนต่างด้าวเดินทางเข้าประเทศไทย เจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมืองจะพิจารณาอนุญาตให้พำนักอยู่ในราชอาณาจักรได้ไม่เกิน 90 วัน การขยายระยะเวลาพำนัก จะต้องติดต่อสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง
 2. หากเป็นการขอขยายระยะเวลาพำนักระยะยาว คือ 1 ปี สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองจะพิจารณาโดยใช้หลักเกณฑ์การเข้าเมืองของคนต่างด้าวซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่า 50 ปีบริบูรณ์ ซึ่งประสงค์จะขอรับการตรวจลงตราเพื่อเข้ามาพำนักในราชอาณาจักรคราวละไม่เกิน 1 ปี รหัส O-A โดยใช้หลักเกณฑ์ว่าผู้ร้องต้องมีหลักทรัพย์เป็นเงินฝาก 800,000 บาท หรือมีรายได้/บำนาญเดือนละ 65,000 บาท หรือมีเงินฝากและรายได้รวมกันไม่น้อยกว่า 800,000 บาท
- นักเรียน/นักศึกษา (รหัส ED)
 - หนังสือตอบรับจากสถานศึกษา
 - หนังสือจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (กรณีเป็นโรงเรียนเอกชน)
 - นักบวชที่จะเข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนา (รหัส ED)
 - หนังสือตอบรับจากสถานศึกษา
 - หนังสือจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (กรณีเป็นโรงเรียนเอกชน)
 - การปฏิบัติหน้าที่ราชการ (รหัส F)
การปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจ (รหัส B)
การฝึกอบรม ติวงาน (รหัส ED) หนังสือตอบรับจากสถานศึกษา
 - หนังสือจากสถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ องค์การระหว่างประเทศ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานรัฐบาล ที่เกี่ยวข้อง
 - การทำงาน (รหัส B)
 - หนังสือกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน แจ้งผลการพิจารณาอนุญาตให้คนต่างด้าวเข้ามาทำงานในบริษัทฯ ที่ขอได้ (ในการขอรับหนังสือกรมการจัดหางานดังกล่าว นายจ้างที่จะจ้างคนต่างด้าวต้องไปยื่นคำร้องขอรับใบอนุญาตทำงานหรือ แบบ ตท.3 ณ กองงานคนต่างด้าว กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน ถนนมิตรไมตรี แขวงดินแดง เขตดินแดง กทม. 10400 โทร. 245-2745 / 617-6578 / 617-6584 โทรสาร 617-6576 หรือที่สำนักงานแรงงาน

จังหวัด ซึ่งหากอนุญาตให้คนต่างด้าวดังกล่าวมาทำงานได้ตามที่ขอ กระทรวงแรงงานจะมีหนังสือแจ้งผลการอนุญาต ให้นายจ้างส่งหนังสือกรมการจัดหางานดังกล่าวให้คนต่างด้าวใช้เป็นเอกสารประกอบการขอวีซ่า)

- หนังสือจากบริษัทในประเทศไทยที่จะจ้างงานบุคคลต่างด้าวดังกล่าวชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการจ้างงาน พร้อมทั้งแนบเอกสารของบริษัท เช่น ใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนจำกัด หนังสือรับรองการจดทะเบียนบริษัทฯ หรือห้างหุ้นส่วนจำกัด จากกระทรวงพาณิชย์ / บัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้น / ใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน (ถ้ามี) / ใบทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม / งบการเงินปีล่าสุด ฯลฯ

หมายเหตุ

1. เมื่อคนต่างด้าวได้รับการตรวจลงตราประเภทคนอยู่ชั่วคราว (Non-Immigrant Visa “B”) จากสถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่แล้ว เมื่อเดินทางเข้ามาในประเทศไทย ให้ไปติดต่อกองงานคนต่างด้าว เพื่อยื่นคำร้องขอรับใบอนุญาตทำงาน (Work Permit) และเมื่อได้รับใบอนุญาตทำงานแล้ว จึงจะสามารถทำงานได้

2. ในกรณีของคนต่างด้าวที่ประสงค์จะเข้ามาทำงานและพำนักอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลา 1 ปี นายจ้างจะต้องยื่นคำร้องต่อสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง เมื่อได้รับพิจารณาอนุมัติ สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองจะแจ้งให้สถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ทราบโดยผ่านกระทรวงการต่างประเทศเพื่อขอให้ตรวจลงตรา Non-Immigrant Visa รหัส B-A ซึ่งพำนักได้ 1 ปี ให้แก่คนต่างด้าวนั้นต่อไป

- การติดต่อธุรกิจ (รหัส B)

- หนังสือรับรองการทำงานของบริษัทที่ผู้ร้องทำงานอยู่ รวมทั้งระบุมูลฐานประสงค์ของการเดินทางไปประเทศไทย ชื่อบริษัท ห้างร้าน หรือหน่วยงานที่จะไปติดต่อ
- หลักฐานแสดงฐานะทางการเงินหรือการทำธุรกิจของผู้ร้อง (กรณีไม่ได้ทำงานกับบริษัทหรือหน่วยงานใดๆ)
- หลักฐานแสดงสถานะทางการเงิน/โครงการที่จะเข้ามาประกอบกิจการในประเทศไทย (กรณีประสงค์จะเข้ามาเป็นผู้ประกอบกิจการในประเทศไทย)
- หนังสือเชิญของบริษัทในประเทศไทยให้ผู้ร้องเดินทางไปประเทศไทยเพื่อติดต่อธุรกิจ (โดยต้องแนบเอกสารของบริษัท เช่น ใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนจำกัด

หนังสือรับรองการจดทะเบียนบริษัทฯ หรือห้างหุ้นส่วนจำกัดจากกระทรวงพาณิชย์ / บัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้น / ใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน (ถ้ามี) / ใบทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม / งบการเงินปีล่าสุด ฯลฯ)

- กรณีผู้ร้องอ้างว่าเป็นที่ปรึกษาของบริษัท ต้องมีสำเนาหนังสือแต่งตั้งบุคคลของบริษัทยื่นประกอบด้วย

หมายเหตุ

1. สำเนาเอกสารของบริษัทฯ จะต้องให้กรรมการผู้มีอำนาจลงนามผูกพันบริษัทหรือหุ้นส่วนผู้จัดการลงนามและประทับตรารับรอง โดยต้องแนบสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของผู้ลงนามด้วย

2. กรณีหนังสือของบริษัท ควรได้รับการรับรองจากสำนักงานทะเบียนของกระทรวงพาณิชย์ อายุไม่เกิน 6 เดือน – 1 ปี เนื่องจากบริษัทหลายแห่งมิได้ดำเนินธุรกรรมใดๆ ในปัจจุบัน แต่นำเอกสารบริษัทเดิมไปใช้ในการรับรอง

- ครู / อาจารย์ในสถาบันการศึกษาเอกชน (รหัส B)

- หนังสือตอบรับการจ้างจากสถาบันการศึกษา
- หนังสืออนุมัติให้จ้างบุคคลดังกล่าวจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช) หรือจากสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด (ส่วนภูมิภาค)
- หลักฐานวุฒิการศึกษา
- หนังสือรับรองว่าไม่มีประวัติอาชญากรรม

บรรณานุกรม

Ma Tao. (2015). New Generation of Overseas Chinese: The Case Study of Chinese Immigrant in Thailand. Kasalongkham Journal Vol.9, No.02, July-December.

Zhang Xiuming. (2001). The Mainland Chinese Migrants in the Context of International Immigration: in Reference to the Issue of New Migrants. Overseas Chinese History Study, 23.

Zhuang Guotu, and Wang Wenbo. (2010). Migration and Trade: The Role of Overseas Chinese in Economic Relations between China and Southeast Asia. International Journal of Chinese Studies Vol.1, No.1, January, 174-193.

Post Today. (2559). จับตาอาชีพนอมนิถุ์ครองที่ดินฟุ้ง. สืบค้น 16 มกราคม 2563, จาก <https://www.posttoday.com/economy/news/436424>

กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. สืบค้น 30 มกราคม 2563, จาก <http://www.dmr.go.th/ThailandGeopark/%E0%B9%81%E0%B8%AB%E0%B8%A5%E0%B8%87%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B8%A7%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B8%B2/%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%95%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B9%80%E0%B8%89%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%AD.html>

กรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ. (2562) .ประเภทและหลักเกณฑ์การขอ Visa. สืบค้น 30 มกราคม 2563, จาก <https://consular.mfa.go.th/th/page/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%A0%E0%B8%97%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%AB%E0%B>

8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%93%E0%B8%91%E
0%B9%8C%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%82%E0%B8%AD-visa

กระทรวงการต่างประเทศ. (2555) . ประเภทและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการตรวจลงตราประเภทต่าง ๆ. สืบค้น 30
มกราคม 2563, จาก <http://m.mfa.go.th/main/th/services/1287/19765#NonImmigrantVisa>

กรุงเทพธุรกิจ.(2556). ทุนมังกร รุกบุกไทย ชูขอนแก่น เส้นทางค้า"อาเซียนจีน". สืบค้น 16 มกราคม 2563, จาก
<https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/522597>

กรุงเทพธุรกิจ.(2563). ก.แรงงาน ลุยตรวจสอบต่างชาติแอบทำงานในไทยจริงจัง ปรับสูงสุด 1 แสน. สืบค้น 20
มกราคม 2563, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/860722>

คมชัดลึก. (2561). จับนักธุรกิจจีนเจ้าเล่ห์ จ้างคนไทยยอมมี. สืบค้น 13 ธันวาคม 2563, จาก
<https://www.komchadluek.net/news/crime/351022>

เดลินิวส์. (2563). จับνομินีเงินทำธุรกิจต้องห้าม โยง40บริษัททุน5,300ล้าน. สืบค้น 13 ธันวาคม 2563, จาก
<https://www.dailynews.co.th/crime/785030>

นาริรัตน์ ปรีสุทธิภูมิพร .(2546). คนจีนกับการขยายตัวของเมืองบริเวณลุ่มน้ำชี (รายงานผลการวิจัย) กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ลงทุนแมน.(2563) . สรุปรภาพรวม เศรษฐกิจ ภาคอีสาน. สืบค้น 30 มกราคม 2563, จาก
<https://www.longtunman.com/25407>

ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง. (2559). จับตา “การก้าวออกไป” ต่างประเทศ
ของบริษัทจีน. สืบค้น 30 มกราคม 2563, จาก
<https://thaibizchina.com/%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%95%E0%B8%92%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8>

%A7%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B9%84%E0%B8%9B-
%E0%B8%95%E0%B9%88%E0%B8%B2/

สภาธุรกิจไทย-จีน .(2557). วิเคราะห์นโยบายเศรษฐกิจล่าสุดของ สี จิ้นผิง กับโอกาสของไทย. สืบค้น 4 ธันวาคม
2563<http://www.tcbc.or.th/?p=2348>

สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2552). ความร่วมมือด้านการศึกษากับ
สาธารณรัฐประชาชนจีน. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2563, จาก
<https://www.bic.moe.go.th/index.php/component/k2/item/3033-2013-10-14-23-08-53>